JANA AMOSA KOMENSKÉHO UMĚMÍ KAZATELSKÉ

Johann Amos Comenius

Jana Amosa Komenského

Vměnj kazatelské,

gež

po stu a sedmdesáti dwau letech

z rukopisu wybral,

a poprwé wydal

Jozef Liboslaw Ziegler,

Doktor pjsma swatého, cýs. král. professor boho= mluwectwj pastýřského a literatůry České w Králowé Hradcy, řádný aud Česko = slowenské včené společnosti w Vhřjch, a Českého národnjho Muzeum aučinkugjcý člen.

S powolenjm cýs. král. Wjdenské centrálnj dworské cenzůry.

W Praze, 1823.

V Martina Neureuttra, kněhkupce w Jezuitské vlicy Nře. 183.

Wysoce důstognému

a

wysoce včenému

Pánu

Panu Jozefowi Čenkowi z Wartenberku,

Doktorowi swobodných vměnj a mudrctwj na cýs. král. vnywersytě Pražské, kanownjku, přjsedjcýmu radowi konsystořskému, cýs. král. infulowanému wrchnjmu dozorcy sskolnjmu, a děkanowi Králowéhradeckému.

Wysoce welebný a důstogný
Gemnost Pane!

Gakož sy slawné swé předky, kteřj gazyk wlastenský za neydražssj poklad vznáwali, pilně wzdělávali, ssjřili, a y odwáženjm swého gměnj a žiwota ku podiwu záwistných nepřátel statně hágili, s potěssenjm připomjnáme, a dobré gegich památky žehnáme: takto y za swau důležitau powinnost máme, abychom nápodobně swým spoluwěkým slowůtným, maudrým, zasslaužilým, a wznessenýn wlastencům, kteřj ku prospěchu a zwelebenj staro-

žit-

žitného gazyka naſſeho napomáhagj, ſwau vználoſt, a wážnoſt netoliko w domácnoſti, ale y weřegně před ſwětem prokazowali.

Tato wážnoſt wſſeobecná, a pochwala zagiſté v wyſokém ſtupni náležj Waſſj Důſtognoſti, an radoſtně patřjme, s gakau ochotnoſtj a přjgemnoſtj náklonnoſt k ſlowesnoſti národnj netoliko podpjránjm wlaſtenſkých ſpiſowatelů, ale y wlaſtnjm ſkládanjm přjkladných kázanj, na gichžto brzké

wy=

wydánj milownjcy srdečné wýmluwnosti se taužebně těšsj, pronássseti račjte.

Gakož pak aučinliwá přjchylnost k gazyku, njmž se od giných národů rozeznáwáme, tato částť Wassich chwalných, žádaucých, a tisse vžitečných powah, Wassi wysokau Důstognost sslechtj: takto y wssemi ostatnjmi wlastnostmi swými, a hognými mnoholetými zásluhami o cýrkew a wlast, zwlásstě snažným zwelebowánjm sskol, od Cýsaře

Pá=

Pána infulau a čestnými gegjmi znamenjmi 3. vnora 1812 odměněným, gakož y dobročinným zawedenjm ýstawu podporowacýho včitelských wdow a syrotků, k ozdobě duchowenstwa Králowéhradeckého, Wám vctau, lásskau, a důwěrnostj auplně oddaného, se stkwjte.

Hlubokau gsa wážnostj k Wassj Welebnosti weden, a dáwnau dychtiwostj pužen, abych za wsseckn w mé mladosti, a pak w prodleném času

za mého kněžstwj mně prokázanau zwláštnj přj=
zeň poněkud swau wděčnost Wám, Předůstogný
Pane! zgewně dowodil: přjtomné, po J. A.
Komenském pozůstawené Umění kazatelské,
od cýs. král. Wjdenské dworské centrálnj cen=
zůry k tisku powolené, tuto částku staroslowenské
literatůry pastorálnj sedmnáctého stoletj, wlnám
zkázy z Morawy vplynulau, Wašj Welebnosti
připisugi, a w dobromjněnau skrowničkau oběť

při=

přinássjm, prose, abyste tuto mau w služebné wctiwosti k Wám opowěd sobě obljbiti, a w swé milosti zachowati ráčil

Wassi wysoké Důstognosti

W Hradcy Králowé 12. března 1823.

poslussně oddaného

J. L. Zieglera.

Jana Amosa Komenského

Vměnj kazatelské.

Jan Amos Komenský. *)

Narodil se dne 28. března roku 1592 w Komně, wesnicy blíž Brunowa w Morawě. Z nedostatku dobré sskoly w Morawě poslali ho rodiče, kteří sektě Morawských bratří oddáni byli, do Herbornu, kdežto se začátkům wědomostí, latinskému, a řeckému gazyku, mudrctwí, a bohomluwectwí včil. Včitelem geho mezy giným w Herbornu byl

*) Theophili Georgii lexicon.
Joecheri lexicon.
Bayle dictionaire historique, et critique, v. Comenius,
Theatrum Europaeum. Tom. 10, pag. 404.
Nápis w dáni Českého kostela w Berlíně 1736. Acta hist. eccl. P. X. p. 585.
Brüder-Historie von David Cranz. II. Aufl. Barby 1772. S. 80 — 91. 110. 112.
Abbildungen Böhmischer und Mährischer Gelehrten, von Franz Martin Pelzel. 1. Th. 1773. S. 89.
Bekenntnisse merkwürdiger Männer von sich selbst. Herausgegeben von Johann Georg Müller. 2. B. Winterthur 1793. S. 256 — 278.
Chrysostom. Pfrogner's Einleitung in die christl. Religions- und Kirchengeschichte. I. Th. Prag 1801. S. 200.

byl J. H. Alstedyus. Wrátiw se do swé wlasti, byl Komenský roku 1614 w Přerowě, a po dwau letech we Fulneku za rektora sskolnjho vstanowen. Toho času, když tady s welikau schopnostj, a s obzwlásstnjm prospěchem mládež řečtině, a latině včil, wpadli Sspanyelsstj wogácy po bitwě Bělohorské do Fulneku, a zpustili město. Tjm přissel Komenský o swé gměnj, knihy, a rukopisy.

Když pak wssickni nekatoličtj kazatelé z Čech, a z Morawy wypowědjni byli, skrýwal se Komenský roku 1624 na čas w zámku swobodného pána Giřjho Sádowského ze Slaupna, kterýž byl horliwým ochráncem, a podporowatelem wyhnaných. Nemage tu dostatečné bezpečnosti, vtekl do Lessna Polského. (Lissa.) Zde byl opět za zprávce sskolnjho, a pak roku 1632 za bisskupa rozptýlených Českých, a Morawských bratřj wywolen. (Podnes gsau potomkowé po těchto Českých bratřjch, kteřjž se k reformowané cýrkwi přjznáwagj, a w okolj Lessenském gedenáctero sborů magj.)

Od roku 1648 byl Komenský gich negstarssjm bisskupem, neboli praeses in synodo. W Lessně složil: Dwéře gazyků otewřené, Janua linquarum reserata, kteraužto knihau takowé powěsti dosáhl, že ho mnozý národowé pod rozličnými prospěssnými weyminkami k sobě zwali, aby gegich sskoly oprawil. Mezy těmi byli Sswédowé prwnj. Komenský se sice do králowstwj Sswédského za přjčinau wálek, gež wedlo, newydal; nicméně Sswédům swau radau prospjwal, a z toho aumyslu w němčině složil, a pak w latině na swětlo wydal Prodromum pansophiae. Na to parlament w Angličanech Komenského wyzwal, aby sskoly Anglické w lepssj staw vwedl.

To-

Toto wyzwánj Komenský přigaw, ſſťaſtně roku 1641 do Londýna přigel, a s welikau vctau přiwjtán byl. Když tady ſſkoly oprawowati začjnal, wznikly w zemi různice, kteréž Komenſkého podnjkánj překazyly. Pročež o propuſſtěnj z Anğličan požádaw, přeplawil ſe do země Sſwédſké, kam giž dřjwe přičiněnjm ſwého přjzniwce, ſwobodného pána Ludwjka z Geeru powolán byl. W Sſwédjch držel s neywyžſſjm kancljřem Oxenſtiernem rozmlauwánj, po němž ſe do Elbinğu w Pruſých odebral, kdež mu po čtyry léta geho Mecenáš ſluſſné obžiwy popřál. Toho čaſu wypracowal ſwau ſauſtawu (ſyſtemu,) podlé kteréby ſe mládež dřjwe, a ſnáze, nežli gindy začátkům vměnj navčiti mohla. Toto ponawrženj bylo těm neyvčeněgſſjm, a neymaudřegſſjm mužům ſſwédſkým k wyſſetřenj a poſauzenj podáno. Tito pak geho ſpis za hodný vznali, aby weřegně byl tlačen, a wůbec přigat, ažby geg Komenſký geſſtě gednau prohljdl, a poněkud pozměnil. K wywedenj tohoto aumyſlu, gel zpátkem do Elbinğu. Nenj wſſak známo, čjm to bylo, že ſe z Elbinğu, neſkončiw ſwého djla, do Leſſna Polſkého wrátil.

Odtud ſe odebral roku 1650 do Sedmihradſka ku knjžeti Sigmundowi Řağocýmu, kterýž mu po několik let zprávu ſwých ſſkol, zwláſſtě kollege w Potoku (Patak) ſwěřil. Poſléz ſe y odtud opět do Leſſna, ſwého někdegſſjho autočiſſtě nawrátil. Tady wſſak předeſſlé bezpečnoſti nenalezl. Katoličtj Polácy zpálili, a w rum obrátili roku 1656 toto měſto, a ſpolu Komenſkého gměnj s celau knihownau, načež ho k autěku do Braněboru, pak do Hamburku, a poſléz do Amſterdámu donutili.

W

W Amsterdámě nasſel Komenſký mimo naděge lidi, kteřj ſe ho vgali, a hognými obžiwenjm až do ſmrti ho opatřili. Vmřel dne 15. řjgna léta 1671 w 80 roce ſwého wěku.

Geho ſyn Dawid vmřel gako kazatel Čeſkých wyhnanců w Amſterdámě. Geho dcera Alžběta ſe prowdala za Petra Figula, rodilého z Gabloně w Čechách, a odtud Jablonſký nazwaného, gehož Komenſký osmiletého s ſebau z Morawy wzal, gichžto ſynem byl w nowé hyſtoryi bratrſké welmi známý Danyel Erneſt Jablonſký, králowſký Pruſký wrchnj dworſký kazatel, a Senior praeses gednoty Polſké.

(Elſners böhmiſch evangeliſcher Palm-Baum. §. 15.)

Spiſowé po Janowi Amoſowi Komenſkém pozůſtalj, gſau náſledugjcý: *)

1) Janua linquarum reserata aurea, sive Seminarium linquarum, et scientiarum omnium. Zlatá brána gazykůw otewřená, aneb planiſſtě wſſech řečj a vměnj. — Tato kniha byla s takowau pochwalau přigata, že mimo pjſma ſwatého nelze žádnau ginau nalezti, kterážby do wſſech gazyků ewropeyſkých, a mimo těch y do arabſkého, tureckého, perſkého, a mogolſkého byla přeložena, a tak čaſto wydána, gako tato. W Angličanech byla pryncowi Walliň, králowu ſynu připſána. Byla také několikráte s obrázky tlačena pod názwem: Orbis sensualium pictus. W čeſké předmluwě k této knize pſal w Leſſně 24. března 1633 Komenſký:

Ta-

*) Bohuslai Balbini Bohemia docta, edita a Raphaële Ungar. Pars II. 1778. pag. 316.

„Tato kniha gest přjprawau toho, což wětssjho k u pomocy mládeže, a sskolám nassim obmeyssljme: gmenowitě Dykcyonáře Česko-Latinského, a Latinsko-Českého, kterýž w takowé plnosti strogjme, aby wsseligaká slowa, a wssickni způsobowé mluwenj, y ozdoby, co gich geden y druhý gazyk má, (česká sem přes dwadcet let pořád s welikau pilnostj, gakož knih starých wsseligakým čtěnjm, tak y rozmlauwánjm odewssad shledáwal, poznamenáwal, w řád uwodil, abychom sklad gazyka swého pospolu plněgi snad, než který národ mjti mohli) tak wedlé sebe spořádána byla, aby kdokoli, deklinowati, a konjugowati dobře uměgjcý, wssecky knihy z gednoho gazyka w druhý negen práwě a wlastně, ale také ozdobně, a krásně překládati uměl, a mohl.“

Nastogte wssak! tento slownjk, kterýžby byl Komenskému neywětssj sláwu, a nassj wlasti neywětssj užitek způsobil, k nenahraditedlné ztrátě s ostatnj knihownau Komenského w Lessně Polském roku 1656 shořel. Neynowěgssj wydánj zlaté brány gazyků obstaral Karel J. Tham, w Praze 1805.

2) Ratio disciplinae, ordinisque ecclesiastici in unitate fratrum Bohemorum. Lissae 1632. Edidit Buddaeus Jenae 1702.

3) Pansophiae prodromus. Londini 1639. 12.

4) Ecclesiae Slavonicae — historiola. Amstelodami 1660. Tuto knihu wydal Jan Frantissek Buddäus, profesor w Jeně, roku 1702 pod názwem: Historia fratrum Bohemorum, a léta 1739 wysslo gegj německé přeloženj w Sswabachu s přjdawky.

5) Historia persecutionum ecclesiae Bohemae. Lugduni Batav. 1648. Německé přeloženj této knihy,

 kte-

kteráž také pod názwem: Martyrologium Bohemicum známá gest, wydal Jan Elsner, zpráwce gednoty bratrské w Berljně.

6) Lux e tenebris, novis radiis aucta. Amstelodami 1655.

7) Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis. Lipsiae 1633.

8) Absurditatum Echo. 1668.

9) Unum necessarium. Amstelodami 1668. Lipsiae 1724. 12.

Weytah z tohoto spisu w němčině wyssel w Lipsku 1738.

10) Antiquitates Moraviae, et commentarius de origine Illustrissimae familiae a Žerotin. Rukopis od Tomásse Jana Pessiny z Čechorodu, a od Střeďowského wychwálený.

11) De sermonis latini studio. Wratislaviae 1638.

12) Diatyposis. Lugduni Batav. 1645.

13) De causa belli 1618 exorti. 1647.

14) Manuductio in viam pacis ecclesiasticae. 1650.

15) Eruditionis scholasticae atrium. Norimb. 1655.

16) Lexicon januale et atriale. 1656.

17) Schola, sive Encyclopoedia viva. Amst. 1657.

18) Opera didactica 1627. Amst. 1657.

19) Regula fidei judicium duplex. Amst. 1658.

20) Diogenes redivivus. 1658.

21) De Christianorum trino Deo fides antiqua. Amst. 1659.

22)

22) Janua eruditionis scholasticae rerum et linquarum. Schafhus. 1659.

23) Vindicatio famae suae contra Nic. Arnold. Lugd. Batav. 1659.

24) De quaestione, utrum D. Jesus Christus propria virtute a mortuis resurrexerit. 1659

25) De Irenico Irenicorum, hoc est: de conditionibus pacis a Socini secta christiano orbi oblatis admonitio.

26) Speculum Socinismi. 1661.

27) Lexicon orientale. 1686.

28) Vestibulum Januae latinitatis. Tubing 1687.

29) Vestibulum linquae scholasticae eruditionis. Zullich. 1734.

30) Centrum securitatis. 1737.

31) Panegersis, seu excitatorium universale.

32) Invectiva contra Cartesium.

33) Angelus pacis ad legatos pacis Anglos et Belgas, Bredam missos.

34) Hystorye o vmučenj, pohřbu, y wzkřjssenj Páně, ze wssech čtyr ewangelistů sebraná, a w gistý pořádek vwedená. W Lessně Polském 1631. W Amsterodámě 1663; w Žitawě 1756; w Berljně nákladem W. Tauzila. 1757. 12.

35) Kázanj 21. o tagemstwjch smrti, wzkřjssenj, a na nebe wstaupenj Krysta, spasytele swěta, včiněná w Lessně Polském 1636, wytlačená w Amsterodámě 1663, w Berljně 1757. 12.

36) Hystorye o těžkých protiwenstwjch cýrkwé České, hned od počátku gegjho na wjru křesťanskau obrácenj až do léta 1632 s připogenjm hystorye o persekucý Walden-

 ských

ských roku 1655 stalé. W Amsterodámě 1663, w Berljně 1756, 12. stran 360 mimo regstřjka.

37) Labirynt swěta, a ráj srdce. W Praze 1631, w Amsterodámě 1663, w Berljně 1757, 12. w Praze 1782 nákladem W. Stacha 8.; w Praze nákladem Dr. Jana Negedlého 1809. 12. Labirynt swěta *) gest tak wýborně sepsán, že obratnost, důkladnost, gadrnost, obraznost, libozwučnost, slownická twornost, (ku které zwlásstě aučastnjky, participia, patřegj) w přeloženj Němcům, gakkoli gich řeč bohatá gest, nedostižitedlné sau. Labirynt swěta byl do německého přeložen, a wydán pod názwem: Comenii philosophisch-satyrische Reisen durch alle Stände der menschlichen Handlungen. Berlin und Potsdam. 1787. 8.

38) Kancyonál, to gest: kniha žalmů, a pjsnj duchownjch. W Amsterodámě v Krysstofa Kunráda 1659. 12. stran 750. — 1746. 8.

39) Kssaft vmjragjcý matky gednoty bratrské, léta 1650. Znowu wydán w Berljně 1757. 12.

40) Smutný hlas zaplasseného hněwem Božjm pastýře, k rozplassenému hynaucýmu stádu, ostatnj giž rady dánjm se wssedněmi se žehnagjcý. W Amsterodámě 1660, w Berljně 1757. 12.

41) Brozeného pána Jana Lasytského, sslechtice, aneb zemana Polského, hystórye o půwodu, a činech bratřj česských kniha osmá, genž gest o obyčegjch, a řádjch, kterýchž mezy sebau vžjwagj; w Lessně Pol-

*) Johann Negedly's akademische Antrittsrede. 2te Auflage. 1801. S. 7. 10.

Polské́m wydána od Jana Amosa Komenského 1649. W nowě wydána od Giřjka Urbana, w Hali Magdeburské 1765. w 12. stran 336. Připogen gest obsah, a weytah z předcházegjcých sedmi kněh Lasytského. (Voigt acta litter. II. 1783. p. 329—357.)

42) Přjdawkowé něktěřj. Autořisstě, aneb Bog s Bohem modlitbami. Poslednj Jana Amosa Komenského wůle, aneb kssaft. Paměti hodné okolostogičnosti Krystyny Poňatowské, schowanky Jana Amosa Komenského. W Amsterodámě 1655. 1763. W Hali Magdeburské 1765. 12.

43) Dwogj spis wzdělawatedlný:

1) Nedobytedlný hrad gméno Hospodinowo, a 2) Přemýsslowánj o dokonalosti křestanské. W Hali Magdeburské. 1765. 12.

44) O wymjtánj němého, a gakéhokoli ďábelstwj.

45) Manuálnjk: gádro celé biblj. W Amsterodámě 1658. 12.

46) Centrum securitatis. Hlubina bezpečnosti. W Lessně 1633. 12. W Amsterodámě 1663. 12. W Kutné Hoře. 8.

47) Praxis pietatis. Cwičenj se w pobožnosti. W Amsterodámě 1661, w Berljně 1754. 1782. 12. w Praze v z Ssenfelda.

48) Dwogj kázanj: wánočnj a postnj; w Berljně 1763.

49) Theatrum divinum. Diwadlo Božj, angelům y lidem žádostiwé, w spatřowánj diwného skutku Božjho, wsseho swěta stwořenj. Wytisstěno w Praze v Samuele Adama z Weleslawjna 1616 w 4. stran 440, mimo regsstřjka.

50)

50) Srdečné napomenutj k nawrácenj se na prwnj opuſſtěnau láſku gednoty bratrſké, w Berljně 1748. 8.

51) Maudrého Katóna mrawná ponaučowánj, Catonis disticha moralia, w České hexametry uwedená: prw w Amſterodámě, pak w Praze v ſw. Kljmenta w impreſý towaryšſtwa Ježjſſowa roku 1670 w 8. wytiſſtěná. (Wenceslai Rosa grammatica Bohemica. Pragae 1672. p. 487. et seq. Voigt acta litter. 1774. I. p. 149.)

52) Wirgilowy některé báſně, přeložené. (Voigt acta litter. 1774. I. p. 167.)

53) Renuntiatio mundi, to geſt: Wýhoſt ſwětu. Podlé Amſterodámſkého wydánj přetiſſtěn w Hlaſateli Čeſkém 1818. ſtr. 521.

54) Vměnj kazatelſké, gež podlé rukopiſu w Morawě zachowaného wůbec wydáwám, aby k ztracenj nepřiſſlo. Adelung vdáwá počet ſpiſů Komenſkého na 92.

W bibliotéce gymnazyum Linkepingſkého we Swédjch (w 74. ſwazku) ſtogj čtwero latinſkých půwodnjch liſtů, od Komenſkého J. Mathiae, biſkupowi Stregnášſkému pſaných. Obſah gegich wztahuge ſe na Komenſkého powolánj do Swéd k opravenj ſſkol. *) Bohuſlaw Balbjn o Komenſkém prawj: (Bohemia docta, edit. Ungar. 1778. P. II. p. 314.) Quam pluri-

*) Dobrowsky's litterärische Nachrichten von einer Reise nach Schweden. Neuere Abhandl. der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaft. 2. Band. 1795. Seite 142.

rima edidit, nihil tamen unquam quod catholicae fidei adversaretur; ac mihi opera ejus legenti semper visus est ita comparatus scripsisse, ut nullam notare, aut damnare religionem vellet. — Quantus ille vir fuerit, satis ostendit elocutione illimi, proprietate verborum, altitudine sensuum, descriptione inanitatis mundi, et eruditione rarissima, et intima laudatissimus, et lectu dignissimus.

Přjtel pak lidský, J. G. Herder *) o Komenském takto pjše:

„Komenský byl poslednjm biskupem Českých bratřj. — Žádná obec w Němcých nenj mi známá, kterážby byla s tak čistau horliwostj o swau řeč, o kázeň a pořádek gak w obyčegjch a řádech, tak y w domácým žiwobytj, y o wyučowánj a oswěcowánj w předmětech potřebných a užitečných pečowala, bogowala, trpěla, gako tato. — Z nj wyskočila ona giskra, kteráž za neytmawěgssjch časů — Wlachy, Francauzy, Angličany, Njzozemě, Němcy gako oheň proběhla, a ge — zbudila. — On (Komenský) wydal Bránu gazyků, kteráž za geho času newyslowné pochwaly dossla, za několik málo let do gedenácti řečj přeložena byla, od té doby nesčjslných wydánj se dočkala, a wlastně podnes předčena nebyla; neboť mámeli nynj po půldruhém stoletj gesstě spis, kterýžby nassemu času zauplna tjm byl, čjm ono nedokonalé djlo swému času bylo? W celé půlnočnj Ewropě wzbudil Komenský pozorliwost na přestaunstwj. Sněm we Sswédjch, parlament w Angličanech

*) Briefe zur Beförderung der Humanität. 5. Sammlung. Riga 1795. 8. S. 34.

nech wážil sy geho ponawrženj. Do Angličan byl powolán; že Swéd rozprawěl s njm weliký kancljř Axel Oxenstern — — —" To sau wlastnj slowa Herderowa.

Nemámeli sy tedy spisowatelů Českých, y w cyzyně slawně rozhlássených wážiti, a o zachowánj pozůstalých gegich kněh se starati? Nemámeli (ač slow nasseho slawného wlastence, pana Jana Negedlého, cýs. král. rady, doktora práw, a cýs. král. weřegného, a řádného České literatůry na vnywersytě Pražské professora *) vžigi) nemámeli hrdinami, kteřj pro swau wlast žiwi byli, kteřj rozumem, a wtipem swým národ wyvkowali, maudrostj swau oswěcowali, důmyslnostj oslawowali, práwě tak zpychati, gako oněmi hrdinami zpycháme, kteřj pro swau wlast vmřeli? Nenesauli takowj mužj téměř na swých ramenau gméno národu swého k neywzdálenějssjm pronárodům, y k přjsstjmu swětu? Gegich neyvsslechtilegssj částečka gest žiwa, a působj y tehdáž, když gich wjce na swětě nenj, spisy pozůstawenými, gessto vgdauce zapomenutj, wssech národů dědictwjm sau včiněni. Potomcy gegich vsslechtilých, a wznessených dussj pozůstaweným pamětem, w nichž duch gegich gesstě žige, v gakémsy swatém wytrženj se diwj, a oheň gich wlasti poswěcený y pozdnj čtaucý swatau horliwostj rozpaluge. Zásluhami takowých přeslawných mužů národ se honosýcý dogde nesmrtedlnosti, y přjkladů gegich následuge, nowé sláwy docházý. Wjru, a smyssleni Komenského bljže poznati žádostiwému poslaužj rozwáženj po-

*) Antrittsrede. 2te Aufl. 1801. S. 8. Hlasatel Český. I. 1806. str. 37. 38.

poslednj wůke, w kteréž Komenský o sobě y wěcech swých vpřjmné wyznánj čínj. Nemohu gj tady mlčenjm opominauti, an w nj zkussený, včený, koliketým nesstěstjm, a poblauzenjm po swětě zmjtaný kmet we 76tém roce swého wěku weyplynek z swé mnohonásobné zkussenosti, a z kolikaletého přemýsslowánj w známost vwádj, a poslednj slowo lásky, a srdečného napomenutj prospěssně pronássj. W němčině byla wydána poprwé w Lipsku léta 1738, a podruhé we Winterthuru, přeloženjm Jana Gjřjho Müllera, léta 1793. Tady pak následuge toliko weytah ze spisu, weyš gmenowaného: Unum necessarium, přetlačený podlé wydánj Halského r. 1765.

Poslednj pak wůle Komenského znj takto:

§. 1.

Celého lidského pokolenj Labiryntů, w nichž se každý mate a kolotá, gsem se dotekl. *) Zdaliž tedy ne y swých? Rádbych mlčenjm pominul wssecko, kdybych newěděl, že sem y gá měl dohljdače na mé zachowánj, a kdybych se nemusyl obáwati pohorssenj z nenaprawených poblauzenj. Nadto, když se Bohu ljbilo, mně srdce po obecném dobrém taužjcý vděliti, y mnohým mne předstawěti, y do mnohých zkussenj vwésti; vmjnil sem každému, genž mne sobě snad za zrcadlo, buď pilnosti buď drzosti, postawil, něco maličko oznámiti, a vkázati, že y při neylepssjm předsewzetj chybiti se může.

§. 2.

---

*) Labirynt swěta, a rág srdce.

§. 2.

Djky zatjm wzdáwám Bohu ménu, genž mne mnohým k vžitku potřebowati chtěl, že ač mne do rozličných zmatenin pustil, předce z mnohých zase wywedl, a wywede naposledy, gak wěřjm, až k odpočinutj blahoslawenému w sláwu swau. Wždy wšsak wjm, že každá žádost po dobrém gest potoček od pramene dobrého, totiž Boha, plynaucý, a že spolu s cýlem swým gest dobrá; gen že my lidé ne wždy vmjme po potoku k pramenu gjti, aneb potok k moři obrátiti, kde plnost a sytost hogného weselj gest před oblj̆čegem Božjm. Bohu ale buď sláwa, genž nás skrze rozličné průchody Labiryntů našsich wede, a skrze maudrost swau ze wšsech wywésti vmj, a přiwádj až k sobě, pramenu a moři wšseho dobrého. Což že y mně se stalo, radugi se, že po nesčjslně mnohém dobrém taužený, gemuž konce nebýwalo, až k sobě, k mezem wšsech dobrých žádostj, gak saudjm, mne přiwedl. A nynj poznáwám, že wšsecko mé zachowánj Marty oné snažnosti podobné, aneb hledánj práce y odpočinutj (pro Krysta a vřednjky geho z lásky) bylo. Nynj ale pewným aumyslem sem, s Maryj se k nohaum Gežjšsowým posaditi, abych obweselen sa, s Azafem řjcy mohl: Mně neylépe gest, přjdržeti se Boha. (Žalm. 73, 28.)

§. 3.

Prawjm, že wšsecky mé žádosti a snažnosti byly gako žádosti Marty oné, pro Krysta a geho vřednjky; a ginak newjm. Aspoň zlořečená nechť gest hodina, a každé ginám obrácené okamženj. A s takowau péčj konal sem y to, gak mně swědomj mé swědectwj dáwá, co mně mnozý k opowážliwosti wykládali; gako bylo studium didacticum,

kte-

kteréž sem k oswobozenj sskol a mládeže z mnohých labiryntů před sebe wzal, po mnohá léta w tom pracuge. Nicméně mnozý to za prácy kněžy nesslussnau pokládali; rowně gakoby Krystus toto dwoge, pasyž owce mé, y pasyž beránky mé, nebyl spogil, když Petrowi obogj byl poručil. (Jan. 21, 15. 2c.) Gá ale mé wěčné lásce, Krystu, wěčně děkugi, že mne k tomu nastrogil, a tauto láskau, kterauž k gehňátkům swým má, obdařil, y wěc tu tak daleko přiwésti nechal, gak se teď z djlu čtwrtého nasseho naučenj, a obzwlásstně z páté, sedmé y osmé kapitoly aneb rozdjlu widěti může. Naděgi také mám, a důwěřugi se Bohu mému, že gednau tyto knihy užitek swůg přinesau; což se stane, když gen zyma pomine, prsska přestane a odegde, a ukáže se kwjtečko po zemi nassj, a přigde čas prozpěwowánj (Pjseň Ssalom. 25, 11. 12.), a když Bůh dá stádu swému pastýře podlé srdce swého, kteřjž nebudau pásti samých sebe, ale stádo Hospodinowo — 2c.

§. 4.

Druhý dlauhý a těžký labirynt bylo Studium Irenicum, to gest ukázati sem chtěl, gakby se rozličné, a z části sskodné hádky o wjru mezy křesťany porownati mohly. Z čehož až posawád téměř nic na swětlo newyssło, ale snad wygde budaucně. Newyssło, pro nezbedný některých swár, proti nimž twrdě se postawiti neraděgj přátelé mogi. Wygde ale předce, poněwadž slussj wjce poslauchati Boha, než lidj. Teď byli časowé takowj, gako tam za času Eliássowých na Orébě, který, když wjtr weliký a sylný, podwrácegjcý hory, a rozrážegjcý skály, ssel, a země třesenj a oheň před Hospodinem, neopowážil se gjti z geskyně; ale přigde čas, w kterémž když se hlas tichý a

tem-

temný slyssetí dá, Eliáš wygde, a slysse Boha mluwjcý-ho, půgde a bude zas mluwiti k Bohu a lidu geho. (1. Král. 19, 11. 13.) Nynj každý swůg Babilon chwálj, žádný žádnému neustupuge, ale každý myslj, že geho gest Geruzalem.

§. 5.

A tato twrdossignost křesťanů gedněch proti druhým, gako y rozličné snažnosti k smjřenj některých stran mne po-wzbudily, že sem myslil a za lepssj držel, aby se celé tělo k sgednocenj wolalo, a cesta vkázala, než čáſtka něga-ká; lepssjť gest, celé tělo hogiti, než flastr na nohy, neb hlawu, neb ruce položiti. — — Dal pak Bůh k tomu prospěch, že giž před 30 léty skrze mé přátely, bez mé wě-domosti, něco z toho se dalo tlačiti pod tytulem: Prodromus conaminis pansophici, což sice někteřj s radostj přigali, ginssj ale hrozné wěcy w tom nalezti chtěli, ba že se tu nebe s zemj mjchá křičeli; při neyméně, že to gest weliká wssetečnost a opowážliwost, když leckdos raditi tak mnohým se osměluge. Což mne tak k tichému se chowánj přiwedlo, že, ač mnozý, že se něco dělá, cýtj, wssak, geli co zhotoweného, žádný téměř newj. Y doslýchám se, že mnozý vmlkli, proto že za to magj, že sem gá nad tau welikau pracý zaufal. Někteřj ale předce něčeho se nadj-wagj. Zdaž ne nadarmo? To Bůh wj. Ani nesslibugi, ani se neodřjkám, ačkoli nad hrobem stogjm. Nebo nikdý my negsme způsobnj sami z sebe, a nikdý nenj nezpůsobný Bůh náš.

§. 6.

§. 6.

To samo gen sem řjcy chtěl, že to neslussj za opowážliwost počjtati, když někdo k dobrému w spoléhánj se na Boha, třeba celý swět, powoláwá, a k pokánj probuzuge. A to proto, poněwadž: 1) wssickni na gednom theatrum welikého swěta stogjme, a cokoliw se tu koná, wssech se týče. 2) Celé lidské pokolenj gest z gedné krwe, gedna familie, geden dům. Tjm práwem tedy, kterýmž geden, gakýkoli aud, wssem druhým gest k pomocy, a geden z familie druhému, aneb celé swé familii na ruku gde, též y my, lidského přirozenj účastnjcy, můžeme sobě wespolek slaužiti. 3) Bůh hned na počátku stwořenj wlastně proto, péči bližnjmu o bližnjho mjti poručil (Syr. 17, 15.); anobrž nic wjce se newyhledáwá w pjsmě po lásce a posluſſenstwj k Bohu, gako péče, giž geden o druhého mjti má. 4) Samo přirozenj tomu učj, gako maudřj o tom dobře wědj. Sokrates raděgi umřjti chtěl, než neučiti dobrému; a Seneka prawj, že, kdyby se maudrost s tau wýminkau uděllowala, aby gi každý pro sebe podržel, a nesměl se s giným zděliti, žeby za ni poděkowal. A což wjce důwodů potřebj? Nebo y při sprostých lidech to nacházýme, že čjm pobožněgssj kdo gest, tjm wjce se o to snažj, aby každému, by možné bylo, užitečným byl. 5) Proto y sám Syn Božj z nebe poslán byl, aby wěcy pokažené naprawil; proto, co mluwil, myslil a činil, wssjm tam směřowal. Ano y posly swé když wysýlal, neposlal ge toliko do některých zemj, ale na celý swět; a to ne, aby ssseptali do ucha, ale hlásali na střechách. Což apossstolé y konali, tak že do wssech zemj wyssel hlas gegich, a až do končin země zwuk gegich, radost z toho magjce, že kázali Ewangelium

tam,

tam, kde ani nebyl prwé gmenowán Krystus, učjce každého se wssj maudrostj, aby každého člowěka postawili dokonalého w Krystu Gežjssi. (Kol. 1, 28.) 6) Slib také máme, že wssecko w plnost přigde (Zachar. 14, 7), gestli ne dřjw, tedy aspoň w posledných dnech (Ger. 30, 24); a tak tedy ne za opowážliwost to počjtati máme, když někdo takowau prácy před sebe wezme, ale raděgi Bohu děkowati slussj, že takowj sau, kteřjž to we gménu Božjm před sebe berau; té naděge sauce, že se bljžj konec Babilóna, a angela přjchod, od gehož sláwy oswjcena má býti země. (Zgew. 18, 1.)

§. 7.

Nad to náhodau sem wssel do giného neobyčegného Labiryntu, wydaw totiž zgewenj Páně, kteréž se stalo za časů nassich, pod tytulem: Lux e tenebris, Swětlo z temnostj. Kterážto wěc mnoho práce a obtjženj dala, gako y mnoho nenáwisti, strachu a nebezpečenstwj za sebau potáhla. — —

§. 8.

Kam se ale teď po tak mnohých Labiryntjch, w nichž sem wstal, obrátiti mám? Mámliž zwolati s Eliássem: Dostiť gest, wezmi dussi mau, ó Hospodine! neboť negsem lepssj otců swých (1 Král. 19, 4.); anebo radssj s Dawidem: Až do starosti a ssedin neopausstěg mne, ažbych mohl wyprawiti potomkům sláwu twau (Žal. 71, 18.)? Žádné z obogjho; abych snad na gednom přjliš newstrnul, a po tom tauže, znowu nepokog sobě nečinil. Než oddám se s žiwotem y smrtj, s odpočinutjm y s pracý, Bohu swému, a zawřenýma očima za njm půgdu, kamkoli

koli mne powede. Zatjm pak w pokoře a daufanliwosti z A z a f e m wzdychati budu: Podlé rady swé weď y doweď mne, a naposledy přigmi w slávu swau. (Žal. 73, 24.)

§. 9.

Žádáli kdo něco wjce wěděti o tomto mém posledujm předsewzetj, oznámjm, že palác mi býti má chalaupka, kteraukoli budu mocy sobě opatřiti; aneb kdybych neměl mjti nic swého, kdebych hlawu sklonil, trpěliwě čekati budu (se Pánem mým), gestli kdo pod střechu swau mne wezme. Mámli pak pod ssjrým nebem zůstati, y tu odpočinu, až mne angelé w společnost swau wnesau, gako L a z a r a někdy. Mjsto stkwostných oděwů přestanu s J a n e m K ř t i t e l e m na sprostičkém gakémkoli oděwu. Mjsto hogných a lahodných pokrmů chlebem a wodau se spokogiti chcy; a dáli Bůh co wjce, geho dobrotu w tom zkaussetí budu. Bibliotéka má že třj kněh Božjch záležeti má. Filozofie má bude powažowánj nebes, a giných slawných skutků rukau Božjch, a diwiti se nepřestanu s D a w i d e m, že Bůh, gakožto neywětssj Pán, y ke mně čerwjčku laskawě se skloniti obyčeg má. (Žal. 8. y 104.) Lékařstwj mé bude mjrné vžjwánj pokrmů, y někdy půst potřebný. Práwa má, co chcy, aby mně lidé činili, abych gim to též činil. Chceli kdo wěděť theologii mau, vkáži mu s A q u i n á t e m vmjragjcým biblj, a řeknu celým srdcem y plnými vsty: Wěřjm wssemu tomu, co tuto psáno stogj. Ptáli se kdo dále na wyznánj wjry mé, vkáži mu apoštolské. O lepssjm, kratssjm a důkladněgssjm y swětlegssjm gá newjm. Modlitba má gest ta, gjž Krystus zanechal nám; nebo za to mám, že žádný lepssj klječ k otewřenj srdce Božjho dáti nemůže, gako Syn ten gednorozený, kte-

kterýž gest w lůnu Otce, onť wypprawil. Regule žiwota mého sau deset Božjch přikázanj, nebo wjm, že, co se Bohu ljbj, on sám neylépe powěděl.

§. 10.

Což ale, když toto maudrým swěta do rukau přigde, oni k tomu řeknau? Bez pochyby ze mně starce smjch mjti budau, že od neywyššjho stupně maudrosti až k neynižššj zemi padám. Nechť se podlé ljbosti swé směgj. Mé srdce se též směge, že gsem vssel zmatku, že Krysta mám, a tak dobrau noc wám, Wysosti! — — Ach, owssem Krysta sem nalezl, a w něm wssecko pospolu. Geho mi podnůžka za wssecky trůny swěta, geho pokora nadewssecku slávu zdegssj. Giž ť sem nebe nalezl pod nebem. — Ay, můg žiwot byl pohostinstwj, ne wlast; nikdý sem pro mnohé proměny, stálého bytu nemjwal. Ale giž nynj spatřugi wlast nebeskau, k gegjmž wěkegjm mne giž přiwedl můg wůdce, mé swětlo, můg Krystus, genž napřed ssel, aby mně mjsto připrawil w domě Otce swého, kdež přjbytkowé mnozý gsau. Giž pak přigde, aby tam, kde sám gest, mne také přenesl. To tedy mé gedno potřebné zůstáwá, abych na to, co za mnau gest, zapomjnage, chwátal k tomu, co předložené mám, k cýli swrchowaného powolánj Božjho. (Fil. 3, 13.)

§. 11.

Djky wzdáwám Tobě, ó Pane Gežjssi! ty wůdce y dokonawateli wjry mé, genž sy mne neopatrného pautnjka, kterýž sem od cýle swého tisýcenásobným rozcestjm se vchylowal, a tisýc y wjcekrát zbytečnostmi se zabawowal, předce naposledy přiwedl tam, kde giž, sa k mezem krá-

low-

kowstwj twého přiweden, nic giného před sebau nemám, než Jordán smrti k přeplynutj; načež hned w wlasti blahoslawené se spatřjm. Chwáljm a oslawugi maudrost twau, ó Hospodine! že sy mi nic wlastnjho na této zemi nedal, gen aby mi ona w mém exilium slaužila k putowánj, abych s Dawidem řjcy mohl: Gsem přjchozý a podruh v tebe (Žalm. 39, 3.), a wšak ne s Jakobem: Nemnozý byli dnowé mogi, a nedošli let Otců mých (1 Mogž. 47, 9.); nebo sy přidal dnů mých nad otce y dědka mého, y mnoho tisýc spolutowaryššů, kteřjž w tomto 40letém wyhnanstwj giž odešli, gá pak gesstě sem žiw. Proč? Pane ty wjš; w rukau twých stále odpočjwám. Také sy mně mezy tjm, gako Eliássowi, posýláwal častokrát angela něgakého s kauskem chleba y trochau wody, abych hladem neb žjžnj nezemřel. Zachowal sy mne také od toho, mnohých se přidržjcýho, bláznowstwj, genž mjsto hlawnjch wěcý ničemné, mjsto odpočinutj nepokoge, mjsto přjbytku sem tam tahánj sobě zwolugi, ale mne sy přiwedl až k hoře Oréb. Požehnáno budiž gméno twé!

§. 12.

A gestliže sem w čemkoli předce bláznivému pautnjku podoben byl, a někdy wěc přjpadnau podstatně přednášel, ay giž od toho vpaušstjm, a na konec žiwota swého chcy onu dobrau prácy s onjm dobrým kupcem konati, genž nad gednu drahau perlu nic dále nehledal, a nalezna gi, prodal wšecko, a kaupil gi. Ty, dobrý Gežjši! giž máš cele mau gedinau perlau, mým gednjm potřebným býti. Tebe gedině chcy kaupiti a hledati; pro tebe wše prodám; Ty, Pane Gežjši! máš býti zyskem mým, a

cokoli swět sobě za zysk pokládá, opomjtám. Posledni má starost býti má, vč se vmjrati tomuto žiwotu, a naroditi budaucýmu.

§. 13.

Wěrný Ježu! mámli gesstě w tomto swětě k něčemu potřebowán býti, dey k tomu sýly y maudrosti, abych, když wsse wykonám, s blahoslawenými Symeonem řjcy mohl wesele: Nynj propausstjš služebnjka swého. Pakli ale má dle wůle twé konec žiwota mého přigjti, prwé než konec prací mých bude, a přihodjli se mně to, že s oným filozofem zwolati musým: Gesstě gsem nic nepřipravil, než sebe; y tak zapokogen budu, gen když sám nepřiprawený neodegdu, gako se ach! mnohým přitrefuge. Gát pak o milosrdenstwj twém na wěky zpjwati budu, že sy mne wyswobodil od smrti, prwé než sem zemřel. (Žal. 16.)

§. 14.

Wy pak, ó křesťané! spolu semnau se radugte z takowého wyswobozenj, a slyssjce hlas Krysta Pána: Poďte ke mně wssickni, kteřjž pracugete a obtjženi gste, gá wám odpočinutj dám (Mat. 11, 28.), rcete gednomyslně: Ay přicházýme, wzhlédni na nás, přigmi nás, občerstwi nás; pomoz pracugjcým, oblehči obtjženým, posyln zemdlených, weď nás z wrchu wssech dolů, aby ďábel nenalezl, odkudby nás strčil, ale twá milost aby, když se ti bude ljbiti nás powolati, wěděla, odkud nás wzýti. Woljme v tebe w domě twém bydliti, než w palácých bezbožnjků. Myť, ó Pane, potřebugeme we swých zmateninách

vsta-

vstawičných vstawičně wůdce, we swých pracých stálých stá-
lého svtitele. Což poněwadž darmo v swěta hledati, (ač
slibuge, wssak, co nemá, dáti nemůže,) k tobě samému
zření máme. Ty gsy cýl naděge nassj. Žádný z lidj
nenj, coby sám neblaudil, nevstal, a nebyl hladowý sám,
ty tedy, wěčná prawdo! přispěg blaudjcým. Ty wěčná
sýlo! zdržug padagjcých. Ty wěčný pramene dobroty,
nasyť nás dobrými wěcmi. A když mně, poslednjmu z
služebnjků twých, nynj giž pomaháš, mne giž zdržuges, y
také nasycuges, chwáljm gméno twé, a na wěky ge chwá-
liti budu.

§. 15.

A poněwadž toto wyznánj mé před oblj̈čegem Božjm,
o poslednjm mém nawrácenj se k gednomu potřebnému,
mně mjsto kssaftu býti má; tedy slyssete wy, dome můg!
synowé, dcery a wnucy! slyssete hlas otce swého, wás k
Otcy otců, prwé než k otcům swým připogen budu, we-
daucýho. Dědictwj wám nenechám krom tohoto g e d n o-
h o p o t ř e b n é h o, aby ste Boha se báli a přikázanj
geho ostřjhali (Kazat. 12, 13.); co včinjteli, Bůh wasse
dědictwj, sstjt a odplata welmi hogná bude. (1 Mogž. 15,
1. y 5 Mogž. 18, 2.)

§. 16.

To též wám, bratřj mogi, a synowé rozptýlené cýr-
kwe nassj! prawjm: Milugte Pána, a služte gemu celým
srdcem; nestyďte se za křjž geho, kterýž ste až posawád
nesli, a ponesete ho až do konce, budeteli opatrnj. Schwa-

mugl wám stálé dědictwj Krystowo, totiž chudobu a kříž, genž wás k wěčnému bohatstwj a k slávě přiwedau, gestli wssak setrwáte až do konce. (1 Kor. 2, 16. Luk. 22, 28.) — —

§. 17.

Tuž maudrost Gežíssowu radjm y wám, kragané moji, w Morawě, Čechách, Polsku, Slezku a w Uhřjch bydljcý! v nichž gsem se w wyhnanstwj swém zdržowal y wsseligakých dobrodinj vžil. Deyž wám Pán Bůh k odplatě to gedno potřebné, aby ste vměli vtěssené swých zemj vrody ne k sskodě, než k dobrému vžjwati. „Prostopáŝnost Čechům zhaubau byla," řekl onen maudrý král půlnočnj, wssj rozpustilosti odporný. A to w krátce y o tobě se řekne, Polská země! gestli za w času sobě nevsmyslíš, a gako milowníce toho gednoho potřebného k mjrnosti a střednosti se neobrátjš; nebo počátek hřjchů w Sodomě byla pýcha, hognost chleba, y zahálčiwost. (Ezech. 16, 49.)

§. 18.

Posledni mé obydlj bylo w Batáwii, neb Hollandské zemi za dwanáct let; kdež gsem lepssi přjležitost, než kde ginde měl, navčiti se, gak mnoho zbytečných wěcý býwá; skrze to samo ponaukán sem byl, na to gedno potřebné mysliti. Mezy tisýcy labirynty z labiryntu wygjti žádostiwým sem se stal, a mezy tisýcy kameny, které od tisýců nadarmo se kaulely, w prácy mé giž wjce nepospjchati, ale vstawowati se myslil sem; a mezy tisýcy při hognosti hlad a žjžeň trpjcými Tantaly zbytečně se o zemské wěcy snažiti

h

a na ně vpadati odvčil sem se z milosti Páně. Tomu sem se tam včil, a to sobě za mnohé poklady wážým. Rozpomjnám se, že, když sem tam přissel, od přednjch sem byl wážně přigat, pro nadčgi nčgaké žádané vmělosti. Gá ale sobě winssugi, abych, dle přjkladu Pána mého w Káni Galilegské, neylepssj wjno zachowal až naposledy, aby totiž mé posledni vsylowáni lepssj bylo, nežli prwnčgssj, gehož při mně hledali. A za to mám, že se to y nagde, gen budauli maudřj zpráwcowé, kteřjžby prawý saud o wjně z wody včiněném wynesti vměli. Kterěžto ale gest? apossstolské: Gestiť pak zysk weliký pobožnost s takowau myslj, kteráž na tom, což má, přestati vmj. Nic gsme zagisté nepřinesli na tento swět, bez pochyby, že také nic odnesti nemůžeme; ale magjce pokrm a oděw, na tom přestaneme. Kteřjž pak chtj zbohatnauti, vpadagj w pokussenj a w osydlo, a w žádosti mnohé nerozumné a sskodliwé, kteréž pohřjžugj lidi w zahynutj a w zatracenj. (1 Tym. 6, 6. 9.)

§. 19.

Pane Gežjssi! o dwogj wěc prosým srdečně, abych dobře žiw sa, dobře y vmřel. — — Prosým y za to, dey, aby to y ginssjm dobře se vkázalo, gak nemaudře dělagj ti, kteřj potřebné wěcy opausstěgj pro nabýwánj nepotřebných. Když ty wssecky žjžniwé k wodám žiwým powoláwáš, kopagj oni sobě čisterny děrawé, wody nemagjcý (Izai. 55, 1. Ger. 2, 13.); ano když ty mléko y wjno

dar-

darmo podáwáš, bez peněz y bez záplaty, wynakládagj oni zlato y střjbro za takowé wěcy, kteréž nikoli sytiti nemohau (Izai. 55, 2.), nýbrž nemocy, zhaubu, smrt, peklo y wěčné zatracenj gistě přinássegj. O smilug se, slitownjče wssech, nadewssemi pro dobrotu swau, Amen.

J. L. Z.

Na=

Napomenutj Služebnjkům cýrkewnjm.

Jotam (w knize saudců 9, 7.) k Sýchemským bratřjm a kraganům swým mluwě, řekl: „Slyšte mne a vslyšj wás Bůh." — Y gá wás wšechněch, Božj služebnjcy, Ewangelium swatého hlasatelé, a mogi w Krystu milj bratřj, a otcowé, spolu dělnjcy djla Páně! neyprw a předewšjm prosým, slyšte mne, a vslyšj wás Bůh. Prosým gesstě, a prosým pro lásku Krystowu, poslechněte mne, a přigměte dowěrně. Nebo gest wěc k společnému wzdělánj a k sláwě Božj přináležegjcý. Wjte o tom, co pjsmo dj, že milugjcým Boha wšecky wěcy napomáhagj k dobrému (Řjm 8, 28.) totiž těm, kteřj wšeho což Bůh dělá, k dobrému vžiti se snažegj. A protož y náš nynj přjtomný žalostný způsob, w kterém sebe widjme postawené, k dobrému nám přigjti může, budemeli milugjcý Boha; což ač Bůh sám neylépe wj gak způsobiti, y nám wšak mysliti gest powinné, gak a k čemu bychom přjtomného swého wyhnánj, pokrýwánj, a kautkowánj, a tak invito et ingrato hoc otio nostro, vžiti mohli.

O čemž gá zdánj swé powědjti chcy otewřeně, proto že mne Bůh nutj; a w kom žiwá láska Krystowa bude, w kom k Bohu a slowu geho milost, w kom žádost wzdělánj Cýrkwe a spasenj lidského, ten téhož Ducha bude nynj.

Pro-

Prosým gesstě, dowěrně mne přigměte; láska k wám a k djlu Božjmu nutj mne, nemohu mlčeti, bych sobě pak toho mnohými prosbami, nařjkánjm y slzami na wás dobýwati měl, abyste w té částce to též senmau smýssleli; mohuli gen poslaužiti k tomu, nepřestanu.

„Když se saudowé twogi na zemi konagj Hospodine, tehdáž se obywatelé země učj sprawedlnosti,“ dj prorok Izaiaš 26, 9. Protož, poněwadž y při nás diwné saudy swé koná Pán Bůh, slussné gest, abychom otwjrali oči, a prohlédali, gak se učiti sprawedlnosti. Powinné tedy, Bratřj w Krystu milj! býti saudjm, abychom nynj obzwlásstně w této Božj kázni gsauce rozpomjnali se na toto tré:

1) Kdo gsme byli, a gaké nasse powolánj?

2) Kdo gsme giž, a gaký náš způsob? a

3) Co napotom činiti?

To, k čemu gsme někdy powoláni byli, gest náměstenstwj Krystowo, a na mjstě Krystowě prosyti lidi, aby se smjřili s Bohem, 2 Kor. 5, 20. a býti ssafáři tagemstwj Božjch, 1 Kor. 4, 1. a gimi gako hřiwnau těžiti, Mat. 25, 14. gak kdo neyžitečněgi může se snažiti, a tak djlo kazatele konati, 2 Tym. 4, 5. Kteréž powolánj nasse, kazatelstwj nenj gako giný w swětě obchod a řemeslo, to gest zysku hledánj a roboty odbýwánj, aneb na druhau stranu potřasánj kaděřj, neb prowozowánj wássnj a libosti, aneb něco podobného, gako lidských wěcý běžné konánj; ale gest wětssjho cosy, důstognějssjho, a hroznějssjho, než zlý gazyk powěděti může: Na mjstě Božjm státi, wěcy ne swé, neb angelské, než Boha samé·

mého za přjkazy lidem wyhlassowati. K čemuž gistě žádnému ginák přistupowati nesslussj, než s hrůzau gako Mogžjš, kterýž od Boha k lidu mluwiti mage, řekl: „Lekl sem se, až se třesu;" a myslili slussj, aby slowo Božj skrze nás wynássené tjm, čjmž býti má, bylo, gmenowitě, mocý Božj, a mečem pronikawým na obě straně ostrým, prostupugjcým srdce lidská až do kostj a mozku, abychom nečinili gako Faryzeowé, leniwé řeči wylévagjce, ale gako moc uměnj Božjho magjce.

Toho powinen býwá každý služebnjk cýrkewnj gak modlitbami, tak y pilnau pracý hledati, a to proto:

1) Že Božj přjsná pohrůžka gest: Zlořečený ten, kdož djlo Božj dělá lstiwě. Jer. 48, 10. Lstiwě djlo Božj dělati, gest, dělati leniwě: Nebo se hned dokládá: Zlořečený, kdo zdržuge meč swůg od krwe. 48, 10. Slowo Božj gest meč ten Božj, nabraussený proti nepřátelům sláwy geho, my pak, kterýmž swěřil slowo swé, sme possiwa toho Božjho meče. Protož kdo ho gadrně neužjwá, a nebrausý, ale zadržuge, a tjm zadržowánjm geg w sobě k tuposti a zerzánj přiwodj, zlořečen gest.

2) Naproti tomu pěkné gest zasljbenj Božj: „Kdo gest wěrný w mále, nad mnohem ustanowjm geg. Mat. 25, 21. 23. Kdo má, tomu bude dáno. Luk. 19, 26. To gest: kdo hřjwny swé pilně užjwá, rozmnožuge w něm Pán Bůh dary swé, a nad njm milosrdenstwj swé.

3) Přjklad apoštolů k témuž wede, kteřj, ač dary hogné měli, ge wssak při sobě rozmnožowati welmi pilně se snažowali. Swatý Pawel k Tymoteowi takto pjsse:

„Roz-

„Rozněcug w sobě dar Boží, kterýž gest dán skrze wzkládánj rukau mých.“ 2 Tym. 1, 6. A opět: „Nezanedbáwey daru, kterýž gest w tobě. O tom přemýšlug, w tom buď vstawičně, ať gest prospěch twůg znám wšechněm. Buď pilen sebe, y čjtánj; w tom trwey, nebo to čině, y samého sebe spasýš, y ty, kteřjž tebe poslauchagj.“ 1 Tym. 4, 14—16.

4) Přjklad náš powzbuzuge řečnjků swětských, nýbrž wšech řemeslnjků, z nichž každý oddáwá se swému obchodu, a mysli na to, aby ne humpljřem něgakým, ale mistrem byl, a za to procházeti mohl. Ale tutoť Krystowo nařjkánj na nedbanliwost synů swětla mjsto swé má.

5) Nelze ginák vžitečně konati djla Božjho, nebo Krystus dj: „Každý vmělý včitel w králowstwj Božjm wynášj z pokladu swého staré y nowé wěcy.“ Mat. 13, 52. A poněwadž včitelům poručeno gest stawěti, bořiti, štěpowati, pleniti, mečem slowa nepřátely třjbiti Jer. 1, 10.; musegjť se neyprw tomu swému vměnj navčiti. Nebo gak tesař stawěti bude, nenavčjli se? Gak zahradnjk štěpowati, newyšetřjli sobě prwé wšech připadnostj? Gak zápasnjk bez wyrozuměnj prwé chopůw, meče vžjwati bude? Protož swatý Pawel dj: že služebnjk Cýrkwe zmocněn býti musý w vměnj Božjm, aby y napomjnati mohl, y odporugjcý přemáhati.

6) Nečinjli toho kdo, nevžitečný bude: Wztáhlliby kdo ruku k pluhu (dj Krystus) a ohlédal se zase (totiž rozmařile djlo Božj dělal) nenj způsobný k králowstwj Božjmu. Luk. 9. 62.

A

A lenivému zprávcy Laodicenského sboru dj: „Poněwadž negsy ani studený, ani horký, než wlažný, wywrhu tě z vst swých.“ Zgew. 3, 16. Weliké tedy, slawné, důstogné, a náramné pilnosti potřebugjcý gest kazatelské vměnj, k němuž gsme powoláni. Ale co se to stalo, že nám práce nasse kazatelské wssechněm téměř Pán Bůh zastawil? Ohlédati toho bedliwě slussj. Porozumjwá se pak z Zgewenj swatému Janowi včiněného, proč Bůh swjcny služebnjků pohybuge z mjsta gegich, gmenowitě pro opusstěnj lásky a bedliwosti w powolánj. Zgew. 2, 5. A protož vlekněme se wssickni, a ne za giné mřgme, než že pro nehodnost nassi námi zmjtá Pán Bůh náš, tak gakž hrozyl skrze proroka, že pastýřům těm, kteřjž nepasau stáda, zastawj pasenj. Ezech. 34, 10.

Toho pak k tomu vžiti slussj, abychom pilně saudjce, w čem nežiwě konána powinnost nasse, potom se naprawowati hleděli, gmenowitě obnowowati se w pobožnosti na přjklad giným, krotiti modlitbami hněw Božj, a rozněcowati w sobě nad giné kasy dary Božj, tak abychom (propustjli nás Pán Bůh zase z wězenj tohoto, a k mjstům nassjm nawrátj) tjm hodněgi, horliwěgi a vžitečněgi vřad kazatelský konati mohli.

Gakož wěřjme, že se milosrdenstwjm swým k cýrkwi swé zase nawrátj Pán Bůh, a že žeň mnohá bude, kdyby gen žencû hodných dosti bylo: Nezáwidiž tedy sebe žádný cýrkwi Božj. Stařj y mladj na to myslleme, aby nás Bůh a cýrkew co neylépe vžila. Každý se snaž gako wypulerowaná střela býti, schowaná w taulu Božjm, kteréžby k střjlenj na nepřátely sláwy swé vžjwati kdykoli mohl Pán Bůh. K čemuž sobě, y giným pro sláwu Božj napomocy

sa

žádostiw, to, w čemž sem posawád několik let pracowař, wystihnauti chtěge, základ toho řečnictwj Božjho, aneb Kazatelstwj nynj sem, gak sem vměl, w summu pogal, a na papjr vwedl, žádnému se tjm za mistra než wssechněm za spolu včedlnjka wystawuge: Nebo wssickni se wždycky čemu včiti máme. A dalřby Bůh, abychom wssickni my Krystowi služebnjcy nic nebyli, než gako hromádka ruk wsse gedna druhau vmýwagjcých: ani záwist, ani oslýchawost tutoby mjsta mjti neměla. Vmjli kdo co, rád giným vkázati má, a přjti, aby negen ginj to též, co on, ale tisýckrát nadto vměli. Nevmjli kdo co, přivčitiby se rád měl, by od djtěte bylo, a poděkowati Pánu Bohu. Nenj hanba včiti se, než nevměti, a nechtjt se včiti. A protož kdo včiti se žádostiw gest, s tjm se y tuto zdjljm, komu se pak zdá, že giž vmj, co vměti má, a dálssjho wedlé giných se cwičenj nepotřebuge, ten nech ať vžjwá smyslu swého, nezapomjnage wssak na to, co Duch Božj dj: že, zdáli se komu, že giž něco vmj, ten gesstě nic nevmj, gakby vměti měl, ale domnělá geg známost nadýmá. 1 Kor. 8, 2. A neděláli djla Božjho lstiwě, ať se w tom opatřj. Láska nevmj, než wzdělánj hledati swého, y giných: kteráž aby rozlita byla w srdcých nassich, způsobiž to Bůh pro gméno swé!

Léta Páně 1651.

Jan Amos Komenský.

Obsah kazatelského vmění.

Kazatelowo powolánj, a powinnost gest, w prawdě včiti lidi cestě Božj, Mat. 22, 16., wyswětlowati tagemstwj wjry, 1 Tym. 3, 9., ponaukati k dobrému w čas, neb newčas, trestati zlé, žehrati na vrputné, 2 Tym. 4, 2. napomjnati včenjm zdrawým nedbalé, a přemáhati odpjragjcý. Tyt. 1, 9.

To pak wsse, máli se státi vžitečně, musý se djti

1) swětle.

Swjce nohaum mým gest slowo twé, a swětlo stezce mé. Žalm 119, 105.

Napiš widěnj, a to zřetedlně na dskách, aby ge snadně přeběhl čtenář. Abakuk 2, 2.

Panownjk Hospodin dal mi gazyk vmělý, abych vměl přjhodně k vstalému mluwiti slowo geho. Probuzuge každého gitra, probuzuge mi vssi, abych slyssel, tak gako pilně se včjcý. Izaiaš 50, 4.

2) Libě.

O gak gsau sladké dásnjm mým wýmluwnosti twé, sladssi nad med vstům mým. Žalm 119, 103.

Zgewowánjm prawdy w přjgemnost vwodjme sebe v každého swědomj lidského před oblič̌egem Božjm. 2 Kor. 4, 2.

3) Mocně.

Včinil vsta má podobná meči ostrému, w stjnu ruky swé skryl mne; a včiniw ze mne střelu wypulerowanau, w taule swém schowal mne. Izaiáš 49, 2.

Ži-

Žiwáť gest zagisté řeč Božj, a mocná, a pronikawěgssj nad každý meč na obě straně ostrý, a dosahugeť až do rozdělenj y dusse y ducha y klaubů y tspiku w kostech, a rozeznáwá myssleni, y mjněnj srdce. Žid. 4, 12.

Učil ge gako moc mage, a ne gako zákonjcy. Mat. 7, 29.

Přednássenj kazatelowo musý býti

1) swětlé, aby posluchač wssecko gako před očima wymalowané sobě mage, zřetedlně pochopiti, a zpamatowati se mohl.

2) Libé, aby lid w poslucháni bez teskností zdržán býti mohl.

3) Mocné, aby negen vssi lektány, ale hned srdce gjmána, a ku poslussenstwj Bohu skloňowána byla; tak že tomuto trému kazatel se navčiti musý:

1) Srozumitedlně wěcy Božj vměť přednásseti.

2) Libezně, a přjgemně vměť ge wyprawowati, a

3) vměť sskodliwých bludů dobýwati.

Toho pak nikdo konati mocy nebude, leč budeli prwé hognost řeči, a wěcý mjti, aby vžitečně z čeho wybjral; tak že čtyry budau částky kazatelského vměnj:

I. Hognost,

II. swětlost,

III. ljbeznost, a

IV. mocnost.

Hognost, Swětlost, Ljbeznost, Mocnost,	}	záležj w	rozličnosti spořádanosti ozdobnosti horliwosti	} řeči a wěcý.

Odkudž této zprávy o kazatelstwj čtwero djlů bude.

W djlu prwnjm powěcjme: odkud hognost, a rozličnost řeči a wěcý bráti;

w druhém: gak ge vmělé pořádati;

w třetjm: čjm, a gak ge vsslechtile okrassowati;

w posledujm: čjm, a gak gim pronikawost dodáwati. Nebo ačkoli takowá ku kazatelstwj způsobnost, a zásobnost Božj w člowěku dar gest, ge wssak dar lidské prozřetedlnosti swěřený, kterýž gak modlitbami, tak náležitau pilnostj každému vpřjmnému služebnjku cýrkewnjmu rozněcowati w sobě náležj, 2 Tym. 1, 6. a od mužů oswjcených gistá prawidla giž wyssetřjna gsau, gak, a odkud kazatel hognost wěcý sobě nasbjrati, gak ge pěkně spořádati, gak, a čjm okrássowati, gak, a čjm ostrosti přidáwati může, a má. Protož takowými pomocmi nezhrdati, ale gich wděčně, snažně a pobožně vžjwati náležj.

Že pak každému vžitečnému kázanj čtwero to přináležj, trogjm podobenstwjm vkázati se to může.

Předně, že kdo dům stawěti chce, musý sobě neyprwé stawiwa s potřebu nashromážditi, dřjwj, kamenj, cyhel, wápna, hljny, prken, ssindelů, hřebjků. Pak rozděli, a wyzdwihne stěny, stropy, dwéře, okna, střechu. Potom přidáwá ozdob wnitř, y zewnitř bjlenjm, ljčenjm, malowánjm, táflowánjm, a. t. d. Naposledy potrawami dům zachystage, bydlj w něm.

Za druhé; kdo bystré hody připrawiti chce, musý neyprwé mjti dosti mauky, masa, octa, soli, pjwa, wjna, wody. Potom se ty krmě mastj, solj, kořenj, sladj, octj, aby w čas byly. Naposledy se s náležitau poctiwostj hostům předkládagj.

Za třetj; prorok Ezechyel vkázanau sobě mage hromadu kostj suchých, neyprwé gim spogiti se poručil.

Po-

Potom masu, a žilám na nich zrůsti rozkázal, a kožj se potáhnauti; naposledy duchu žiwota do nich wstaupiti. 37, 1 — 14.

Což vmĕnj kazatelského obrazem gest. Tak zagisté slowo Božj w pjsmĕ na hromadách ležjcý, gest, w částeckách swých powážené, gako materye, neboli látka, z které se nĕco wywáděti musý. Toto proroci Božj musegj neyprw rozbjrati, a co k čemu přináležj, pořádati; potom wýklady swými wyplňowati, a všlechtilosti gako barwami přilikowati, a naposledy duchem mocnosti slowům gako žiwota přidáwati.

Djl

Djl prwnj.

O hognosti řeči a wěcý.

Wýmluwnost cýrkewnj prwnj gest základ, aby kazatel plnau hognost měl y wěcý, y slow rozličnných; tak aby to obé z něho plynulo.

Plnost wěcý že má býti při tom, kdož giné včj, vkazuge přjklad onoho Elihu, kterýž řekl: „Pln gsem řečj, tak že gest těsno we mně duchu žiwota mého.“ Job. 32, 18. a Syracha, kterýž řekl: „Gesstě pomysle wyprawowati budu; nebo plný gsem, gako měsýc na plně 39, 16. a přjklad Krysta, kterýž naplněn byl duchem maudrosti, a rozumnosti. Izai. 11, 2. a gehož vsta byla podobná meči ostrému. Izai. 49, 2. Y w té wěcy náměstkem Krystowým má býti kazatel, pokud možné, aby z plnosti geho posluchači brali milost za milost. Jan. 1, 16.

I. O hognosti řeči.

K hognosti a hbitosti toto troge přináležj:

1) Býti w gazyku tom, kterýmž se káže, dobře zmocněným, a wsseligaké geho pěkné phrases, přjslowj, a přjpowjdky w dobré powědomosti mjti.

2) Znáti způsob wykládánj slow, gmenowitě skrze Originacý (slowozpyt) a Conjugacý, totiž, odkud které slowo gde, a gaká giná z téhož kmene gdaucý okolo sebe má? Gako, že křesťané slowau od Krysta, gakoby se prawilo Krystyané: Swátost od

 swa-

swatosti: člowěk od celého wěka, totiž wěčnost, k njž stwořen: kázati gest poraučeti, t. g. činiti wůli Božj. Tak y cyzý slowa uměti wykládati: Angel že znamená posla; Mesyáš pomazaného; cýrkew lid Páně a. d.

Conjugacý, gako: Krystus, krystiti (nynj řjkáme křtiti, krstiti) křest, křesťan, křesťanský a t. d. z čehož půgde, že křesťan we gménu Krystowu pokřtěný a w něg, gako w swůg kmen wsstjpený má po křesťansku, totiž krystowsku žiw býti, z něhož žiwot swůg, a formu žiwota y sýlu bere.

3) Znáti způsob rozssjřowánj slow skrz { Synonyma, Epitheta, Periphrases.

Synonymum (saugznačnost), gest slowce, tuž wěc wyznamenáwagjcý, gako: meč, kord, tesák, ssawle; aneb: pěkný, krásný, ussleclitilý, bystrý, wýtečný, sljčný, a t. d. anebo: Gežjš, Krystus, Pán, Wykupitel, Spasytel, Syn Božj, a d.

Synonyma gsau proto, že kteréhokoli užiweš, gedna a táž wěc se mjnj.

Epitheton (saugmj) pak gest slowjčko, ginému mjsto tytule přidané, gako: pěkný muž.

Periphrasis gest, když se mjsto gednoho slowa celá wěc klade, to gest, wypsánj té wěcy ginými slowy, gako kdybych člowěka gmenowati mage, řekl: Neyussleclitilegssi ze wssech tworů, ten k nesmrtedlnosti stwořený, a rozumem obdařený twor, a d. Periphrasis lecgaks udělati se může, gen aby se rozumělo, co se mjnj.

Přj-

Přjklad toho, gako y wssech následugjcých prawidel, nech ať se vkáže na onom Krystowu promluwenj (Jan. 3, 16.) „Tak Bůh milowal swět, že syna swého gednorozeného dal, aby každý, kdož wěřj w něho, nezahynul, ale měl žiwot wěčný."

1) Skrze Synonyma (saunznačnosti). Tak Stwořitel sobě zalibil w hřjssných, že djtě swé gedinké poslal, aby wsselický, kterýž daufá w něho, nebyl zatracen, nýbrž dossel sláwy neskonalé.

2) Skrze Epitheta. Tak náramně wěčný Bůh horliwě zamilowal bjdný ten nehodný swět, že neymilegssjho swého, toho práwě gednorozeného Syna rád dal, aby každý bez wýminky, kdož gen w něho srdečně wěřj, nikoli nezahynul, ale gistotně měl žiwot wěčný.

3) Skrze Periphrasim. Diwná wěc, a vžasnutj hodna, že neydůstogněgssj ten Pán, před njmž se nebesa y země třesau (a kterýž mage newymluwného vtěssenj a sláwy sám w sobě dosti, od wěky na wěky, žádného nepotřebowal, a nepotřebuge, ten řku) láskau zahořel k zpronewěřilým swým odpadlcům tak hrubě, že to což neymilegssjho měl pod swým srdcem, což pěstowal w lůně swém, gim za wlastnj odewzdal, a to k tomu cýli, aby gegich byl spomocnjkem, kteřjbykoli k němu se obrátili, hřjchy swé gemu s pokorau wyznali, za odpusstěnj a shlazenj gich žádali, a gemu se s tělem y s dussj oddali, takowé wssecky aby on sworně w swau ochranu a péči wzal, gim zmařenu býti nedopustil, alebrž s sebau až nad nebesa wyzdwihna, wěčného spolu s sebau blahoslawenstwj včastnými včinil.

Kdo-

Kdoby se tak w shledáwánj pěkných Synonym, Epithet, a Periphrazy pocwičil: vhledalby, gakby mu wýmluwnosti přibýwalo, tak žeby gemu w strogenj se na kázanj gen wěcy prohlédnauti potřebj bylo; slowaby se sama nasskytala.

II. O hognosti wěcý.

„Každý vměly včitel w králowstwj Božjm wynássj z pokladu swého staré y nowé wěcy" — dj Krystus. Mat. 13, 52. Poklad tedy wsseligakých Božjch wěcý má býti w srdcy kazatele, aby netoliko starého něco, a wůbec posluchačům známého gemu vkryto nebylo, ale aby nowé totiž wěcy (nowé ne s strany podstaty, než s strany způsobu přednássenj) od něho wynássены byly. Takowé hognosti a plnosti wěcý nabýwá se

1) z častého a bedliwého biblj swaté čjtánj, aby kazatel wsseligaké hystorye, a wsseligaké propowěděnj pjsem, co kde stogj, wěděl. Theologus in scriptura nascitur. Bohomluwec w pjsmě se narodj.

2) Známostj Katechysmu, a locorum communium, obecných mjst, tak aby prawý smysl wssech článků wjry znal, a co se wedlé prawidla wjry s prawdau srownáwá, neb nesrownáwá, gasně rozeznáwati mohl.

3) Přináležj k tomu powědomost hystorye cýrkewnj, gakož y giných děgopisů swětských.

4) Známost vmělostj, a řečj (Artium et linguarum) také napomáhá.

5) Bedliwé giných kazatelů poslauchánj, a k swé potřebě odewssad vžitečných wěcý shromažďowánj.

6)

6) Pilné se ku kázanj strogenj.

Z těchto wssech punktů o posledním samém na ten čas obssjrněgi se něco položj.

O strogenj se ku kázanj; co, a kolikero gest?

„Prwé nežlibys mluwil, nauč se, a prwé nežby ses modlil (owssem giné k modlitbám napomjnal) připraw sobě řeči, abys nebyl gako pokaussegjcý Pána" — dj Syrach 18, 20. 24.

Strogenj pak to gest pilné wyhledáwánj, coby se s užitkem lidu přednesti mohlo. Což chceli wykonáwati, a wyhledáwati kazatel, musý do čtweré postylly nahlédnauti:

Totiž do postylly . . . . { Skutků Božjch, Potřeby posluchačů, Textu přjtomného, Psané; buď že kázanj gsau něgaká, a řeči, neb homilie, čili wýklady, neb mjsta obecná.

Mnozý gen této postylly hledj, swé neb cyzý někdegssj kázanj chytagjce, a gim se učjce.

Někteřj y sami syc přemýsslowati magjce umysl, neyprw wssak do postylly a wýkladu nahlédagj, a odtud strogenj se začátek berau; ale ani toho činiti nenj dobře, pro přjčiny tři:

1) Že ten zwyk leniwého, a nepracowitého kazatele činj. Nebo nagda tu něco, načemž žeby se přestati mohlo, gemu se zdá, dále nemyslj.

2)

2) Že ne wssecka kázanj wssechněm časům, a mjstům přjslussj. Protož kdo se gen postylly držj, často rjká (newěda sám co) ledacos nepřjpadného, někdy y směssného.

3) Že ten zwyk galowého přemýsslowatele činj, by zagisté potom y chtěl sám na wěc myslīti, zastjněnau, a zaměstknanau giž má mysl tjm, co četl. Protož neylépe gest, čtenj toho k posledku sobě nechati.

Předewssjm pak má se kazatel vtecy na radu tam, kdež studnice gest wsseliké maudrosti, k Duchu swatému, skrze ponjženau a wraucnau modlitbu. Nebo sw. Jakub dj: Nedostáwáli se komu maudrosti, žádež gi od Boha. 1, 5. Neb dobře se pomodliti gest polowicy odsstudowati.

W modlitbě pak swé kazatel předně děkowati má Bohu wděčně za dobrodinj, zwlásst, že geg sobě wywolil, aby w něm, nádobě hljněné slowo smjřenj složil, a skrze něho nehodného dobře ljbeznau wůli swau lidem na spasenj rozhlassowal. Druhé, wyznáwati má skraussenym srdcem swau k tomu nestatečnost a zpozdilost, nýbrž hřjssnost, a nehodnost, gako Izaiáš 6, 5. a Jeremiáš 1, 6. Třetj, prosyti, aby Ducha swého wyslal Bůh, kterýžby otewřel oči geho, aby do postyl swých s vžitkem nahlédnauti mohl, nýbrž kterýžby gemu sám wnukl, coby vžitečného k sláwě Božj, a pro wzdělánj, gak swé wlastnj, tak posluchačů, mysliti, a mluwiti měl; on že Bohu vst swých a gazyka propůgčj, aby wložil co chce, a vžil, k čemu chce, a včinil prospěch, gaký se gemu ljbj při posluchačjch.

O postylle skutků Božjch a posluchačů.

Nahlédnauti do postylly skutků Božjch gest sauditi, co Pán Bůh na ten čas při swětu, a cýrkwi dělá, dobrodinjli něgaká, či pomsty pronáššj?

Mezy dobrodinj přináležj pokog, zdrawj, vroda, dobrá wrchnost, ššťastný we wšsem prospěch a d.

Mezy pomsty wálka, mor, nemocy, hlad, drahota, počasý neyrodné, wrchnost vkrutná a rozličná nedařenj a d. Nač ež kazatel hleděti musý wždycky, aby to tak z textu potom bráti mohl, čjmby se na přjtomné skutky Božj w mysli posluchačů gako wýklady dělaly.

Do postylly pak posluchačů nahlédnauti, gest rozwážiti, čeho posluchači, kterým kázati bude, w přjtomném swém způsobu potřebugj, buď zespolka wšsickni, aneb někteřj mezy nimi. Někteřj zagisté gsau hlaupj, a neoswjcenj, ginj mudrácy, někteřj nevtwrzenj, ginj nedowěrnj, někteřj zkormaucenj, ginj weselj, a to podlé rozličných přjčin. Někdy gsau tu syrotcy w nowě osyřalj, někdy manželé nowj; někdy samj poddanj, někdy třeba samá wrchnost, tak že w prawdě, kdoby bez ohledu na posluchače, a přjtomnau gegich potřebu kázal, neginákby činil, než gakoby lékař wšsechněm nemocným, coby gich k němu přišslo, geden lék dáwal, hoď se on komu k geho nemocy, nebo nehoď.

O

O zpytowánj textu k nahledánj mnohých vžitečných wěcý.

Na saudy Boží pohledě, a posluchače swé rozwáže kazatel, teprw do textu až se dá, a geg gednau, podruhé, y po třetj přečjtá, co z wnuknutj Ducha swatého na mysl přicházeti bude zwlássť přjpadného k přjtomnému času, mjstu, a osobám, to na papjr pro snadněgssj zpamatowánj poznamenati může. Neyprw pak celý text, potom částky geho, pak po slowjch rozwažowati, a ohledowati má:

1) Analysim, rozbor: Kolikero?

2) Definicy, wýmez, čili wymezenj: Co gest?

3) Antithesim: Proč toto, neb ono?

4) Causas, Přjčiny, t. od koho? z čeho? k čemu? gak? a proč?

5) Effecta, aučinky. Co z toho posslo? neb pogiti mohlo, neb mělo, neb má, a může.

6) Okoličnosti, Circumstantiae: Kdy, kde, co před tjm, s tjm, a za tjm, gak dlauho? kolikrát?

7) Similia: K čemu to podobno, neb nepodobno?

8) Exempla: Kdo, kdy podobně včinil, neb se mu stalo?

9) Námjtky, Objectiones: Co se proti tomu řjká, neb řjcy můž?

10) Consequentia: Co odtud nám k vžitku?

11) Testimonia: Co ginj o tom smýsslegj, mluwj, a pjssj?

Podlé těchto otázek, kdo text a částky geho, slowa geho rozwáži: wěcý rozličných hognost gemu se prenssiti

bude. Nebo wsseckny wýklady a postylly gen z těch otázek složeny gsau. Protož se některj z těch terminů ssjřegi wyswětliti musegj, co se gimi mjnj, a co se podlé nich při textu dělati musý.

1) Analysis česky slowe rozebránj neb rozbor, a porauč, aby se buď text weřegně na některé geho powědĕnj neb slowjčko w smyslu swém gako po částkách rozebralo. Tak hodinář činj, když hodinky oprawowati, a k nim něco přidělávati má, že ge sobě neyprw buď rukama, neb aspoň očima rozebere, aby, co se, a gak čeho držj, co kde wyplniti, přidati, zpřjmiti, přihladiti potřebj, wyrozuměl.

Analysis celého textu gest rozbjránj geho na gisté částky. Když se předewssjm sauditi musý: gaký gest základ (Thema) textu, gestli w něm řeč prostá, čili rozepře o něco?

Řeč prostá (thema simplex) gest, když se wěc prostě wypisuge, a wyswětluge bez odporu a hádky.

Rozepře (Thema conjunctum, neb compositum) pak, když se něčeho dowodj, neb něco smjtá.

Wyswětlenj wěcy prosté děge se skrze otázky, kdo? co? komu? čjm? proč? čeho? gak? kdy? odkud? pokud? kam? kudy? gak dáwno? gak dlauho? gakým pořádkem? co k tomu podobného, neb odporného?

Rozepře má gen dwě otázky: Gestli, a proč? Text tedy wezma, gestliže se čeho w něm dowodj, neb smjtá: musýš neyprwé rozepři, oč činiti gest, w otázku postawiti, a zatjm důwody, a odwody, které Autor wede, a gak odporné smjtá, wyhledati, a zpořádati.

Pakli gest prosté wyprawowánj neb powčowánj, položiti také musýš themu, co wypisuge, a skrze které z nahoře dotčených dotázek.

Na

Na wětssjm pak djle býwagj textowé smjssenj., w nichž něco se wyswětluge a něco dowodj. Gako w episstole wánočnj předně se učj, co o Krystu máme smýssleti? a potom se toho dowodj. Tak w textu nesspornjm swatodussnjm neyprw se hystorye klade o seslánj Ducha sw., potom dyssputacý o to. Tu tedy, co k čemu náležj, wsseho powážiti, a rozebrati musýš.

Analysis slow gest ukázánj, kolikero wyznamenánj to slowjčko má, a w gakém se smyslu tu bere; a gaké má sama ta wyznamenaná wěc swé částky? a d.

2) Definicy česky slowe wýměr, když se, co která wěc gest, sama w sobě wyhledáwá, a wyměřuge.

3) Antithesis, gest něčeho giného proti tomu stawěnj, když myslјm, proč ten text, neb to slowo tu stogj? proč toho, neb onoho raděgi užito nenj?

4) Causa, když se wyhledáwá půwodu, a přjčiny, kdo učinil? z čeho? k čemu? proč? čj pomocý? a gak?

5) Effecta, aučinky, co tjm způsobeno gest, neb býti mělo a mohlo?

6) Circumstantiae gsau okolostogičnosti, kde, kdy, před tjm co předesslo, co následowalo?

7) Similia: k čemu to, o čemž se mluwj, připodobněno, neb přirownáno gest, aneb býti může?

8) Exempla: kdo na přjklad toho ukázán býti může, gemuž se podobné stalo, aneb že tak činil, neb nečinil?

9) Objectiones (námjtky), čjmby se tomu na odpor wstaupiti mohlo, a wstupuge, a gak to zprawiti?

10) Consequentia (následownost): K čemu se toho wsseho užiti má, totiž ku poučenjlі, či k wýstraze; k napomenutjli, či potrestánj, ku potěssenjli, či k modlitbám?

Bůh

Bůh slowem swým to při nás wzdělati usyluge, abychom byli rozumnj, swatj, a blahoslawenj.

Rozumnost záležj w známosti prawdy, a rozeznánj gj od bludu. Swatost následowánj ctnosti, a utjkánj nectnosti. Blahoslawenstwj na ten čas w sladkosti potěssenj Božjho, w srdcých nassich přebýwagjcýho, a w obecenstwj s Bohem skrze modlitby. Protož kazatel k témuž wěřjcým napomáhage, wywozowati z pjsem musý:

1) Institutionem: potwrzenj w prawdě.

2) Refutationem: wýstrahy od bludu, a gak smjtáni býti magj.

3) Exhortationem: napomjnánj, a powzbuzowánj ku ctnosti.

4) Redargutionem: Obwiňowánj z hřjchů, a zehránj na ně.

5) Consolationem: Potěssenj rozličná.

6) Preces: Přjčinu, a formu djkůčiněnj a modliteb ukazowati. Ssesterý, ten naučenj rozdjl obsažen gest w těchto slowjch:

Potwrď, wywrať, napomjney, tresey, těš, k horliwosti měg.

Doce, et dedoce; hortare et dehortare; evige et deprime.

11) Testimonia: přiwozowánj swědectwj, a powědčnj z pjsem, z otců, z mudrců, z hystoryj a t. d.

Toto gedenáctero, co se při textu ohledáwati má, obsaženo gest w těchto slowjch:

Rozber, co wěc; proč a odkud? Co z nj, a okolo? rozsuď. Podobnost, přjklad, odpor wiz! K čemu to? wsse swědectwjm ztiž.

Přj-

Přjkladem toho vkázánj.

Wsseho toho přjklad nechť se vkáže w nassem powědění:

„Tak Bůh milowal swět, že syna swého gednorozeného dal, aby každý, kdož wěřj w něho, nezahynul, ale měl žiwot wěčný.“ Jan. 3, 16.

Celý text wěřegně.

I. Analysis, rozbor. Cýl toho Krysta promluwenj gest, zweličiti lásku Boha otce swého, kdež vkazuge:

1) Kdo milowal? — Bůh. 2) Koho milowal? — swět. 3) Gak? — welice. 4) Čjm to prokázal? — dánjm syna, kdež opět: a) gakého syna dal? — gednorozeného; b) k čemu? — pro zbawenj zahynutj, a dopomoženj k žiwotu wěčnému.

II. Definitio, wýměr, gest wypsánj milosrdenstwj Božjho.

III. Antithesis. Proč se tento a ne giný text na ten čas klade? Proto že Duch swatý vtěssitelem slowe; tuto pak se přjklad negsladssjho potěssenj pokládá.

IV. Causae.

1) Kdo ten text psal? kdo mluwil?

2) Komu k ljbosti, a potřebě? za gakau přjčinau? z gakých slow složen? — Mocných a sladkých.

V. Effecta. Aučinky.

Co tehdáž tjm při Nykodémowi způsobeno? Co do dnes při wěřjcých může a má způsobeno býti?

VI. Circumstantiae.

Kde a kdy mluweno? W nocy, w domě někde. Co před nimi a za nimi stogj.

VII. Simile.

Podoben gest text tento kwjtku rozkossnému, krásu, wůni, y moc hogjcý diwnau w sobě magjcýmu.

Dissimile. Nenj gako Mogžjssowa řeč, kteráž hřjmá „Zlořečený každý, kdožby nezůstal" a d.

VIII. Exempla.

Komu se ten text kdy obzwlásstně ljbil?

IX. Objectio, námjtka.

Cohy tomu textu na odpor postawiti se mohlo? Ku přjkladu Mat. 7, 20, 21. Po owocých gegich poznáte ge. Ne každý, kdož mi řjká: Pane, Pane! wegde do králowstwj nebeského, ale ten toliko, kdož činj wůli Otce mého, kterýž w nebesých gest.

X. Consequentiae.

1) Naučenj. Prawé gest, co o Krystu Žalm 45. dj: „Rtowé twogi plnj ljbeznosti." A což o slowu Božjm Dawid, že nad med sladssj.

2) Wýstraha. Blaudj, kteřjž se raděgi Mogžjsse, neb Mahometa držj, než Krysta, nic podobného w nich nemagjce.

3) Napomenutj. Následugme Krysta, a y sami gedni druhé oswěcugme, učme, těssme, weďme.

4) Zehránj. Zle činj, kteřjž sebe, y giných zanedbáwagj.

5) Potěssenj. Buďme tjm gisti, což Krystus řekl: „Co ke mně přigde, newywrhu wen."

6) Modlitba. Chwalme ho z té wěrnosti, a gemu se poraučegme.

Po slowjch.

Analysis, **rozbor slow**, co a kolikeru wěc které slowo znamená? gako:

Bůh. Bohowé se nazýwagj modly, angelé, ale tu se mjnj prawý Bůh.

Syna. Syny Božjmi opět se y angelé, y lidé pobožnj nazýwagj; ale tu se gednorozený Syn Božj mjnj.

Swět. Tjm se gmenuge

1) Nebe y země, y což w nich.

2) Sama země.

3) Pokolenj lidské.

4) Djl lidj w swětě pohřjžených, to gest bezbožnj, gacýž se y tuť rozumj, t. pokolenj lidské skrze pád porussené, a od přirozenj bezbožné. Každý žid, y pohan, muž, žena, mladý y starý, chudý y bohatý, včený y nevčený, kdo gen wěřj.

Definitio, **wýměr**: co gest Bůh? — wěčná nestihlá bytost, stwořitel a saudce náš. Co swět? — zmet, neb směsyce, a stok hřjchů. Co milowati? — Oblibiti, zachutnati sobě, do srdce wzýti. Co syn? — To též, co otec, téhož přirozenj, téhož stawu, též wzácnosti. Co gednorozený? — Gedinké potěssenj. Co dáti? — odewzdati práwem wěčným. Co každému? — To, že žádného newyminuge, wssechněm přege. Co wěřiti? — Oblibiti tu Božj sstědrost, a spolehnauti srdcem na ni. Co zahynauti? — Zmizeti, ztratiti se, zmařenu býti, na zmar přigjti. Co žiwot wěčný mjti? — S Bohem slávy newyprawitedlné bezewsseho skonánj požjwati.

An-

Antithesis.

Tak, to gest: někdygaks, než welmi.

Bůh, ne angel, ne ďábel, ne člowěk.

Milowal: gessto nenáwiděti mohl.

Swět. Neprawj: přátely swé, než swět, t. nepřátely.

Ze syna: ne služebnjka swého, ne cyzýho.

Gednorozeného, ne z mnohých gednoho. Dal, negen vkázal, neb zapůgčil. Aby každý, negen někdo.

Kdož wěřj: Neprawj, kdo sobě skutky swými zaslaužj. Nezahynul, ale měl žiwot wěčný. Moha dáti smrt, dáwá žiwot, ne na některý den, neb měsýc, neb rok trwagjcý, ale wěčný.

Causae. Přjčina milowánj:

a) Žádná giná, než pauhé milosrdenstwj geho gest přjčinau poslánj Syna:

b) že ginák lidem pomoženo býti nemohlo.

c) Přjčina, že každému přege, gest neobsáhlost a neskonalost milosrdenstwj geho, a Krystowy zásluhy.

d) Přjčina, a půwod wjry gest sám Bůh. Milostj spaseni gste skrze wjru, a to ne sami z sebe, ale dar gest to Božj. Efez. 2, 8. A wssak přjčiny k wjře napomáhagjcý gsau slyssenj slowa Božjho, modlitby, a d. Přjčina zahynutj gsau hřjchowé. Přjčina wěčného spasenj žiwá w milosrdenstwj Božjm pro zásluhy Krystowy, kterážto wjra dobrými skutky se na gewo dáwá.

Effecta.

Bůh stwořil wssecky lidi, s wýminkau, aby ho poslauchali, a s pohrůžkau, kdyby ho neposlauchali. Tentýž vchowá a zdržuge wssecko.

Swět co dělá? — hřessj vstawičně, a dráždj Boha.

Syn co? Skrze něho včiněno wssecko, skrze něho tedy y obnoweno býti musylo.

Wjra co působj?

1) Srdečnau k Bohu důwěrnost.

2) Sobě a wssechněm tworům nedowěřowánj a od nich pusstěnj.

3) Bohu se k wěčnému poslussenstwj celé oddánj.

Smrt wěčná co přinássj? — Bolesti newypravitedlné, pláč, a sskřjpenj zubů, zatwrdilost a rauhánj. Co působj žiwot wěčný? — Radost newyprawitedlnau, a chwálenj Boha wěčně.

Circumstantiae, okoličnosti.

Kdy Bůh milowal? — Před wěky, wěda že padneme; když gsme gesstě nepřátelé byli.

Kdy dal syna? — Wloženjm hned před wěky, požjwánjm zásluhy geho hned od počátku swěta, widitedlným přjchodem poslednjho wěku. Kam ho dal? — Do bjd a strastj. Co předesslo? Co se přitom stalo, co následowalo? a d. Kdy se wěřiti má? a pokud? Kdy se koli začne, gen stále až do smrti. Kdy a kde gest žiwot wěčný? zde začjná nynj, potom bude s Bohem w nebi.

Similia. Že Bůh milowal swět, totiž pokažené lidi, podobno gest tomu, že my lidé také pokažený a hnigjcý některý aud swůg milugeme, a pokudž možné, spomocy hledjme. My zagisté částka gsme byli stwořenj Božjho. Že Bůh pro zachowánj nás Syna dal, trosska gest k tomu nápodobno, co Zeleucus král včinil, který pro zachowánj zraku synu swému, oko swé wlastnj sobě

wy=

wystaupil. Aneb Kodrus Athenský král, kterýž pro wyswobozenj poddaných sebe zamordowati dal.

Exempla, přjklady.

Že, kdo wěřj spasen býwá, na přjklad toho gsau: Žena hřjssnice; Petr, lotr na křjži; Pawel, a ginj hřjssnjcy, kteřjž skrze Krysta spasenj dossli.

Objectio, námjtka.

Milowallit lidské pokolenj Bůh, proč mu padnauti dopustil? Dallit Syna, skrze něhož wssecky stwořil: proč skrze něho bez wýminky wssech nespasý? Wyhledáwáli samé wjry: proč tomu sw. Jakub odpjrá? Aby, prý, kdo wěřj nezahynul; y wssak hynau mnozý, a to bjdně.

Consequentiae.

1) Naučenj. Ne my Boha, ale Bůh prwé nás milowal; tedy spasenj nasse gde pauhým milosrdenstwjm Božjm; zwlássť poněwadž y wjra dar geho gest. Gednorozeného. Tedy gediný náš prostřednjk. Kdož wěřj; na wjře žiwé, dobrých skutků pramenu, ospravedlněnj nasse záležj. Člowěk spasenjm swým gist býti může, proto že wjrau gist býti může, máli gi, či nemá.

2) Wýstraha. Blaudj, kteřj prawj, že Bůh bez ohledu na wjru nás wywolil. Blaudj Socynyáni, zapjragjcý gak božstwj Krysta, tak y zásluhy geho. Blaudj též, kteřj prawj, že Krystus za wssecky neumřel. Nebo prawj se, že Bůh dal Syna celému swětu, to gest, wssem lidem. Také blaudj, kteřj prawj, že se člowěk w tomto žiwotě spasenjm ugistiti nemůže.

3) Napomenutj. Poněwadž nás Bůh milowal, y my sebe milugme, abychom negen statek, a gměnj, ale y žiwot kde potřebj, wynaložiti hotowi byli. Milowati máme

me y nepřátely, a přjti wesměs wssechněm, kdo nás wěrem vžiti může, aby vžil. Hleďme se w žiwé wjře (poněwadž na nj wssecko záležj) vstawičně wzdělávati, pro nj y trpěti rádi. Poněwadž k nebi přináležjme, nebeské wěcy zde koneyme, swatj buďme, Boha chwalme.

4) Zehránj, může býti na neoprawdowost lásky w nás; na mstiwost proti nepřátelům; na mrtwost wjry, gjž se často bez prawdy chlubjme; na zemnatost a tělesnost nassj, že k nebi zawoláni gsauce, předce sobě swětské wěcy chutnáme, a při nich lpjme.

5) Potěssenj. Milowallič nás Bůh, kdy gsme gesstě nepřátelé byli, čjm wjce nynj po smjřenj. Dallič nám syna, čehožby s njm nedal? Nežádallič Bůh ode mne giného smjřenj, než abych wěřil toliko w geho milosrdenstwj: y budu wěřiti, budu, žiw gsa y vmjrage, toho se držeti, kdo mně to wezme? Nechť gsem gá hřjssný, nechť gsem bjdný twor, nechť gsem nehodný milosti, gakž gsem, wěřjm wssak, že on gest milosrdný, a prawdomluwný. Poněwadž mi Bůh prawj, že gá wěřjcý spasen mám býti: toho se držjm, a toho ani swému swědomj, ani swůdcům, ani ďáblu samému wzýti sobě nedám. Poněwadž nemáme zahynauti, co se bogjme, že nám swět wyhlazenjm hrozý? Naposledy nemůželi bez toho býti, nechť sobě tu zemi magj, nasse gest nebe.

6) Modlitba. Kdoby tuto na kolena nepadl, neděkowal, w dobrém setrwánj sobě nežádal, aby tjm spjsse do nebe se dostal.

Testimonia, swědectwj. Naposledy se ke wssemu tomu pěkných powěděnj z pjsem, otců, mudrců pohledati může, buď podobných a wssecko to potwrzugjcých, aneb na

oko

wko proti tomu čelſſých, která gakby ſpolu ſrownána, a že gedno druhého newywracý, vkázáno býti mohlo, myſliti ſluſſj.

O wýkladech (Kommentářjch) a Poſtyllách cyzých.

Po wlaſtnjm textu rozebránj a wyzpytowánj, (gakž giž přjklad vkázán) teprw kazatel do poſtylly, kommentárů cyzých, neb také do ſwých wlaſtnjch kázanj (pſáwalli ge ſobě předeſſle) nahlédnauti může, a co tu k wěcy přjpadného nalezne, k ſwé inwency přiwzýti. Tak chudj ſtawitelé čjnj, že od bohatſſjch ſtawiwo (čili materye) ſobě přikupugj, ano y ſwé ſtaré dřjwj, cyhly, hřebjky zaſe berau.

Toho pak bude vžitek trůg. Buďto zagiſté nač kazatel ſám prwé přiſſel, tutéž vhlédá, a tak vtwrdj, aneb něco byſtrého, čeho ſám newiděl, nagde, a ſwé tjm přiomaſtj; aneb tjm čtěnjm na něco byſtrého ſe zawede. Nebo zkuſſená wěc geſt, že myſl kazatele čaſto ze čtěnj ſpiſowatele lecos naſbjrá, čehož třeba w tom ſpiſowateli weyſlowně nenj. Proto že tak Duch ſwatý dary ſwé w nás wléwá, aby to gako po žlábcých k nám plynulo, a gedni druhých, žiwých y mrtwých abychom ſſetřili pro rozněcowánj ſe w láſce.

A tu opět cokoli vžitečného ſe naſkytá, na ſtranu běžně poznamenáweyme.

K témuž přináležj y pjſnj, a žalmů přiložených (aneb které zpjwati vmyſl geſt) prohlédnauti; též modlitby, které

ſe

se řjkati magj, gestliže hotowé gsau před rukama (ale byloby lépe, aby každý kazatel z kázanj swého potom modlitbu sám formowal) přeběhnauti; neboť y tu slowa, phrases, a wěcy w nich obsažené materye něco přidagj, a bude, gakoby wsse gedno z druhého plynulo, tak se wsse wespolek držeti a wázati bude.

O Analyzy (rozboru) plněgi.

To tak weřegně o Examinowánj textu k nahledánj co neywjc užitečných wěcy. Poněwadž pak (máli kdo w tom gemný a hbitý býti) napřed gemu text dobře analizowati, neboli rozebjrat wěděti potřebj, a za tjm

Co w textu gest	zatemnělého, gadrného, pochybného, zawinutého,	uměti	wyswětlowati wybjrati prowozowati rozwinowati	; a to

opět: 1) Wywozowánjm naučenj, a
2) Amplifikowánjm:

Za tau přjčinau o té wěcy plněgssj gesstě zpráwa se učinj.

O Analyzý, co powěděti potřebj,

obsahuge se těmito desýti Aforyzmy neboli wýměsky.

I. Každého strogenj se na kázanj počátek ať gest od Analyzý, čili rozboru.

Analysis, rozbor, zagisté gest základem, na němž wjc, nežby, kdo nezkusý, wěřiti mohl, záležj, protože Analysis, rozbor,

1) otwjrá oči do textu, aby smyslu geho gadrně wyrozuměno býti mohlo.

2) Naskytá hned materye k budaucýmu geho wyswětlowánj, proto že co tu zawinutého bylo, samo se rozwjnati, a na částky rozkládati počjná.

3) Pamět y hned pořádá k snadnému toho, což kázati bude, w mysli obsaženj.

Simile. W klubku swinutém co a gak mnoho gest nitj, ani mjstně newjš, ani gimi ssjti neb swazowati nemůžeš; ale rozwina vhlédáš, co gest? a vžiweš, k čemu potřeba.

Tak dům, po wrchu hleděť, gak vžitečný gest, neporozumjš, než progdessli, spočjtássli, a prohlédnessli wnitřnosti geho, kolik placů, kolik sýnj, kolik swětnic, kolik komor, kolik slaupů, kolik ginýchˇ přjhrad, a k čemu která, y ljbostit w nj, co přinese y vžitku, proto že budeš widěti, o čem mluwiti.

II. Analyzý začátek a základ gest nagjti Themu.

Nebo to gest, gakoby do města chtěge, bránu nassel, giž progda vlice prohlédati může; aneb gakoby někdo na pro-

prostředný města wěži trefil; nebo na ni wegda wssecko města položený spatřiti, a kam se která vlice chýlj, wyrozuměti může; aneb také gakoby někdo weliký dům neb zámek prohlédati mage, hlawnj klíč nassel; proto že pomocý geho wssecky pokoge prohlédnauti může.

III. Thema gest hlawnj wěc textu, kterauž známau včiniti neb dowezti chce Autor.

Cokoli se zagisté mluwj, neb pjsse, wždycky gest něco, o čemž se předně mluwj, neb pjsse, a to gest thema, to gest základ řeči. A byť přitom na sta otázek bylo, neb býti mohlo, wssak proto gedna gest hlawnj, z njž tu giné wyrostagj, gako ratolesti z stromu. Protož, čjm gest terče mezy létagjcými střelami, matka mezy rogjcými se wčelami, generál mezy zssikowaným wogskem; tjm gest hlawnj thema mezy ginými drobněgssjmi w řeči gakékoli se sbjhagjcými otázkami.

IV. K wynalezenj tedy themy text přečjsti potřebj bedliwě gednau, y wjc.

1) Neyprw třeba, abys widěl hystoryckýli gest text, čli wyvčugjcý, či probuzugjcý, či dysputugjcý.

Hystorycký gest, který wěc stalau wypisuge.

Wyvčugjcý gest, který co se o něčem smýsslj, aneb gak se něčemu rozuměti má, wysweětluge.

Probuzugjcý, w němž se k něčemu napomenutj, neb rada, neb prosba, neb wýstraha, neb žehránj, neb potěssenj a d. obsahuge.

Dysputugjcý naposledy, který něgakau rozepři zprawuge. Náš text gest wyvčugjcý.

2)

2) Přečjsti, abys saudil, o gedněli tu materyi (neb látce) text gedná, či o rozdjlných; gako náš text gedinau wěc traktuge: o poslánj swětu spasytele.

3) Přečjsti pilněgi, abys textu we wssech geho částkách a slowjch rozuměl. Což může býti skrz vdělánj na wssecko otázek, gako tuto: Tak Bůh milowal swět 2c. Kdo milowal? — Bůh. Čjho? — swého. Gakého? — Gednorozeného. K čemu? — Aby každý a d. Kdo prý, aby nezahynul? — Kdokoli wěřj. A což tedy? — Aby měl žiwot wěčný.

4) To zprawě, sauditi wěkegný cýl wsseho toho, k čemu Autor směřowal (gako y prw ponawrženě, hystoryckýmli to způsobem něco oznámiti, čili powčiti někemu s strany některého článku wjry, čili probauzeti k činěnj, neb nečiněnj ničeho? čili naposledy něco pochybného důwody ztwrditi, aneb co odporného tomu, wywrátiti?); ten zagisté cýl, k němuž směřuge Autor, bude thema textu toho.

5) Poněwadž často smjssený text přicházý, w němž se negen wyprawuge neb včj něco, ale y důwodj neb potwrzuge, a d. potřebj tu předce ssetřiti, co neypředněgssj cýl gest: z toho aby thema se vdělala, a wzala; druhé pak aby se pod nj vwedlo. Gako Ewangelium na třetj neděli postnj, neboli keychawnau Luk. 11, 14. — 28, neyprw wyprawuge o wywrženj ďábelstwj, a potom o hádce, kterauž Pán měl s Faryzey; wssak poněwadž přednj záměr Ewangelistůw gest, hystoryckým způsobem oznámiti, co se tu zběhlo, nechť za hlawnj themu stogj: o wymjtánj němého ďábelstwj, při kterémžto toto čtwero pod themau státi bude:

a) Hystorye o tom, gak se stalo.

b)

b) Saud Faryzeyský o něm zlý, a Krystowo geho zmjtánj. Luk. 11, 15, 17.

c) Wýstraha před duchem zlým. Luk. 11, 24.

d) Saud gedné ženy o wssem tom. Luk. 11, 27.

Naproti tomu w neděli smrtnau wypravuge sw. Jan 8, 46 — 59. hystoryi, gak Faryzeowé Krysta vkamenowati chtěli, a gak k tomu přisslo, gmenowitě skrze hádku. Ale poněwadž tu hádku pilněgi wypisuge, patrné gest, že na to předně měřil, aby tu rozepři wypsal. A to bude thema; to druhé pak, co z toho posslo, přjdawek toliko.

6) Přihážý se také, že dwě podobné themy w gednom textu se sbjhagj, buď dwě hystorye, buď o dwau neb wjce wěcech powčowánj; buď dwě, neb wjce rozepře, a d. Protož tu můžeme buďto gednu themu s druhau spogiti skrze wyšssj něgakau themu, gako w neděli XV. po sw. Trogicy mluwj Krystus Mat. 6, 24 — 34.

a) proti lakomým boháčům,

b) proti starostliwým chudým; ale to se pod gednu themu vwesti může, gmenowitě, že Krystus včj zřjzenému spolehánj na Božj opatrowánj, a to na dwé:

1) Gsauli prostředkowé před rukama, aby se w ně nedaufalo.

2) Nenjli gich, aby se nezaufalo.

Tak w kap. 3. k Řjm. neyprw dowodj Apoſstol, že wssickni gsau hřjssnjcy až do w. 20, potom až dokonce, že ospravedlněnj z wjry gest, ale to obé pod gednu hlawnj themu náležj: Ospravedlněnj že gest z wjry žiwé, s dobrými skutky spogené. Jak. 2, 14. 17.

Aneb

Aneb můžeme nechati dwě themy, gako w neděli masopůstnj Luk. 18, 31 — 43. gest kázanj Krystowo o smrti geho, a hystorye o Bartymeowi. Mark. 10, 46. Tak w neděli XXIV. po sw. Trogicy Mat. 9, 18—26. Dwě rozdjlné hystorye, gedna o Jairowě dceři, drůhá o ženě nemocné. Mat. 9, 20.

V. Buď že se gedna thema, neb wjce gich wkáže, potřebj každau wlastnjm tytulem odjti.

Nebo gestliže gest text hystorycký, státi bude hystorye o tom, a o tom.

Pakli wywčugjcý, státi bude nawčenj neb zpráwa o tom, a o tom, a to buď slowy otewřenými, nebo w podobenstwj.

Pakli probuzugjcý, tedy bude buďto napomenutj, aneb wýstraha, aneb rozkaz, a přikázanj, aneb rada, aneb zápowěd, aneb schwálenj, aneb ztjžnost a naříkánj, aneb domluwa a žehránj, aneb pohrůžka, aneb oswědčenj, aneb modlitba, aneb slib, aneb potěssenj. Pakli dyspntugjcý, tedy bude rozepře, neb hádka, neb odpor o to, a o to, a d.

VI. Themu polože, ssetři čjm se ona w textu buď wyswětluge, aneb dowozuge.

Nebo gestliže gest thema hystorye, wkazugj se bez pochyby circumstantiae, okolnosti: Kdo? Co? Komu? čjm? proč? kdy? kde? gak? kam? odkud? pokud? před kým wčinil? co před tjm? nebo přitom, nebo potom se zběhlo? Co z toho posslo? a d.

A tu gest neysnadněgssj Analysis.

Gestliže gest text wyvčugjcý, má také nĕgaké podobné otázky: Co gest? Kolikero? odkud, k čemu, z čeho, gak, kde, gaké wlastnosti, gaká vžitečnost a působenj, k čemu to podobné, neb nepodobné. Co odporné tomu? Přjklad a d.

A tu gest w Analyzý něco wjc práce a vmĕnj. Pakli text probuzugjcý, tu obyčegně býwagj dwě otázky: Co, a proč? totiž neyprw se wěc sama, k njž se směřuge, wyswětluge, potom přjčiny k nj wedaucý kladau.

Pakli gest rozepře, potřebj wyhledati a zpořádati důwody, gimiž Autor smyslu swého hágj; též odpory, gimiž někdo protiwný smysl zastáwá, gest zapotřebj zmjtati, a podwraceti; a tok gest wrch vměnj rozborného.

VII. Při rozbjránj textu sſetři, co wlastně k samé themě, a co k podthemám náležj, aby gedno druhým mateno nebylo.

Nebo gakož strom neyprw weliké hlawnj ratolesti ze sebe pausstj, a ta každá ratolest, a wětew swé ratoljstky, a každá ratoljstka swé ratolestečky a d., podobně w textu, zwlásstě dlauhém, co se k wyswětlenj, neb powěděnj themy wede, to zase swé obzwlásstnj wyswětlenjčko, a průwody má, tak že potřebj sſetřiti, co k stromu, co k wětwi, co k ratoljstce které přináležj, aby gedno každé na swé mjsto obráceno bylo.

Přj-

Příklad.

1. Textu hystorického Luk. 2, 21.

Když se naplnilo dnj osm, aby obřezáno bylo to děťátko, nazwáno gest gméno geho Gežjš, kterýmž bylo nazwáno od angela, prwé než se w žiwotě počalo.

- Obřezánj Páně
  - Kdy? — dne osmého.
  - Co se přitom stalo?
- Že mu gméno dáno
  - Gaké? Gežjš.
  - Proč? proto že giž prwé dáno
    - Od koho?
    - Kdy?

2. Textu wyučugjcýho. Jan. 3, 16.

Tak Bůh milowal swět, že Syna swého gednorozeného dal, aby každý, kdož wěřj w něho, nezahynul, ale měl žiwot wečný.

- O milosti Božj
  - Kdo milowal swět?
  - Gak?—tak welmi, že Syna poslal.
  - Což zweličuge trogjm
    - 1) Gakého syna?
      - swého
      - gednorozeného.
    - 2) Gak darem poslal?
      - darmo bez zásluh.
      - darem dokonale.
    - 3) K čemu? — aby spasyl. Tu opět zweličuge tjm
      - Kdo toho má užiti? Každý.
      - Za gakau zásluhu? za žádnau, gen kdo wěřj.
      - Co to spasenj? Zbawenj zahynutj, a žiwot wěčný.

3.

3. Textu probuzugjcýho. Jan 13, 34. 35.

Přikázanj nowé dáwám wám, abyste se wespolek milowali, gakož gá milowal gsem wás, tak abyste y wy milowali geden druhého. Po tomť poznagj wssickni, že gste mogi včedlnjcy, budeteli mjti lásku gedni k druhým.

Napomenutj k milowánj	Koho napomjná? Včedlnjky. Wám v. 34. 35.		
	gaké býti má	společné	
		Na způsob Krystůw.	

Napomenutj k milowánj	Čjm k němu slaužj	1) Že to přikázanj nowé t. nowého zákona gediné.
		2) Přjkladem swým.
		3) Užitkem. Budau mjti znamenj, a důwod, že gsau Krystowi.

4. Textu dysputugjcýho, neboli hádagjcýho. Jan 8, 46 — 59.

Na neděli smrtnau.

Za onoho času mluwil Pán Gežjš zástupům židowským, a knjžatům kněžským:

46. „Kdo z wás obwinj mne z hřjchu? Gestli pak prawdu prawjm, proč mně newěřjte? 47. Kdo gest z Boha, slowo Božj slyssj; protož wy neslyssjte, že z Boha negste.“

48. Tedy odpowěděli Židé, a řekli gemu:

„Zdaliž my dobře neprawjme, že gsy Samarytán, a ďábelstwj máš?“

49. Odpowěděl Gežjš: „Gá ďábelstwj nemám; ale ctjm Otce swého; než wy gste mne neuctili. 50. Gá pak ne-

nehledám chwály swé; gestiť, kdo gj hledá, a saudj. 51. Amen, amen prawjm wám: Budeli kdo zachowáwati slowo mé, smrti neuzřj na wěky." 52. Tehdy řekli mu Židé: „Nynj gsme poznali, že ďábelstwj máš. Abrahám umřel, y proroci; a ty prawjš: Budeli kdo řeč mau ostřjhati, neokusý smrti na wěky. 53. Zdali ty wětssj gsy, nežli Otec náš Abrahám, kterýž umřel? Y proroci zemřeli. Kým se ty činjš?"

54. Odpowěděl Gežjš: „Chwáljmli gá sám sebe, chwála má nic nenj. Gestiť Otec můg, kterýž mne chwálj, o němž wy prawjte, že Bůh wáš gest. 55. A nepoznali gste ho. Gá pak znám geg. A kdybych řekl, že neznám geg, bylbych podobný wám, lhář. Ale známť geg, a řeč geho zachowáwám. 56. Abrahám, Otec wáš, weselil se, žádostiw gsa, aby widěl den ten můg. Y widěl ho, a radowal se."

57. Tehdy řekli mu Židé: „Padesáte let gesstě nemáš, a Abraháma gsy widěl?"

58. Řekl gim Gežjš: „Amen, amen prawjm wám: Prwé nežli Abrahám byl, gá gsem."

59. Y schápali kamenj, aby házeli na něg. Gežjš pak skryl se; a prossed skrze ně, wyssel z chrámu, a tak odessel.

Rozepře Krystowa s Faryzey oč? —

Bylli Krystus spasytelem, čili něgakým swůdcem?

Krystus dowodj, že nenj swůdcem, protože:

1) prawdu mluwj, w. 46.
2) ctj Otce, a učj ctjti. 49. 50.
3) Oni wssak že ho nectj.

Že

Že spasytelem gest, to dowodj

1) swátostj žiwota, 46.

2) mocnostj slowa, 51.

3) známostj Otce, 55.

4) swědectwjm Abrahámowým, 56.

5) wěčnostj. 58.

Čjm Faryzeowé důwody Krystowy wywracugj? —

1) Zlostným haněnjm, bez důwodů. 48. A co na to prawil Krystus? 49.

2) Slow přewrácenjm. 52. 53. 57.

Kterak se ozwal Krystus? 55. 58.

Gaký toho byl konec? —

Faryzeowé se rozzlobili, Krystus pak wyssel. 59.

VIII. Často se přiházýwá, že, což k gedné otázce přináležj, ne spolu w textu stógj, ale rozstawené sem a tam. Pročež to analysta rozumně rozeznáwati, a co kam patřj, pořádati má, gako w epistole k Řjmanům na neděli prwnj adwentnj, 13, 11 — 14.

Obsah toho čtenj gest:

Napomenutj k obnowenj žiwota.

Napomjná apoštol, abychom přestali hřjchů: nestřjdmosti, nečistoty, nelásky, swáru, a záwisti, w. 13.

Mluwj figůrně, abychom procýtili ze sna, bděli gako wedne, a poctiwě chodili, w 11. 13. abychom odwrhli skutky temnosti, oblékli denni swětlo, a oblékli Pána Gežjsse. 12. 14.

K

K obnowenj žiwota nám slaužj, a prospjwá
1) přjhodnost času, 11.
2) že gest we dne, 13.
3) že gsme bližssj spasenj. 11.

K takowému wyssetřowánj, co kam náležj, mimo samu přirozenau rozumu stižitedlnost, také něco napomáhagj slowjčka, řeči spogugjcý, ku přjkladu:

a, y, také, též, nadto, a d.

Tato slowce řeč, gak začata gest, dále wedau; kromě že y někdy mjsto přechodu gest k giné wěcy: Y stalo se. Y powěděl, a d.

Slowjčka: nebo, zagisté, wssak, poněwadž, že, protože, owssem a d. vkazugj přjčinu neb důwod, a d.

Pakli, ač, ačkoli, gestliže wssak, syc a d. wýminku kladau, někdy odpor.

Tedyž, a tak tedy, protož, a protož a d. z důwodu otázku zawjragj, a obyčegně w nich a z nich se thema naležá.

IX. Nagdeli se w textu digressio gaká čili wychýlenj řeči, musý se buď pod themu opatrně něgak vwesti, aneb za obzwlásstnj themu postawiti.

Tak w Ewangelium na neděli XXIV. mezy hystorygj o Jayrowi wtraussena gest druhá o ženě, krwotok trpjcý. Aposstol k Řjm. 2. mluwě, že Bůh bude s hřjssnjky saud držeti, wložil mezy to dygřesý w. 13. 14. 15. „Že wssecky lidi samo swědomj winj, a t. d.“ Takowé wychýlenj řeči, kdyby wždycky kazatel pod themu tlačiti chtěl, musyloby to s násyljm giti. Protož nedáli se wýchyl tento za čásstku hlawnj themy postawiti, postawme geg za obzwlásstnj themu, a rozeberme to, co se o něm prawj pořád.

X. Analysis (rozbor) ta gest neylepssj, kteráž, bez natahowánj slow smysl textu co neysnadněgssj činj.

Nebo poněwadž rozboru cýl neypředněgssj gest wyrozuměnj textu, a wěcem w něm obsaženým, patrnéť gest, že kdo nesnadné, twrdé, nepochopitedlné rozbory dělá, ten ne Analysta, než Anaclasta aneb Anaplasta, to gest: ne rozbirač, než lamač, neb matlač gest.

Protož gakož Anatomicus ne ten slowe, kdo tělo lidské ledagaks řeže, páře, láme, trhá; než který vměle kůži, maso, žjly, swazy, kosti odkrýwá, po přjhbjch, a článcých rozbjrá, a gak se co čeho, a proč držj, a co gest, giným vkazuge: tak Analyticus ne ten gest, kdo ledagaks text láme a trhá; než kdo geg po klaubjch a článcých rozebrati a wyswětliti vmj.

Djl

Djl druhý.

O spořádanosti kázanj.

Druhá částt vměnj kazatelského gest, wěcy a řeč sobě vměti pořádati, aby wssecko swětlé, snadné, srozumitedlné a pochopitedlné bylo. Dwogj pak ta péče býti má:

1) Wybrati, co se mluwiti má, a co nemá odwěsyti.

2) To, což se přednássetí má, w náležitý pořádek vwesti.

Co w kázanj přednásseti a od čeho se zdržeti náležj.

Ne wssecko zagisté, co čtaucýmu neb přemýsslugjcýmu na mysl přicházý, před lidmi wylévati slussj, ale tolíko, co ku wzdělánj slaužj. Zdržeti se tedy má kazatel od těchto wěcý:

1) Od básnj a fabulj (bágek).

2) Od připomjnánj starých, a giž pohřbených bludů.

3) Od subtylných, hlubokých, zmotaných otázek nevžitečných.

4) Od wyčjtánj, gak se tito neb onino hřjchowé, zwlásstě tagnj, pássj.

5) Od pronássenj wássnj.

6) Od wypravowánj wěcý wůbec známých, aneb o nichž se w giných nedáwných kázanjch mluwilo, neb mluwiti bude. Nebo w wěcech, wssechněm známých, řečňowánjm se messkati, gest čas mařiti, a s lidem tak gakoby ne lidé než sspalky byli, zacházeti. Naproti tomu pak bráti sobě do

ká-

kázanj má kazatel wěcy ku wzdělánj posluchačům slaužjcý, totiž:

1) Samá pjsma až wede, srownáwá a opakuge, aby posluchačům pjsma w dobrau powědomost vwedl.

2) Články wjry swětle až wykládá, aby swému křesťanstwj dobře rozuměti se včili.

3) Powinnosti gegich wedlé stawu často až připomjná, a k nim probuzuge, na hřjchy proti tomu wůbec běžjcý žehře.

4) O křjži, a bjdách, odkud gsau, a gak se w nich mjti, y weřegně y podlé potřeby giných osob až wyčuge.

5) Potěssenj nasse křesťanské w žiwotu y w smrti dobře gim w mysl wkládá. Aniž wssak y z těch wěcý wssecko co se naskytá, mluwiti, (nebo někdy text plodný býwá, nebylo by se kde stawiti) než neypředněgi to, co k přjtomné posluchačů potřebě, a způsobu, w němž gsau, přináležj, to neypilněgi až wede, a sobě y posluchačům w mysl wkládá, aneb aspoň co w přjtomném textu obzwlásstnjho se nacházý, čeho w giných textjch nebýwá, aneb ne často býwá, to neypilněgi až wygádřuge, a k vžitku sobě y posluchačům obracý.

Poněwadž dobré gest hned neyprw text čta, která geho částka neb s e n t e n c ý (čili w ý r o k) neb slowo obzwlásstně něco w sobě toho, z čeho se navčenj k wěcy bráti mohau, zdržuge? sauditi, a cokoli se toho nagde, to za swé Emphases (gádra a kwjtky) w kázanj tom mjti, tak aby to dobře wysslapáwati, na to w celém kázanj narážeti mohl.

O

O wybjránj z textu gadrnosti.

Rozebera a wyswětle sobě text dobře včinj kazatel, gestliže sobě, co neygadrněgssjho w něm nalezne, wybera, oddělj k tomu, aby to potom w kázanj neypilněgi vwedl. Má zagisté každý text|ňněgaká zwlásstnj slowa, neb wěcy, kteréž před ginými bedliwěgi předložiti, wyswětliti, zaostřiti a posluchačům w mysl vwésti potřebj; a to budau Emphases, aneb nerwi, to gest: gádra, neb kwjtkowé, neb perličky, neb hwězdičky kázanj toho.

Protož ge sobě kazatel napřed wybrati musý, aby gimi vžitečně, buď gako gádrem krmil, aneb gako kwjtky wonnými občerstwowal posluchače swé. Tak ku přjkladu w ewangelium na neděli dewatenáctau po swaté Trogicy gako hwězda se třpytj ta průpowěd: abyste wěděli, že Syn člowěka moc má odpausstěti hřjchy na zemi. Mat. 9, 6. W tom wersši gest opět toto tré neygádrněgssj:

1) abyste wěděli (t. g. gisti byli).
2) Že Syn člowěka (t. g. bratr wáš).
3) Na zemi (t. g. zde toho dogjti může a d.)

Toto pak tré w textu gádřenj slowe.

1) Co zwlásstnj gest pěkné něgaké a mocné povčenj o wjře, o ctnostech s sebau nesaucý.

2) Co nečasté gest w giných textjch.

3) Co připadné gest k přjtomnému způsobu cýrkwe, a posluchačům se trefuge. Nebo co zwlásstnjho, a ku posyle wjry, a ku ctnosti mocně slaužjcýho gest, toho nikde, a nikde mjgeti neslussj, aby se dobře wygádřiti neměló; proto že wsseho křesťanstwj cýl gest wjra, a pokánj. Co wssak nečasto přicházý, dostatečně se wyswětliti má, protože lid

kře-

křesťanských o wssem má mjti zprávu. Od koho pak, nežli od zpráwců swých duchownjch?

Naposledy, co obzwlásstně k přjtomné službě Božj tohoto téhodne, nebo té památky, nebo ku přjtomným časům, a osobám přjhodno gest, to nadewssecko neypilněgi westi se má, (a nenjli wbod wěc sama, wyberme aspoň některá slowa, gimižby se na přjtomné wěcy narážeti mohlo,) proto že to prawé gest, k wěcy mluwiti, a s užitkem text wyswětlowati. Kdo toho ssetřj, rozssafný gest, a užitečný kazatel. Naproti tomu na wěcech běžných, powrchnjch, a posluchačům, mjstu, a času nepřipadagjcých se messkati, a těmi kázanj odbýwati, gest znamenj bud' nerozssafného, aneb nepracowitého kazatele, kterýž ne pro potřebu dussj lidských, než pro obyčeg, a z roboty gen řečňuge, a tak bez užitku wjtr prowjwá, a wodu přeljwá.

Přjkladowé toho. Luk. 2, 21.

„Když se naplnilo dnj osm, aby obřezáno bylo djtě: nazwáno gest gméno geho Ježjš, kterýmž bylo nazwáno od angela, prwé než se w žiwotě počalo.“

I. Wěcy zwlásstnj.

1) Krystus byl obřezán, aby zákon naplnil, a to gho s nás snal.

2) Gméno Ježjš, sladkosti plné.

II. Wěcy nečasté. Obřjzka, a dáwánj gmen.

III. Wěcy připadagjcý.

1) Ku památce: Obřjzka.

2) Ke dni nowoletnjmu ta slowa: „Když se naplnilo dnj osm.“ Nebo osmý den začátkem gest nowého téhodne.

Tak

Tak dnessnj den po wyplněnj starého roku začátkem gest nowého. Dnes každý ať počjtá dny swé, kolik se gich naplnilo, a rozpomjná se, že přigde čas, w kterém se řjkati bude: „Y wyplnili se dnowé geho."

3) Gsauli tu rodičowé, a djtky.

Emphasis gest w slowu: obřezáno djtě. Nebo tu se rodičům zaostřiti může, gak djtky swé w Božj gho zapřahati magj, y bez vssetřowánj vtlosti gegich; djtkám, aby se ghu Božjmu newyhýbaly.

Jan 3, 16.

„Tak Bůh milowal swět, že syna swého gednorozeného dal, aby každý, kdož wěřj w něho, nezahynul, ale měl žiwot wěčný."

1) Wěcy zwláßtnj, a samy z sebe znamenité gsau wssecko téměř, co tu obsaženo; (nebo tu gest gádro celého ewangelium) zwláßtě, gak Bůh swět milowal? — Tak milowal, že Syna dal, aby, kdož wěřj, každý, kdož wěřj, nezahynul, ale měl žiwot wěčný.

2) Wěc nečastá: Každý, kdož wěřj.

3) Wěcy připadagjcý,

a) k slawnosti. Sám text vkazuge, gakým způsobem Duch swatý potěssitelem gest.

b) k osobám. Gestliže se včeným a slawným káže, takowý také byl Nykodém. Káželi se lidem swětským, gesstě nekagjcým, pro ně bude slowjčko, kterýmžby ku pokánj hnáni byli: swět; pakli skrausseným, tedy slowjčko: kdož wěřj; gestliže mdlým v wjře, tedy: každý, kdož wěřj. Káželi se nemocným, zarmauceným, w nebezpečenstwj těžkém stogjcým, gako w čas hladu, mo-

ru,

ru, wálek, a osobnjch také těžkostj, tedy slowjčko: nezahynauti; pakli vmjragjcým: wěčný žiwot.

Káželi se záwistiwým, hněwiwým, swárliwým, nemilostiwým, a tyranským, milowánj Božj dobře gim před oči malowati, vžitečné bude.

Jan 13, 34, 35.

„Přikázanj nowé dáwám wám, abyste se milowali wespolek; gakož gá milowal sem wás, tak abyste y wy milowali geden druhého. Potomž poznagj wšsickni, že gste mogi včedlnjcy, budeteli mjti lásku gedni k druhým."

1) Wěcy zwlásstnj. „Gakož sem gá milowal wás — tak abyste se milowali — wespolek."

2) Slowa nečastá gsau: přikázanj nowé — potomž poznagj wšsickni, že gste mogi včedlnjcy.

3) Wěcy přjhodné. Káželi se manželům, přátelům, sausedům, předstaweným, poddaným, tedy slowjčko: wespolek, wyšslapáwati se hodj.

Jan 8, 46 — 59.

46. Kdo z wás obwinj mne z hřjchu? Gestli pak prawdu prawjm, proč mi newěřjte?

47. Kdo gest z Boha, slowo Božj slyšsj; protož wy neslyšsjte, že z Boha negste.

48. Tehdy odpowěděli Židé, a řekli gemu: „Zdaliž my dobře neprawjme, že gsy Samarytán, a ďábelstwj máš?"

49. Odpowěděl Ježjš: „Gá ďábelstwj nemám, ale ctjm Otce swého; než wy ste mne nevctili."

50. „Gá pak nehledám chwály swé; gestiť kdo gi hledá, a saudj."

51. „Amen, amen prawjm wám: Budeli kdo zachowáwati slowo mé, smrti nevzřj na wěky."

52.

52. Tehdy řekli mu Židé: „Nynj sme poznali, že ďábelstwj máš. Abrahám vmřel, y proroci; a ty prawjš: Budeli kdo řeč mau ostřjhati, neokusý smrti na wěky. 53. Zdali ty wětssj gsy, nežli Otec náš Abrahám, kterýž vmřel? Y proroci zemřeli. Kým se ty činjš?“

54. Odpowěděl Ježjš: „Chwáljmli gá sám sebe, chwála má nic nenj; gestiť Otec můg, kterýž mne chwálj, o němž wy prawjte, že Bůh wáš gest. 55. A nepoznali gste ho; gá pak znám geg. A kdybych řekl, že neznám geg, bylbych podobný wám, lhář; ale známť geg, a řeč geho zachowáwám. 56. Abrahám, otec wáš, weselil se, žádostiw gsa, aby widěl den ten můg; y widěl ho, a radowal se.“

57. Tedy řekli gemu Židé: „Padesáti let gesstě nemáš, a Abraháma sy widěl?“

58. Řekl gim Ježjš: „Amen, amen prawjm wám: prwé nežli Abrahám byl, gá gsem.“

59. Y schápali kamenj, aby házeli na něg. Ježjš pak skryl se, a prossed skrze ně, wyssel z chrámu.

1) Wěcy zwlásstnj. Kdo gest z Boha, slowo Božj slyssj. w. 47.

w. 51. Budeli kdo zachowáwati slowo mé, smrti neozřj na wěky.

w. 58. Prwé nežli Abrahám byl, gá gsem.

2) Wěcy nečasté. 46. Kdo z wás obwinj mne ——
50. gestiť kdo hledá — — —
56. Abrahám weselil se — —

3) Wěcy přjhodné.

Ke dnům passigowým:

Kdo

Kdo z wás obwinj mne z hřjchu? — Ta slowa gsau důkazem, že Ježjš newinně trpěl, an ho y nepřátelé o hřjchu zpáchaném přeswědčiti nemohli.

Káželi se twrdossignym, vžiti lze slow: Gestli prawdu prawjm, proč mi newěřjte?

Kdo gest z Boha, slowo Božj slyssi, protož wy neslyssjte, že z Boha negste.

Káželi se klewetnym, a vtrhawym, gsau whod slowa: „Zdaliž my dobře neprawjme, že gsy Samarytán, a ďábelstwj máš?"

Pakli kážeme vtržky snássegjcym, gest nám přjhodny werš 46, a 49ty: „Kdo z wás obwinj mne z hřjchu?"

„Gestli pak prawdu prawjm, proč mi newěřjte? Gá ďábelstwj nemám, ale ctjm Otce swého; než wy gste mne nevctili."

Kážemeli snássegjcym nebezpečenstwj od lidj zlych, vžjme wersse 59ho: „Y schápali kamenj, aby házeli na něg."

Mluwjmeli k vmjragjcym, prospěge nám werš 51ty: „Budeli kdo zachowáwati slowo mé, smrti neuzřj na wěky."

K wěcem zwlásstnjm také přináležegj wsseckny pěkné přenosy (metaphorae, translationes) protože w sobě zawinutě zdržugj celau komparacy (přirownánj) gedné wěcy k druhé, kteraužrozwina welmi posluchařům poslaužjš. Gako když se Bůh nazywá skalau, hradem, basstau neb wěžj, sstjtem neb pawezau; pastyřem, otcem, manželem a t. d. wssudy tu zastawě se, znamenitych navčenj o Bohu, a geho při nás zpráwě dobrati se můžeš. Tak swaty Pawel 2 Kor. 5, 1. tělo nasse, nyněgssj smrtedlné,

na=

nazýwá stánkem budaucým pak w onom žiwotě přjbytkem, aneb domem. Z čehož pilněgi to rozsaudjcýmu bystrá přemýšlowánj plynau, gako: že

1) Stanů (neb bud) vžjwá se w poli, domů w městě; tak přjtomný žiwot gest gako pole neb pustina; město gest nahoře.

2) Stanů se vžjwá, když se proti nepřjteli polem ležj: tak my nynj na bogowišti gsme.

3) Stanowé negsau wěc stálá, ani se k tomu nestrogj, aby stálj byli, než aby se rozbořiti, aneb rozebrati mohli: domowé pak, ti se stálj stawěgj, aby třeba na wěčnost trwati mohli. Tak nyněgšj naše těla gsau nám gen na chwjli dána, a t. d.

4) Stanowé gsau z wěcý tenkých, lehkých, špatných: tak těla naše gen z žiwlů.

5) Stanowé před wětrem, dešťěm, powodnj, zymau dostatečně hágiti nemohau, nýbrž sami se kazý, tak nyněgšj těla nemocmi, bolestmi, a rozličnými přjhodami na zmar přicházegj.

6) W stanjch bydljcý rozkoši a pohodlj zwláštnjch nehledagj, než potřeby toliko, domů sobě pohodlných wěcý odkládagjce: takbychom my měli.

Tak když Žalm 124, 3. 4. 5. 7. o nepřáteljch cýrkwe prawj, žeby ge sehltili, přikwačili, zachwátili do osydel a zgjmali: tjm ge k lité zwěři, praudu, powodni, a k ptáčnjku připodobňuge, což se šjřegi, gak při které té wěcy býwá, rozwinauti může, a bude welmi gadrné; takť se podobně we wšech podobných ostrých metaphorách, neb přenosých činiti má.

O wywozowánj naučenj.

Poněwadž wsseckо, co napsáno gest, k nasſemu naučenj napsáno gest, gakž Duch Božj swědčj; (Řjm. 15, 4.) že wsseho kazatel, co w textu a wýkladu geho gest, naučenj wywozowati má.

Nýbrž chceli vžitečné slowo žiwota přednássetí, wětssj kázanj djl strávíti musý v wyvčowánj, k čemu předložené slowo slaužj, nežli w rozbjránj a wyswětlowánj smyslu a otázek něgakých subtylných. Tjm zagisté y hystorye pjsem od giných hystoryj se dělj, že se w nich negen co, a gak se stalo, ale také (a wjce) proč, aby se tak stalo, Bůh chtěl, vwažowati musý, gménowitě co tu nám Bůh, gako w zawinutj, y k povčenj, y k následowánj poskytá. Protož y to gisté gest, že žádné hystorye, a žádného powěděnj w pjsmě nenj tak na oko sspatného, z něhožby mnoho rozličných navčenj nemohl wywesti, kdo vmj. A tak potřebj gest, aby sobě to kazatel dobře wyssetřil, a w tom se wycwičil, odkud a gak ta navčenj gdau, což se těmito následugjcými aphorysmy, čili wýměsſky obsáhne.

I. Navčenj z textu gsau weřegné něgaké wýroky (sentency) neb prawidla o tom, co se wěřiti neb newěřiti, činiti neb nečiniti má, wýpowěd činjcý: locus communis, mjsto obecné. *)

II. Navčenj takowá z textu gdau dwogjm způsobem: 1) Některá plynau sama. 2) Giná se westi musegj. Nebo ga-

*) Slowesnost Jungmanowa 1820. str. XC.

gako woda z wrchowisstě swého někam praménky swými sama plyne, a někam po trubách wedena býti musý: tak tuto.

III. Plynaucý sama naučenj gsau, když se od osoby k osobě, od wěcy k wěcy, od času k času, od mjsta k mjstu, a t. d. přestupuge, a to gen znamenjm částečnosti we wěčegnost, aneb naproti wěčegnosti, w částečnost. Wěčegnost slowe wěčegné mluwenj, gako: wssickni lidé gsau smrtedlnj. Částečnost, o někom toliko, neb o některých něčjho powěděnj, gako: Dawid se dopustil wraždy; Izraelsstj modlářstwj a. t. d. Onono slowe thesis, sada; toto hypothesis, podsada (podpowěd).

IV. Změněnj částečnosti we wěčegnost (Transitio ab hypothesi ad thesin, přecházka z podsady na sadu) gest, když z toho, co se o některé gisté osobě, neb wěcy w textu prawj, wěčegné prawidlo dělám o wssech podobných osobách a wěcech s okoličnostmi gegich. Protož se ssetřiti musý, gakého gest stawu osoba, o njž se tu něco wyprawuge; též gaká gest wěc, o njž se mluwj. Ku přjkladu z hystorye o Dawidowi, že cyzoložstwj a wraždu spáchaw, z králowstwj byl wyhnán; chcyli prawidlo udělati, posaudjm, že Dawid byl králem a prorokem; cyzoložstwj a wražda že gsau welicý hřjchowé; wyhnanstwj z králowstwj těžká pokuta. Odtud tedy wyplýwagj tato naučenj:

1) Že gsau wssickni pádům poddanj, y ctnostnj.
2) Že čjm wětssj osoba, tjm nebezpečněgssj gest pád.
3) Že Pán Bůh na wssech lidech hřjchy tresce, buď wěčně, nebo časně aspoň.

Lukáš 2, 21.

Osoby gsau: 1) Rodičowé. 2) Krystus.
Wěcy gsau: 1) Obřjzka. 2) Gména dánj.

O

O rodičjch co se prawj? — Že s djtětem swým podlé zákona naložili. Tedy 1) Wssickni pobožnj sobě každého nařjzenj Božjho wážiti magj. 2) Rodičowé djtky swé Bohu magj odewzdáwati.

O Krystu co? —

1) Že obřezán gest. Z tohoby sslo, že gsme také powinni se obřezowati, ale poněwadž ne pro přjklad nám obřezán byl, než pro wyplněnj zákona, giné naučenj per bonam consequentiam půgde toliko z toho, že Krystus ósmého dne obřezán; toto naučenj gde weřegně, že wssickni přjkladem geho hned od mladosti gho Božj na se bráti gsme powinni.

2) Že gméno přigal. Tedy každý z lidj swé wlastnj gméno mjti musý.

3) Obřjzka co byla? Swátost. Tedy cokoli Bůh za swátost, neb za poctu swau nařjdj, swaté gest, a swatě ostřjháno býti má.

4) Gména dánj. Tedy gména dáwána býti magj pěkná, kterážby djtkám pěkného něco, co býti má, wyznamenáwala. — Bůh gména wssechněch lidj wj, než se w žiwotě počjnagj.

Jan 3, 16.

Osoby rozmlauwagjcý: Krystus a Nykodém.

Wěc: Láska Božj k lidem a t. d.

Nykodém přissel ku Krystu.

Tedy 1) ne mnozý gsau maudřj, a prawdiwého, k čistému náboženstwj wedaucýho ponaučenj žádostiwi; wssak předce někteřj.

Tedy 2) y welicý doktoři nemagj se stydět, Krystu za včedlnjky se wydati.

Ny-

Nykodém přissel w nocy. Z toho wywoďme nawčenj: Kdo zgewně Bohu slaužiti nesmj, gest powinen, ho tagně ctjti.

Krystus Nykodéma přigal. Tedy mdlobau lidskau nepohrdá.

Z toho wywozugme ponaučenj: Y my bližnjm slabým, a kleslým, sprostým, a chudým pohrdati nemáme.

Krystus Pán kázal gedinému. Tedy 1) služebnjcy cýrkewnj wždycky rádi pracowati, a kázati magj, byť y gednomu.

2) Nermuť se, a nebuď málomyslný nad řjdkostj dobrých křesťanů, byťbys y sám gediný byl.

Krystus kázal w domě. Tedy slowo Božj negen w chrámě, ale kdekoli mluwené, gest tjm, čjm gest.

Wěcy. Bůh milowal. Milugme tedy y my.

Bůh milowal nepřátely. Tedy y my.

Tak milowal, že Syna dal. Tedy y my hotowi buďme, pro spasenj swé, a bližnjch swých žiwot kláсti.

Bůh dal Syna swého, aby lidé spaseni byli. Z toho ponaučenj wywoďme: Kdo chce bližnjmu dobře činiti, ze swého činiti má.

Kdo bližnjmu co dáwá, k geho vžitku dáti má, ne za osydlo, gako Saul.

Jan 13, 34, 35.

Přikázanj nowé dáwám wám, abyste se milowali wespolek, gakož gá milowal sem wás, tak abyste y wy milowali geden druhého. Po tomť poznagi wssicknі, že gste mogi včedlnjcy, budeteli mjti lásku gedni k druhým.

Osoby: Krystus a včedlnjcy.

Wěc: Milowánj společné.

O Krystu to dwé: 1) že v č i l.

Tedy se včme: Kdo mistrem, pastýřem, kazatelem, představeným se gmenuge, negen slauti, ale skutky náležitými býti musý.

2) Že p ř j k l a d e m swým včil.

Tedy podlé včenj swého máme westi y žiwobytj p ř j k l a d n é; tjm powčowánj bude mocněgssj.

O včedlnjcých čteme, že tehdáž budau poznáni za včedlnjky Krystowy, budauli mjti lásku gedni k druhým.

O milowánj čteme, že s p o l e č n é býti má. Tedy láska nezná žádného podlé těla; nenj tu bratr, sswagr, otec, strege, domácý, cyzý, a t. d., než wssickni gsme gedno w Krystu.

Dále z toho ponaučenj wywozugme: Kdo milowati chce bližnjho, netřeba se mu na to ptáti spisowatelů, a mudrců swětských; na Krysta hleď; Krystus Pán gest zrcadlo prawé lásky.

Jan 8, 46 — 59.

Osoby: Krystus. Faryzeowé. Abrahám.

Wěc. Dobré swědomj, prawda, Božj slowo, tichost, schlauba, známost Božj, vtrhánj.

O Krystu se prawj:

1) Že se k saudu podáwal. Tedy z toho ponaučenj sy berme: Gaký má býti negen služebnjk cýrkewnj? nýbrž každý křesťan? Bez vhony aspoň s strany lidj, aby se y k saudu gakémukoli podati mohl, a směl.

2) Že prawdu mluwil. Tedy ti, genž na Božjm mjstě gsau, toliko prawdu mluwiti magj, aby nebylo lsti w vstech gegich.

3)

3) Že se k swým ruhačům mjrně zprawowal. Mohl tedy w prawdě řjcy: včte se odemne, nebo gá gsem tichý, a pokorný srdcem. Mat. 11, 29. 1 Petr. 2, 22. 23.

4) Že ctil otce swého. T. Za neypředněgssj částku pobožnosti držeti slussj, wssjm wssudy k sláwě Božj směřowati.

5) Že nebyl chlubný. Tedy: Máli kdo gaké dary, a schopnosti, těmi ne swé, ale Božj sláwy hledati má.

6) Že s tjm se wssjm nenáwist, haněnj, vtržky snássel. Y my za wsseckn swau dobromyslnost, potupy docházýme, a pronásledowáni býwáme.

7) Krystus osobné nářeky trpěl, včenj wssak swého mocně hágil. Pročež we wlastnjch křiwdách trpěliwj, w zastáwánj Božj prawdy horliwj a vdatnj býti máme.

8) Že vstaupil zlosti nepřátel. Z toho se včme

a) wyhýbati se wsselikému nebezpečenstwj.

b) W čas osobného pronásledowánj vstaupiti, dowoleno gest.

c) Lépe zlému vstaupiti, než se hassteřiti, aneb k newolem přjčinu dáwati.

9) Že Krystus prossel a wynikl. Tedy: Bůh o swé má péči, a y z prostředků wzteklých nepřátel wywesti může.

O Faryzejch.

1) Že newěřj, ačkoli gim prawdu mluwil. w. 40. Powaha zatwrdilých.

2) Že ani slysseti nechtěli. w. 47. Powaha zlostných.

3) Že vhony sbjrali na žiwotu, (46. 49.) lapali za slowa, (52. 57.) mjsto důwodů haněnj a prokljnánj vžjwali. (40.) Powaha přewrácených.

4) Že hádku kamenjm zawjrali. (w. 59.) Powaha w přewrácený smysl daných, a od Boha zawržených lidj, prawdě se wražedlně protiwjcých.

5) In genere. Že lidé bludům a neřádům zwykli, když se prawda Božj, a řádowé na swětlo zase chtěgj wynásseti, trpěti toho nemohau, baurj se, zlehčugj, haněgj, pomlauwagj y se protiwj, a tjm swau nepřjzeň, a zlost daremně pronássegj.

O Abrahámowi.

1) Že vmřel (w. 52.). Smrt ke wssechněm práwo má.

2) Že se Abrahám na Krysta radowal zdaleka. (w. 56.) Pobožnj radost swau w Bohu zakládagj, ne w swětu. Patryarchů a proroků wjra rowně byla w Krystu, gako y nasse.

Wěcy. 1) Newina. w. 46. T. Dobré newinné swědomj gest zeď proti gazyku zlému.

2) Prawda 46. T. a) Ne wždycky prawda mjsto nalezá. b) Prawda nenáwist plodj.

3) Božj slowo. w. 47. T. Powolnost Božjmu slowu gest gisté znamenj, kdo z Boha gest. — w. 51. Proti smrti gediné gest lékařstwj mocné Božj slowo.

4) Tichost, krotkost a pobožnost. w. 48. T. Vkazuge ducha dobrého, zlobiwost naproti tomu ducha zlého.

5) Chlauba. w. 50. 54. T. Žádný sebe sám chwáliti nemá.

6) Známost Božj. w. 54. T. Ne wssickni, kteřj se známostj Božj chlubj, známost Božj magj. w. 55. T. Bázeň Božj, a ostřjhánj slowa Božjho neomylným gest znamenjm prawé známosti Božj, při kterémž gest.

V. Změna wěřegnosti w částečnost (Transitio a thesi ad hypothesim, přecházka z sady na podsadu,) gest, když,

když, co se weřegně w textu prawj, to k gistým stawům, neb osobám se obracý.

Tak Krystus (Jan 8, 47.) powěděw weřegně, že kdokoli z Boha gest, slowo Božj slyssj, hned to na židy obracý: Protož wy neslyssjte, že z Boha negste.

Tam též, w. 51. prawj se: „Budeli kdo" — z toho gde, že pobožnj, kteřj zemřeli w starém zákoně, smrti neuzřj na wěky.

Jan 3, 16. Bůh milowal swět. — Kdokoli tedy we swětě gsy, slyš toto k sobě. Aby každý kdož wěřj — y modláři tedy, a ginj welicý hřjssnjcy, kteřj uwěřj, spaseni byli.

Jan 13, 35. Po tomť poznagj wssickni, a t. d. — Wssem swým nepřátelům, kteřjž nás odsuzugj, neyplatněgi toho, že Krystowi gsme, dokázati můžeme láskau společnau.

Nýbrž y osobné applikacý aneb přiwlastněnj, čili obrácenj w užitek wlastnj, odtud gdau. Bůh milowal swět; tedyť y mne milowal.

Aby každý, kdož wěřj nezahynul; tedy abych gá (ty, on) nezahynul; neboť wěřjme.

VI. Naučenj z textu wywedené tehdáž slowe, když se něco giného, nežli slowa textu zněgj, mocý wssak těch slow wywodj. Ku přjkladu: Krystus Pán z toho Božjho k Mogžjssowi promluwenj: „Gá gsem Bůh Abrahámůw, Izákůw, a Jákobůw" — wywodj naučenj, že bude wzkřjssenj z mrtwých, an toho slowa nic neprawj v swatého Matausse 22, 32.

Tak w též kapitole 22, 44. z toho, že Dawid Mesyásse Pánem swým nazýwá, záwjrku činj, že o Mesyássowi Faryzeowé bludně smeyssleli, držjce geg za pauhého člowěka.

Z toho, že Jonáš byl w rybě tři dni, a tři nocy, wywodj Krystus Pán, že tak bude Syn člowěka w prostředku země tři dni, a tři nocy. Mat. 12, 40.

VII. Wywodj se pak naučenj buďto per bonam consequentiam, anebo per allegoriam (ginotagem).

VIII. Naučenj per bonam consequentiam wybereme, rozwážjmeli toho, co se w textu prawj, přjčinu, nebo potřebu, neboli okolčnosti, nebo wěc odpornau, aneb wěc podobnau, a odtud něco wywedeme; gako Krystus Pán tu prwnj konsekwency, čili záwjrku udělal, saudě, kdy to Bůh mluwil, gmenowitě po smrti gich těch swatých arcyotců, pročež dj: Bůh nenj Bůh mrtwých, ale žiwých. Mat. 22, 32.

Luk. 2, 21.

Když se naplnilo dnj osm, aby obřezáno bylo djtě: nazwáno gest gméno geho Ježjš, kterýmž bylo nazwáno od angela, prwé než se w žiwotě počalo.

1) Krystus byl obřezán. Tedy gest prawý člowěk.

Ratio consequentiae. Co se obřezuge, to prawé tělo býti musý.

2) Krystus obřezán. Tedy Krystus gho zákona podstaupil.

Ratio consequentiae: Obřjzka byla přihlášenj se k zákonu.

3) Krystus obřezán byl; tedy na mjstě naššem.

Ratio consequentiae: Sám nebyl nečistý, nebyl hřjšsný.

4) Krystus obřezán. Tedy se my nemáme obřezowati.

Ratio. Tjm samým učiněn gest konec ceremonyjm, že se Krystus obřjzce podrobil, a tjm wšse wyplnil.

5)

5) Krystus obřezán dne osmého. Tedy se křest w maličkosti času dáwati má.

Ratio consequentiae. Křest na mjstě obřjzky nastaupil.

6) Krystu bylo při obřjzce gméno dáno; tedy y na křtu djtkám.

7) Krystus slowe Ježjš. Tedy nebogme se ďábla, ani giných nepřátel.

Ratio. Čjm slowe, tjm gest, totiž spasytelem.

8) Gméno Krystowo od angela zwěstowáno. Tedy angelowé gsau duchowé žiwj, rozumnj poslowé Božj.

Jan 3, 16.

1) Bůh milowal swět. To gest: My gsme Bohu milegssj, než angelé. Ratio. O nich se toho neprawj.

2) Bůh milowal swět. To gest: Spasenj nasse gest dar pauhé milosti. Ratio. Milowal prw nás, než my geho.

3) Bůh milowal swět. To gest: Blaudj, kteřjž prawj, že gen některé zamilowal, a za ně Syna swého dal. Ratio. Wssicknì gsme byli swět.

4) Bůh milowal swět. To gest: Nás Pán Bůh nynj wjce miluge. Ratio. Prwé gsme byli swět, nynj gsme geho dědictwj.

5) Bůh milowal swět. To gest: My zase Boha. Ratio. My gsme powinni.

6) Bůh milowal swět. To gest: Blaudj Origenes, smýsslege, že y ďáblowé spaseni budau. Ratio. Oni negsau swět.

7) Že Syna dal. To gest: Krystus gest Bůh.

8) Že Syna dal. To gest: My gsme dědicowé wsseho. Ratio. Kdyžtě Syna dal, gakžby s njm wsseho nedal?

9)

9) Aby každý a t. d. To gest: bez Krysta nenj spasenj.

10) Aby každý. To gest: Ospráwedlněnj nenj z wlastnjch skutků.

11) Aby každý — To gest: Bůh nenj přigimač osob. Ratio. Každému. —

12) Aby každý — To gest: Žádného člowěka zatracenjm nebude winen Bůh. Ratio. Nepoložil nemožných cest, aneb wýminek, než snadničké.

13) Aby nezahynul. To gest: Bude wzkřjssenj. Ratio. Pobožnj po smrti žiwi gsau.

14) Žiwot wěčný měl. To gest: Ne pro tento žiwot daufati se má w Krysta. Ratio. Ne tento, než wěčný slibuge.

15) Wěčný žiwot. To gest: Smrti se lekati neslussj. Ratio. Vmořiti nemůže.

Jan 13, 34, 35.

1) „Přikázanj nowé." To gest: Krystowo gho v přirownánj k Mogžjssowu lehké a sladké. Ratio. Mjsto mnohých přikázanj, gedinké dáwá, a to sebe milowánj.

2) „Abyste se milowali." To gest: Krystus chce služby swé weselé mjti, ne zasmussilé swatáčky. Ratio. Milowánj wěc dobromyslná gest.

3) „Potom poznagj." To gest: Lidé hadrownj, a zlobiwj Krystowi včedlnjcy negsau.

4) „Potom poznagj." To gest: W cýrkwi má a musý býti kázeň. Ratio. Poněwadž se neláska, různice, bugnosti přetrhowati magj.

Jan 8, 46. a t. d.

1) „Kdo z wás obwinj mne z hřjchu." — Zle dělá, kdo k žádnému saudcy, a saudu státi nechce.

2) „Kdo z Boha gest." Kdo k wěcem zlým chut má, nemá znamenj, aby z Boha byl. — Židé, Mahometáni

ne-

negsau z Boha. Ratio. Proto, že se od Božjho slowa odwrátili k básnjm, talmudu, koranu.

3) „Zdaliž my dobře.“ — Pýcha, a na swé hlawě zakládánj neyškodliwěgšj wěc gest. Ratio. Cokoli pyšnj činj, wždycky gim mysl lahodj, že dobře činj, pročež nemohau se poznati.

4) w. 46. 49. 51. Náboženstwj to gest prawé, kteréž prawdu předkládá, bázni Božj učj, a od smrti k žiwotu wede.

5) w. 52. Kteřj w Pánu zesnuli, blahoslaweni gsau. Ratio. Nebogj se giž wěčné smrti.

6) w. 54. Každý člowěk mysliti na to má, aby chwálu raděgi u Boha měl, než u lidj. Ratio. Ta chwála gest neystálegšj.

7) w. 55. Lež gest wšecko, co se s prawdau aumyslně nesrownáwá. Ratio. Proto, že y ten, kdo se k něčemu zná, negsa y ten kdo zapjrá, podobni gsau sobě.

8) w. 58. Krystus gest Bůh y člowěk w gedné osobě. Ratio. Gest wěčný, a wšak gako y kdo z nás časný, t. g. počatý a narozený, a obé to o sobě gako o gednom mluwj. W stawu pak zmařenosti wjce se vkazowal gako člowěk. w. 59.

IX. Naučenj skrz Allegoryi, neb ginotag, gest, když se tomu, co hystorycky neb literně powědjno gest, duchownj smysl dáwá, gako činj swatý Pawel w epištole ku Galatským 4, 24. dwa syny Abrahámowy o dwau zákonech wykládage, tolikež horu Synai, a Syon. Tak hystorye o vpadlém mezy lotry, a Samarytánowi Luk. 10, 30. o padlém lidském pokolenj a spomocnjku Krystu (gakž wůbec známo) se wykládá. Tak z nasseho textu o obřjzce Krystowě allegorycce, čili ginotagně naučenj wésti se mů-

může, a má, že y my se duchowně obřezowati máme, to, co na srdcy nečistého, odmjtagjce, a to, že se hned, gak se z nowu rodjme, djti musý, a tu že w prawdě djtky Božj slauti začjnáme. W druhém a třetjm textu žádná allegorye mjsta nemá. We čtwrtém také, leč, aby se tu duchownj půtka cýrkwe s nepřátely rozuměla; wšakby y to twrdě šlo, kdyby se na skrze wšecko gedno k druhému rownati mělo.

Prawidlo o ginotagi (allegoria, αλλεγορια.)

1) Přjběhowé starého zákona na wětšjm djle znamenali budaucý přjběhy Mesyáše, a cýrkwe geho, o čemž apoštol w prwnj epištole ku Korynthským w kapitole desáté, a w epištole k Židům nemálo pjše.

2) Co se s Krystem dálo, wětšjm djlem tak se dálo, že budaucý cýrkwe geho běh předukázán gest, o čemž sám dj: „Poněwadž na zeleném dřewě toto se děge, y co pak bude na suchém?“ Luk. 23, 31.

3) Kdekoli Pán Bůh na zewnitřnj ceremonye dotjrá, wnitřnj prawda pod tjm se rozumj, gako když se o swěcenj soboty domlauwá v Izaiáše 56. a 58.

Zdaližby na té zewnitřnosti tak Bohu záleželo? Nikoli: ale že to wnitřnj swátek pobožných, to gest: odpočinutj od hřjchu, též strogenj se k wěčným wěcem znamenalo. Tak hudba, čili muzyka starozákonnj znamenala swornost cýrkwe.

4) Wšecky hystorye něgakým způsobem se duchowněti mohau: gako, Abel a Kain že dwě odporné stránky zname-

me-

menagj, prawau, a falessnau. Swatý Petr wykládá o Krystu, že w něm bezbožnj tonau, a pobožnj procházegj.

Kdo takto alleğorye vmj gadrně dělati, welikého gest mistrowstwj. Bylliby ale kdo w tom nemjrný, snadná tudy gest k marnosti a bludům cesta, gakož máme přjklad na Origenesowi. Protož alleğórye se dělati nemá, krom kde gi Duch swatý vdělal, anebo kde o nj náwěsstj dal.

X. Naučenj z textu wyweda a proweda, powinen také gest kazatel posluchačům, k čemu toho vžiti magj, vkázati. Nebo giné gest, z bylin a od ginud quintam essentiam wytáhnauti, a z toho lékařstwj připrawiti, a giné, nemocným proti čemu, kdy, a gak kterého vžjwati magj, vkázati.

XI. Vžjwati se pak má povčowánj pjsem k tomu pateru, gmenowitě:

1) Aby byli posluchači posylněni w prawdě, usus didascalicus.

2) Wystráhnuti od bludu, usus elenchticus.

3) Napomenuti ku ctnostem, usus paedeuticus.

4) Potrestáni w hřjssjch, usus epanorrthoticus,

a 5) Potěsseni w bjdách, usus paracleticus, consolatorius.

XII. Může pak za přjčinau gednoho naučenj někdy wssecko to patero včiněno býtij, někdy gedno neb dwoge, gak která látka, (čili materye,) a posluchačů potřeba s sebau nese.

Wsseho patera přjklad gest w gedenácté kapitole episstoly k Řjmanům. Apoštol vkázaw, a prokázaw, že wywolenj lidské z pauhé milosti gde, zatjm

1)

1) Potěssuge wywolených, aby milosti Božj gisti byli, poněwadž Bůh darů a powolánj swých nelituge. w. 29. Consolatio. Usus paracleticus, consolatorius.

2) Wystřjhá wssak, aby se žádný wywolenjm swým proti giným nezpjnal, syc žeby trestánj neussel. w. 28. Redargutio, usus epanorrthoticus.

3) Potwrzuge opět w tom prawém smyslu pěkným na záwjrku promluwenjm: O hlubokosti bohatstwj, y maudrosti, y vměnj Božjho. w. 33. Institutio, usus didascalicus.

4) Odmjtá blud těch, kteřjž, gakoby Pánu Bohu napřed byli něco dali, aneb něco k wěcy radili, tak sobě z Boha dlužnjka dělagj. w. 34. 35. Refutatio. Usus elenchticus.

5) Rozhorluge swým přjkladem k djkčiněnj, a prosý skrze milosrdenstwj Božj, aby křesťané těla swá wydáwali w obět Bohu. 12, 1. 36. Exhortatio, usus paedeuticus.

K tomu naučenj mohu přidati:

a) Napomenutj, aby křesťané we swé wjře byli stálj.

b) Wýstrahu před swodem těla, aby wjry mrtwé, to gest: hystorycké za wjru osprawedlňugjcý neměli.

c) Napomenutj k slowu Božjmu, a k swátostem, gakožto prostředkům, skrze něž se wjra sstjpj, zaléwá, roste, a sýlj.

d) Nařjkánj na nedbalost mnohých křesťanů.

e) Potěssenj těm, kdož w sobě žiwau wjru cýtj, aby plesali, že Krystowi gsau w prawdě.

f) Rozhorlenj k modlitbám, že ty wěcy nám zgewil Bůh, a wěrau nás obdařil, kterauž aby w nás wzdělávwal, a gi přispořowal.

Že swědomj dobré neyplatněgssj gest obrana proti utrhačům, to z textu wyweda, mohu:

1) Ponařjkati na některé s ssirokým swědomjm, kteřjž ani Boha, ani angelů, ani lidj, ani sebe se neoslýchagjce, wssecko co se gim namate zlého, neb dobrého, dělagj.

2) Napomenauti, aby se toho pobožnj wystřjhali, a swědomj swého, gako zřjtedlnice oka ssetřili.

3) Potěssiti swědomité, gichžto wsseckén swět a peklo vwiniti, a zahanbiti nebude mocy, an swatý Jan dj: že swědomitj k Bohu smělau daufanliwost magj. (1 Jan. 3, 21.)

XIII. Naučenj ta gsau neylepssj, kteráž pěkně bez natahowánj z textu gdau, a posluchačům k gegich přjtomné potřebě co neylépe připadagj.

O dowozowánj.

1) Často se přihážý, že něco z wěcý těch, kteréž kazatel mluwj, pochybné se zdá, aneb aspoň že následugicý nězaké potřebné applikacý, kterauž kázati w vmyslu má, pewně vstláno býti musý. Tau přjčinau kazatel také vměti musý toho, co mluwj, dowozowati.

Když sám Bůh mluwj k lidem, důwodu gemu wésti netřeba, proto že Bůh, a sama hrůza Božj welebnosti twor ku poslussenstwj gjmá, tak že sama wýpowěd wůle geho zákonem gest nepromělnitedlnosti. Podobně když prorok mluwj, dosti důwodu gest řjcy: Takto prawj Hospodin; aneb: Hospodin mluwj, vmlkniž wssecka země. —

Ale

Ale když člowěk člowěku mluwj, k wjře gemu o tom, což mluwj, slaužiti musý, proto že Bohem nenj, aniž se za proroka wydáwati může, a tak ani řečem swým, gako Božjm wjry wyhledáwati. Protož y apoštolé, gakkoli prwotiny Ducha měli, toho wšak, co posluchačům swým wěřiti neb činiti poraučeli, přjčiny a důwody vkazowali, gak psanj gegich vkazugj, až y swatý Pawel řekl: Gakožto k opatrným mluwjm; wy suďte, co prawjm. 1 Kor. 10, 15.

Owšem tedy duchownj, k čemu posluchačům swým poslaužiti chtěgj, mocným prawdy dokazowánjm, a ne křiky dobýwati musegj. Čehož obzwláštnj gsau dwě přjčiny; předně: že mysl lidská gest gakausy swobodau poctěna, aby powinna nebyla, leč prawdě samé vstaupiti.

Druhá: že nenj dobře ani žádati toho, aby lid křesťanský toliko očima zpráwců swých duchownjch hleděl, a toliko gegich nohama chodil, to gest: sám co a proč nerozuměge, gegich toliko wyvčenjm se zprawowal. Nebo odtud se Antykrystus zarodil, a apoštolé mocý nad swědomjm lidským panowati, gak sami neužjwali, tak y swým náměstkům vžjwati zapowěděli. Ne gakobychom panowali nad wjrau wašj, ale pomocnjcy gsme radosti wašj. 2 Kor. 1, 24. Ani gako panugjce nad dědictwjm Páně, ale přjkladem gsauce stádu. 1 Petr. 5, 3.

2) Dokazowati pak přicházý kazateli aneb wýkladu swého na přjtomná slowa, aneb wěcy samé, že to co z textu wede, tak a ne ginák gest. Někdy zagisté toho potřebj dokázati, toli se w textu mjnj, o čem duchownj mluwiti chce. Někdy wěc sama tak, gakž w textu gest, mocněgšjho

ho propowěděnj potřebuge, aby posluchačů mysl chtěg nechtěg, že to w prawdě tak gest, poznati, a wyznati musyla.

3) Wýkladu slow, že ten, ne giný gest smysl, dowodj se:

a) Z samého slowa, neb slow, že ten smysl s sebau přirozeně nesau.

b) Z přednjho cýle a mjněnj mluwjcýho, kterýž se z kontextu, to gest: z předcházegjcých, a z následugjcých slow poznáwá.

c) Z podobných mjst, kde buď též slowo w témž smyslu stogj, aneb giným swětlým slowem týž smysl se wygádřuge.

d) Že tak gednomyslně wykládagj buď wssickni, neb wětssj djl, aneb aspoň oswjceněgssj pjsem wykladači.

e) Ex absurdis. Coby odtud nemotorného sslo, kdyby se ginák tomu pjsmu rozumělo.

4) Wěcy samy, to gest: včenj Božj o wjře neb ctnostech dowodj se:

a) Pjsem swědectwjm.

b) Rozumem.

c) Přjklady, neb hystoryemi.

Cožkoli člowěk wěděti může, a má, to se na trogjm swědectwj zakládá.

1) Smyslů. 2) Rozumu, a 3) Wjry.

1) Některé wěcy známe proto, že ge widjme, slyssjme, makáme, cýtjme, okaussjme, gaké gsau wěcy tělesné.

2) Giné známe proto, že gich rozumem dostihugeme, gaké gsau wěcy duchownj a tělesné ty, kterých smyslem dosáhnauti nemůžeme pro wzdálenost.

3)

3) Některé pak známe proto, že ge nám Bůh wygewil, abychom se gich rozumem samým nedomyšleli, gako že swět w ſſesti dnech včiněn, že lidské pokolenj padlo, a Synem Božjm zase wykaupeno.

Ačkoli giné gsau, kteréž wjrau, giné, kteréž rozumem, giné, kteréž smyslem chápáme: často pak wſſecko to tré w gedno se sbjhá.

Gako když Krystus včedlnjkům (Luk. 24.) wzkřjſſenj swé potwrzowal.

1) Swědectwjm smyslů, aby hleděli, a dotýkali se (w. 29).

2) Swědectwjm rozumu, že obluda takowá nebýwá, (w. 39.) a negjdá (43,) a že ginák spasenj nemohlo býti způsobeno (w. 47.).

3) Swědectwjm zgewných pjsem (w. 44. 45. 46.). Gakož pro troge swědectwj (smyslů, rozumu, a pjsem) na gedinkém Božjm swědectwj, kteréž sama prawda gest, se zakládá.

Nebo cokoli pjsmo prawj, to Bůh prawj; proto že to hlas Božj gest. Cokoli zdrawý, gasný, neporuſſený rozum prawj, to Bůh prawj, proto, že to Božj obraz gest. Cokoli zdrawý, celý, nezmámený smysl prawj, to Bůh prawj, proto že to gistý a diwný Božj k vkazowánj wſſech wěcý lidskému rozumu odewzdaný nástrog gest. Protož widjli zdrawé, gasné, nezmámené oko wěc bjlau: ta pro Božj prawost takowá gest, a nenj ginaká. Widjli zdrawý, gasný, neporuſſený rozum wěc vžitečnau: ta pro Božj prawost takowá gest, a nenj ginaká. Owſſem co pjsmo prawj, to w prawém, dobře wzatém mjněnj prawé a nepohnuté gest.

Z toho gde, že důwodowé, gimiž mysl lidská gjmána býti má, mohau a magj y z pjsem, y z rozumu, y z smyslů (vkazowánjm patrných, makawých přjkladů, komu se tak stalo) wedeni býti, tak gakož, že y proroci, y Krystus, y apoštolé činili, známo gest.

Což ačkoli neypředněgi o materyjch (čili látkách) obecných rozuměti se má, wšak y we článcých wyšších, w nichž rozum nic newj, než co sobě wygeweno má, k tomu wšak, což sobě má wygeweno, něco také swého přidati může; ne takli za důwod, tedy aspoň, aby se proti rozumu a wjře to, což Bůh mluwj, nezdálo. Ku přjkladu: Článek wjry o Trogici swaté nadewšecku rozumu našeho schopnost gest. Wšak y rozum o tom giž wěda, může k wyswětlenj toho něco přidati; gmenowitě sobě to obrazem duše naši, w njž 1) rozum, 2) paměť, 3) wůle; obrazem slunce, w němž 1) swětlo, 2) blesk a 3) teplo; obrazem každého tělesného tworu, w němž 1) podstata, 2) podoba, 3) moc něgaká se widj, wyswětliti. Též tagemstwj dwogjho w Krystu přirozenj můžeme podobenstwjm duše, a těla w gednom člowěku, a nebo wštjpenjm ratolestky gednoho stromu do druhého sobě gakž takž formowati. A tak stařj včitelé činjwali, gakož pak nic to giného nenj, než že se prawda prawdě ozýwá, a stwořený rozum nestwořenému, sluha pánu přiswědčuge.

5) Geli to, což prowedenj potřebuge, wywčugjcý toliko: tedy se pjsmo, rozum, a přjkladowé prostě gen k dotwrzenj wedau, že tak gest. Ku přjkladu: Že spasenj naše pauhý dar milosti Božj gest, dowodj se: 1) Pjsmem: Milostj spaseni gste skrze wjru, a to ne sami z sebe, ale dar gest to Božj. Efez. 2, 8.

8 Skrze

Skrze milost Pana Gežisse Krysta, wěřjme, že spaseni budeme. Skutk. 15, 11.

2) Rozumem. Co může od toho, od něhož wssech tworů bytnost a wssecko plyne, pocházeti, cožby ginák než darem slaulo? Nebo kdo prwé dal co genu? —

Poněwadž gsme prwé milowáni, než gsme byli, a co dobrého neb zlého činili, toto nic, než milost slauti může.

3) Přjklady: a) Manases. b) Žena hřjssnice. c) Lotr na křjži, a ginj hřjssnjcy. d) Nýbrž y Pawel o sobě tak mluwj: „Proto milosrdenstwj sem dossel, aby na mně prwnjm dokázal Ježjš Krystus wssekiké dobrotiwosti ku přjkladu těm, kteřjž magj vwěřiti w něho k žiwotu wěčnému." 1 Tym. 1, 16. y Dawid, a ginj swatj gen o milost wždycky wolali.

6) Pakli gest něco probuzugjcýho k činěnj, neb nečiněnj wztahugjcýho, tedy musý wedeno býti z pjsem: 1) Přikázanj, neb záporwěd.

2) Slib neb pohrůžka Božj. 3) Rozum. a) Slussnost neb neslussnost. b) Potřebnost neb nepotřebnost. c) Vžitek neb sskoda. d) Ljbeznost neb trpkost wěcy té. e) Přjklady, kdoby poslechl, neb neposlechl Božjho takowého poručenj, neb záporwědi. Kdo se kdy těssil slibem, neb lekl pohrůžky? kdo rozwážil neb nerozwážil slussnost neb neslussnost toho? a gakého dossel skrze to vžitku neb sskody?

Ku přjkladu: že se milowati máme wespolek, toho se může dowesti:

1) Rozkazem. „Milowati budeš bližnjho swého, gako sebe samého." Mat. 22, 39. Mark. 12, 31. Luk. 10, 37. 3 Mogž. 19, 18. Řjm. 13, 9. Gal. 5. 14. Jak. 2, 8. 1 Jan 4, 21.

2)

2) Slibem. „Kdožby měl přikázanj má, a ostřjhal gich, onť gest ten, kterýž mne miluge; a kdož mne miluge, milowán bude od Otce mého, a gáť budu milowati geg, a zgewjm gemu samého sebe.“ Jan 14, 21.

3) Slussnostj. Poněwadž gsme gednoho pána čeládka, gednoho otce djtky, gednoho powolánj aučastnjcy, z gedné krwe zplozeni, gednau krwj wykaupeni, a k gednomu dědictwj zapsáni: tedy gest slussná wěc, abychom se wespolek milowali.

4) Potřebnostj. Ginák společnost lidská a cýrkewnj ostáti nemůže, než aby gedni druhé wzdělávali.

5) Užitečnostj. Kdekoli láska, a swornost gest, tu wssecko dobře stogj w každém stawu.

6) Ljbeznostj. Láska gest sama z sebe milá, libá, a sladká wěc.

7) Přjklady; předně wůbec. Gaká za patryarchů býwala láska, gaká za aposstolů. „Wssickni wěřjcý byli pospolu, a měli wssecky wěcy obecné, a prodáwali wládařstwj, a statky, a dělili mezy wssecky, gakž komu potřebj bylo; a na každý den trwagjce gednomyslně w chrámě, a lámagjce po domjch chléb, přigjmali pokrm s potěssenjm, a sprostnostj srdce chwáljce Boha, a milost magjce v wsseho lidu.“ Skutk. 2, 44—47. Gaká byla láska mezy Dawidem, a Jonatánem. Obzwlásstně gak Malachiáš rozważowal slussnost, řka: „Zdaliž nenj geden Otec wssech nás. Zdaliž Bůh geden nestwořil nás? proč newěrně činiti máme geden druhému, a zlehčowati smlauwu Otců nassjch.“ 2, 10. Gak předstawowal swatý Pawel potřebnost lásky, řka w episstole ku Galatským 5, 15.: „Pakli se wespolek kaussete a žerete, hleďte, abyste gedni od druhých zkaženi nebyli.“ Gak sy rozebjral Da-

Dawid ljbeznost lásky, ťka: „Gak gest to dobré, a gak vtěssené, když bratřj w gednomyslnosti přebýwagj! Gestiť to gako mast wýborná, wylitá na hlawu, — a gako rosy Hermon — nebo tu vdjlj Hospodin požehnánj, y žiwota až na wěky." Žalm 133.

Naproti tomu od nelásky odwoditi můžeme:

1) Zápowědj. „Nebudeš nenáwiděti bratra swého w srdcy swém." 3 Mogž. 19, 17.

2) Pohrůžkau. „Kdož nenáwidj bratra swého, w temnosti gest, a w temnosti chodj, a newj, kam gde; nebo temnost oslepila oči geho." 1 Jan 2, 11. Gal. 5, 15. Řekllibyby kdo: Milugi Boha, a bratra swého nenáwiděliby, lhář gest, nebo kdož nemiluge bratra swého, kteréhož widj: Boha, kteréhož newidj, kterak může milowati. 1 Jan 4, 20.

3) Neslussnostj. W osskliwosti máme lité sselmy, kteréž giné honj, a plassj; owssem nelásku.

4) Nemáme se oč nesnadniti, wssak Pán Bůh o wsse pečuge, každému geho oddjl dáwá, a kdybychom gen gedni druhých ssetřiti chtěli, nezůstáwaloby přjčiny k nelásce, a neswornosti.

5) Sskoda, záwist, roztržitost, wražda, a wssecko zlé odtud gde, kde láska vtichne.

6) Kdokoli nemiluge, ten swým wlastnjm katem gest, žere se, hryže, pálj.

7) Přjkladowé wsseho swěta vkazugj, co nelaska zlého působj, a tropj na Kainowi, Ezau, Saulowi, Gidássowi, a giných.

O Amplifikowánj, čili rozwáděnj.

Obzwláſſtně pak k hognosti materye bohomluwcowi napomáhá, aby způſob amplifikowánj znal.

I. Amplifikowati geſt: ſlowo neb powěděnj gakékoli ſſiroce rozweſti vměti. A wſſak o amplifikowánj ſlow ſkrze ſlowa tuto ſe nemluwj, kteréž ſe ſkrze synonyma (ſauznačnoſti,) epitheta (ſaugmj), a Periphrases děge, než amplifikowánj bud ſlow, neb ſamých wěcý ſkrze wěcy.

II. Amplifikowánj ſe pro dwůg cýl děge:

a) Pro hogněgſſj wyſwětlenj.

b) Pro zweličenj, neb ztenčenj. Přednj geſt to, kde ſe ſproſtě wyřuge, druhé kde ſe probuzuge.

III. Amplifikowánj pro hogněgſſj wyſwětlenj děge ſe:

1) Per causas; připomenutjm přjčin odkud, z čeho, proč, aneb k čemu, a gak která wěc geſt. Gako: o Kryſtowě obřjzce mluwě, připomenauti mohu: kdo gi vſtanowil? k čemu? proč? gak, a čjm býwala konána.

2) Per effecta; wyčtenjm, co působjwá ta wěc, o njž ſe mluwj. Gako že obřjzka přirozeně a) bolela. b) Krew cedila. c) Tělo před lidſkým rozumem ohawila. Duchowně pak: a) Oſwědčowala lidem přirozenau zkázu, s njž ſe na ſwět rodj, (protož na rodičý vd wzkládána). b) Malowala wnitřnj obřjzka nečiſtoty (to geſt: nowý rod, že bez boleſti nebýwá). c) Zawozowala, a zawazowala lidi k oſtřjhánj ſmluwy. d) Rozdjl držela mezy cýrkwj a necýrkwj. e) Těleſným lidem dáwala k ſmjchu přjčinu,

pro-

proto aby bláznowstwj swěta maudrosti Boži zahanbowáno bylo.

3) Per circumstantias. Kdy vstanowena, kde vstanowena, w gakém wěku přigjmána, a před gakými swědky; od koho posawád ostřjhána, neb neostřjhána? Že gi negen Židé, a y Izmaelité, kteřj se Saraceny nazýwagj, a nynj Turcy, Arabowé, Perssané slowau, ostřjhagj; též Mauřeninsstj křestané pro poctiwost Krystu.

4) Per similia. Gako mluwě, že obřjzka pro rozdjl tehdegssj cýrkwe od necýrkwe vstanowena, přidati mohu, že se to podobně dálo, gako když pastýř gehňátka, kteráž se mu zrodj, znamenjm něgakým znamenáwá, aby ge, že k geho stádu náležj, znal.

5) Per opposita; vkázanjm rozdjlných a odporných tomu wěcy, gako: kteřj se mezy pohany zrodili, byli co diwoká zwěř, k gistému pánu a stádu nepřináležegjcy. Ač y sám ďábel sobě někteté z djtek oddáwati kázal, wssak to hrozné bylo. Nekázal on obřezowati, než řezati, sekati, skrz oheň woditi a mučiti, a někteté celkem páliti. Pracněgssj byla tato ceremonye, obřjzka, nežli náš křest.

6) Per exempla. Když se přjkladowé ne k prokázanj, než k wyswědčenj wedau, kdo byl kdy obřezáwán, neb se obřezati dal?

7) Per partes. Skrze wyčtěnj po částkách, co při kteté wěcy býwá. Gako wjra ospraweдlňugjcý, neb žiwá, ta, z njž spasenj gde, že w sobě obsahuge

a) Známost wlastnjho w sobě a z sebe zatracenj, a hrůzu nad tjm.

b) Známost hogné w Krystu složené hřjssným milosti, a radost nad tjm.

c)

c) Chopenj se gj, a na nj celé w žiwotu y w smrti spolehnutj.

d) Wděčnost wraucý k Bohu.

e) Žádost a vmysl celý k ostřjhánj se w té milosti Božj na wěky.

8) Per testimonia, to gest: připomjnánjm, co giný někdo na týž smysl o tom promluwil, kdež rozličná gak z pjsem, tak z otců starých, nowěgssjch bohomluwců, mudrců, a hystoryků wzatá propowěděnj mjsto swé magj; a negen co smyslu nasseho potwrzuge, ale y cožby se včenj nassemu na odpor zdálo, to připomjnati, a srownáwati se může, že ačby se gedno proti druhému čeliti zdálo, nečelj wssak.

9) Per contraria. Cyzý zcestné o tom smysly připomenauti, a mocnými důwody wywraceti, také řeč amplifikuge, a často s vžitkem.

10) Per objectionem. Ale tutoby se toto, a toto snad řjcy, a namjtati mohlo.

Tjm způsobem se y celý text amplifikowati může, vkázanjm kdo geg psal, komu a za gakau přjčinau, ku které čásice wjry křesťanské náležj? Též slowo kterékoli, ku přjkladu: Gežjš. a) Kdo ho půwodem? b) Proč? c) Z gaké materye? (to gest: Hebreyské že gest.) d) Gaká forma? (to gest: co znamená?) e) Co působj? f) Kdy neyprw slyssáno? g) Kde se w biblj nalezá? h) Takéli w starém zákoně? (to gest: wssudy, kde slowjčko spasenj, neb spasytel a wysiwoboditel stogj, že w židowském gest Jeschuah, gako 2 Mogž. 15, 2. Žalm 118, 14. Izai. 49, 6.)

Giná gména Krystowa že znamenagj geho člowěčenstwj neb Božstwj, neb panowánj, a tak welebnost a hrůzu; ale toto samu sladkost.

IV.

IV. Zwelikowánj něčeho děge se skrze okolitnost i a skrze komparacý, neb přirownánj.

Okoličnostj, nimiž se wěc zwelikuge, gest sedmero: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando? Ku přjkladu: Zrada Gidássowa, rozwáženjm:

1) Co neb koho zradil? — Mistra swého, pána swého, spasytele swého a wssého swěta, a tak wlastnjho a welikého dobrodince swého.

2) Kdo? — Geden z domácých geho, z náchlebnjků geho, z vředlnjků geho, z apoſstolů geho.

3) Proč? — Ode Pána sobě přjčiny dané neměl, nýbrž od něho gako y ginj milowán, a pěstowán byl. Pauhá lakomost geg k tomu přiwedla; kus střjbra wjce sobě wážil, nežli wykupitele swého.

4) Kdy? — W swaté welikonočnj dni, když s ginými myſſlenjmi zacházeti měl. Když Pán wečeři swau držel, on s neſſlechetnými vmysly zacházel. Protož pjsmo dj: že tu do něho wstaupil satan.

5) Kde? — W zahradě, kamž wěděl, že Pán k modlitbě chodjwal. Snad se ta zrada w chrámě konala, poněwadž gim potom střjbrné w chrámě powrhl.

6) S kým? — S nepřátely Božjmi se spolčil.

7) Gak? — Lstiwě, zrádně, tagně, pokrytě, přjtelem se stawě. Zarputile; nebo ho Pán pamatowal, a oswědčowal, wſſak nic platno nebylo.

Tjm způsobem děge se ztenčowánj něčeho; gako: Pokánj Achabowo zlehčuge se tjm:

1) Kdo byl? — Modlář a bezbožnjk bez přestánj.

2) Co činil? — zewnitř se poſſmuřowal.

3) Proč? ne z litosti hřjchů, než pro bázeň pomsty.

4) Kdy? neb gak dlauho? — dokud neodtrnulo. —

Kom-

Komparacý gest přirownánj wěcy naſſj k něgaké giné, buď wětſſj, neb menſſj, aby ſe buď zwláſſtnoſt, nebo ſſpatnoſt gegj vkázala. Ku přjkladu: Zradu Gidáſſowu zweličiti mohu, přirownage gi k zradě Doegowé takto:

1) Doeg byl člowěk politycký, w pobožnoſti newycwičený, a geſſtě pohan Idumeyſký. Gidáš bohomluwec a apoſſtol. 1 Samuel. 22, 9.

2) Doeg Dawida a kněžj wygewil Saulowi, pánu ſwému, ſnad to za čáſtku powinné wěrnoſti mage: Gidáš Pána ſwého zradil geho nepřátelům.

3) Doeg to včinil, tázán gſa od pána ſwého (1 Sam. 22, 7.) Gidáš ſám běžel.

4) Doega nepamatowal žádný w zlém předſewzetj: Gidáſſe ſám Pán.

5) A wſſak onen wběhl w zlořečenſtwj, a prokletj hrozné (Žalm 52. a 109.) Owſſém tedy tento.

Táž zrada geho mohlaby ſe přirownati k giným hřjchům, gakož: 1) Kdyby byl gen okradl Pána ſwého (gakož tak činil). 2) Kdyby ho gen byl pomlauwal, neb ſočil. 3) Kdyby gen byl wěděl o zradě, a gi newygewil, a nepřetrhl, moha, ačby to zlé bylo, wſſakby bylo ſneſytedlněgſſj, než toto, že ho ſám dabrowolně, chtě, naſchwál, na maſné krámy wydal.

Srownage gi s Petrowým hřjchem.

1) Petr Pána zapřel zewnitř gazykem: Gidáš wnitř ſrdcem. 2) Petr včinil to z bázně, tento bez nutjcý potřeby. 3) Petr z vnáhlenj, bez rozmyſlu: tento s dobrým vwáženjm, k rozmyſſlenj ſe doſti čaſu mage. 4) Petr Pánu ſwému k ničemu zlému neposlaužil, ani poſlaužiti nepomyſlil, než toliko Pánu pomocy nemoha, ſobě pomocy chtěl: Gidáš Pána ſamého na ſmrt wydal. Tak ſe tjm

y ginym způsobem, k tomu y k ginému přirownati může, cokoli se buď zweličiti neb zmáliti má.

Zweličowánj čjm kratssjmi, a mrsstněgssjmi slowy se děla, tjm lepssi gest.

O wyswětlowánj wěcy w textu zatemnělých.

Řjdký gest text, w němžby se slow, neb mluwenj některých nenacházelo, kterýmž, co s sebau nesau, nenj y hned powrchu rozuměti. Protož kazatel mysliti musý, gakby mysl gegich sobě y posluchačům patrný včinil.

Což ačkoli giná wěc gest, nežli rozbor (analysis), k rozboru wssak z welké částky přináležj; proto že se rozbor na gisto postawiti nemůže, dokud se wssemu, co text we wssech slowjch swých s sebau nese, newyrozumj.

O tom tedy pogednám:

1) Zatemnělost, kteráž se w textu nagjti může, buďto gest w slowjch, anebo mluwenj, aneb w obogjm. Nemocy máli lékař sstastně hogiti, potřebj mu newyhnutedlně: a) Znáti rozdjly nemocý wsseligakých, co která gest, kdy býwá, z čeho pocházý? a t. d. b) Vměti poznati, která gest, a gaká při nemocném. c) Vměti gi zahnati. Tak kdo chce texty wyswětlowati, toho trého gemu potřebj: to gest: aby wěděl, w čem a odkud může býti zatemnělost? w čem tuto gest, a gak gi spomocy? Protož se wssecko to troge oznámiti musý.

2) Zatemnělost w slowjch a mluwenj zároweň býwá: a) buďto od twrdého wýkladu, b) aneb od nepowědomosti wěcý té, o njž se mluwj; c) aneb od Homonymie, čili téhož gména.

3)

3) Twrdý neb newlastnj wýklad gest, gestliže wykladači naššj biblj ne swětlého nějakého slowa užili, neb řeč ne swětle postawili. Ku příkladu v Zacharyášše w kapitole 11, 15. stogj staroslowenské slowo o r u ž j, gemuž nynj, že gest tolik co nádobj, řjdký rozumj. W kapitole pak 13, 7. ne swětlá gest řeč: „Meči! procyř na pastýře mého, a na muže blížnjho swého.“ Nebo tu, co se prawj, nic z českého textu wyrozuměti se nemůže.

4) Nepowědomost wěcy zatemňuge smysl tak, když kdo způsobu wěcy té, o njž se mluwj, swědom nenj; ku příkladu Izai. 41, 15. „Ay, učinil sem tě (Jakobe) gako smyk s zuby nowými po obau stranách; pomlátjš hory, a setřeš ge.“ Ozeaš 10, 11. Efraim gest gako galowička, kteráž miluge mlatbu. — 1 Kor. 9, 9, „Wolu mlátjcýmu nezawjžeš vst.“ (5 Mogž. 25, 4.) Těmto a podobným mluwenjm nerozumj, kdo newj, že zastarodáwna k mláceni neužjwali cepů, gako nynj, nýbrž smyků zubatých, kteřjž wolmi taháni býwali; a tak wolowé shýbagjce se, a klasů dosahugjce, přižiwiti se mohli.

Tak když Krystus dj: „Buďte bedra wašše přepásána,“ proto tomu nerozumjme, že nynj raucha takowého, kteréžby se wždy, kdy kam gjti, neb něco dělati máme, podpasowati musylo, neužjwáme. Ezech. 21, 21. „Stane král Babilonský na rozcestj, na počátku dwau cest, objrage se s hádánjm, wyčistj střely, doptáwati se bude model, hleděti bude do gater.“ — Ten werš gest nesrozumitedlný tomu, kdo newj, gakých pohané powěrných hádánj, něco před sebe berauce, užjwali, hleděnjm do zrcadel, neb do wypulerowaných mečů a střel; též nahleděnjm do howad, kteráž Bohům swým obětowali, gak tam gátra a giné wnitřnosti ležj. Tak summau wšsudy w prorocých a w pjsmě

mj-

mjsta takowá se nacházegj, kteráž, nenjli kdo těhdegssj hystorye, a zeměpjsu powědom, též způsobu obětj a giných rozličných ceremonyj, a obyčegů starozákonnjch, nemohau než zatemnělá býti.

W žalmu 40. werš 7. nesrozumitedlný gest y pro wýklad, y pro wěc samu. Pro wýklad, že mjsto: Prowrtal mi vssi, položeno: Otewřel mi vssi. Pro wěc samu, že nynj newjme, a w zákoně zapsáno magjce, nepamatugeme, co to bylo w Izraeli, a k čemu wrtánj vssj? ale rozwážjšli, co o tom Bůh poraučj, 2. Mogž. 21, 5. 6. porozumjš. „Paklibý řekl služebnjk: Milugi pána swého, manželku swau, a syny swé, newygdu swobodný. Tedy postawj ho pán geho před saudce, a přiwede ho ke dwéřjm, neb k weřegi; a probodne pán geho vcho genu sspicý, y zůstane služebnjkem geho na wěky.“ Porozumjš také, proč to powěděnj aposstol přiwodě w episstole k Židům, 10, 5. měnj, tak že mjsto slow: „vssis mi prowrtal“ klade: tělo gsy mi způsobil? — Proto gmenowitě, že vcha synu swému prowrtati, a za služebnjka geg přigjti nemohl otec, lečby gemu prwé tělo dal. Prowrtánj vssj býwalo znamenjm poroby.

5) **Homonymia** gest, když gedno a též slowo rozdjlné wěcy wyznamenáwá, aneb když promluwenj dwogitý smysl má, gako: Bůh a) wůbec znamená prawého stwořitele. b) Někdy angely. c) Někdy wrchnost a saudce. d) Někdy modlu.

Takowé slowo když se w textu trefj, suk gest, který se syce někdy sám rozsmekne, a co se mjnj samo se vkáže. Gako když se dj, že Bůh milowal swět, snadno gest wy-

ro-

rozuměti, že se tu ne modla, ne ďábel, ne angel, ne knjže, ňeb král něgaký rozumj, ale prawý Bůh.

Někdy pak welmi tuhý a k rozwázánj pracný uzel býwá; gako slowo swět w naſſem textu, ač widjme, že neznamená ani nebe, ani zemi, než lidi.

6) Zatemnělost w slowjch pochážý od tropu. Tropus, τροπος, gest obrazné, neboli newlastnj užjwánj slowa, když totiž slowo w giném wyznamenánj, než gakž přirozeně znamená, užito gest; aneb tropus gest kwětowaná směna slowa; když slowo giného wyznamu, a wſſak pro něgakau přjpadnost k tomuto wýznamu podobné wezmu. Ku přjkladu, mage řjcy lakomec, řeknu wlk. Mjsto chytrý, řeknu liſſka. Mjsto hlaupý, řeknu tele. Tropů w každém textu wjce, nebo méně býwá. Gest pak tropus čtwer, totiž: metaphora, metonymia, synecdoche, a ironya.

Metaphora.

Metafora (přenos, μεταφορα) nejzkwětilegſſj tropus, gehož pjsma plna gsau, gest změněnj slowa s slowem skrze podobnau powahu, nebo wlastnost. Ku přjkladu: angelem gemu gest, to gest: ochráncem. Hořeti hněwem. Hasyti swár. Powětrná řeč. Kalná mysl. Plyne mu řeč. Wlahne srdce. „Gá gsem dwéře.“ Jan 10, 9. to gest: gá gsem podoben dwéřjm. Hospodin gest skála, to gest: nepohnutedlný gako skála.

Lidé řehcý. Jerem. 5, 8. to gest: bugně sobě počjnagj.

Gá

Gá gsem swětlo swěta. Jan 8, 11.

Gá gsem pastýř dobrý. Jan 10, 11.

Wy (apoštolé) gste sůl země. Mat. 5, 13.

Gestli to, co tworům, a zwlásstně lidem wlastně přináležj, na Boha, a wěcy božské skrze něgakau podobnost přeneseme, takowý přenos, nebo metaphora gmenuge se ανθρωποπαθεια, nebo také συγκαταβασις, condescensio, sestup, poněwadž we swaté řeči Hospodin k nám téměř sstupuge, a slowy lidskými swa tagemstwj nebeská pronássj. Deus nobis in sermone συγκαταβαινει, condescendit. Ger. 18. 21.

Bohu se připisuge twář. Gá w sprawedlnosti spatřowati budu twář twau; nasýcen budu obrazem twým, když procýtjm. Žalm 17, 15. Angelé w nebesých wždycky hledj na twář Otce mého. Mat. 18, 10. Zůřiwý obličeg Hospodinů proti těm, kteřjž pássj zlé wěcy, aby wyplenil z země památku gegich. Žalm 34, 17.

Bohu se w pjsmu přenosně, neb anthropopathive připisugj oči. Hospodin gest w chrámě swatém swém, trůn Hospodinu w nebi gest; oči geho na to hledj, wjčka geho zkussugj synů lidských. Žalm 11, 4.

Oči Pána negwyžssjho tisýckráte gasněgssj gsau, nežli slunce, kteréž spatřugj wssecky cesty lidské, a w bedliwý saud berau skryté wěcy. Syrach. 23, 25.

Oči Hospodinowy spatřugj wssecku zemi, aby dokazowal sýly swé při těch, kteřjž gsau k němu srdce vpřjmného. 2 Paralipom. 16, 9.

Bohu pjsmo metaphorice připisuge vssi. Žádost ponjžených wyslýcháš Hospodine! vtwrzugeš srdce gegich; vcha swého k nim nakloňugeš. Žalm 10, 17.

Pa-

Pane! wyslyš hlas můg; nakloň vssi swých k hlasu pokorných proseb mých. Žalm 130, 2.

Bohu připisuge pjsmo v st a. Ne samým chlebem žiw bude člowěk, ale wssjm tjm, což wycházý z vst Hospodinowých, žiw bude člowěk. 5 Mogž. 8, 3. Mat. 4, 4.

Bohu se připisuge h ř b e t. Wětrem wýchodnjm rozptýljm ge; h ř b e t e m, a ne t w á ř j pohledjm na ně w čas bjdy gegich. Jerem. 18, 17. to gest: newyslyssjm gich, a nezpomohu gim.

Bohu se připisugj r a m e n a, nimiž se na geho sýlu, a mocnost narážj, poněwadž lidé neywjce r a m e n a m a swau sýlu prokazugj. Připadne na ně strach a lekánj pro welikost r a m e n e twého. 2 Mogž. 15, 16. Čili máš r á m ě gako Bůh sylný? Job. 40, 4. Probuď se, probuď se, oblec se w sýlu, r á m ě Hospodinowo. Izai. 51, 9. Wywedl Izraele z prostředku gegich — w ruce sylné, a w r a m e n i wztaženém. Žalm 136, 12.

Bohu se připisuge p r a w i c e. Vzřjte Syna člowěka, sedjcýho na p r a w i c y mocy Božj. Mat. 26, 64. Posadil se na prawicy Božj. Mark 16, 19. Krystus na p r a w i c y Božj sedj. Kol. 3, 1.

Bohu připisuge pjsmo p r s t y. Nebesa twá, djlo p r s t ů twých. Žalm 8, 4.

Bohu se připisuge ανθρωποπαθως s r d c e. Nalezl sem Dawida, muže podle s r d c e swého. Skutk. 13, 22.

Bohu se p o l i d s k u připisugj n o h y. Takto prawj Hospodin: Nebe gest mi stolice, a země podnože n o h a u mých. Izai. 66, 1.

Bo-

Bohu se ανθρωποπαθως připisugj lidſké wáſſně, a náklonnoſti. Gakau má radoſt ženich z newěſty, tak radowati se bude z tebe Bůh twůg. Izai. 62, 5. Weseliti se budu z nich, dobře gim čině, když ge ſſtjpjm w zemi této pewné, celým srdcem swým, a wſſj duſſj swau. Jerem. 32, 41.

Kolikrát gsau ho dráždili na pauſſti, a k bolesti přiwodili na puſtinách? Žalm 78, 40.

Nezarmucugte Ducha swatého Božjho, kterýmž zapečetěni gſte ke dni wykaupenj. Efez. 4, 30. Litowal Hospodin toho. 1 Mogž. 6, 6.

Činiliby, což zlého geſt, před očima mýma; neposlauchage hlasu mého: y gá litowalbych dobrodinj toho, kteréžbych řekl včiniti gemu. Jerem. 18, 10. Hospodin geſt Bůh horliwý, a mſtitel, mſtitel, prawjm, geſtiť Hospodin, a zůřiwý; Hospodin vwodj pomſtu na protiwnjky swé, a držj hněw proti nepřátelům swým. Nahum 1, 2. Takto prawj Hospodin záſtupů: „Horlil sem pro Syon horlenjm welikým, nýbrž rozhněwánjm welikým horlil sem pro něg.“ Zachar. 8, 2.

Bohu se připisugj ſſkutkowé lidſſtj. Řekl Hospodin: „Proto že rozmnožen geſt křik Sodomſkých a Gomorſkých, a hřjch gegich že těžký geſt náramně: ſſtaupjm gich, a pohledjm, geſtliže podlé křiku o nich, kterýž přiſſel ke mně, včinili neprawoſti dokonánj; a pakli toho nenj, zwjm.“ 1 Mogž. 18, 20. 21. Tuť gim wyznám, že sem wás nikdý neznal. Mat. 7, 23. Powolal Hospodin Bůh Adama, a řekl gemu: Kde gsy? 1 Mogž. 3, 9.

Řekl

Řekl Hospodin Kainowi: Kde gest Abel, bratr twůg? 1 Mogž. 4, 9. Ten, genž přebýwá w nebesých, směge se; Pán posmjwá se gim. Žalm 2, 4. Zle myslj bezbožnjk o sprawedliwém, a sskřipj na něg zuby swými; ale Hospodin směge se gemu, nebo widj, že se přibližuge den zahynutj geho. Žalm 37, 12. 13. On když toliko pohledj na zemi, anať se třese; když se dotkne hor, anť se kauřj z nich. Žalm 104, 32. to gest: pauhým dotknutjm neypewněgssj wěcy zmařj. Procházeti se budu mezy wámi. 3 Mogž. 26, 12. to gest: milostj swau budu wám přjtomen, a budu wám dobře činiti.

Metonymia.

Metonymie, μετωνυμια, gest tropus, njmž měnjme slowo za slowo, nebo wěc za wěc pro zewnitřnj spogenost, kteráž mezy nima gest, to gest, takowau, že na gednu wěc bez druhé pomysliti nelze, ku přjkladu: Magj Mogžjsse a proroky Luk. 16, 29. to gest: knihy gegich. Zde se gméno půwoda gmenuge, a mjnj se wěc z něho posslá, anebo k němu přináležegjcý. Slowa, kteráž gá mluwjm wám, duch gsau, a žiwot gsau. Jan 6, 63. to gest: od Ducha Božjho pocházegj, a duchownj žiwot působěgj.

Ne každému duchu wěřte; ale zkussugte duchů, gsauli z Boha; nebo mnozý falessnj proroci wyssli na swět. Po tomto znegte ducha Božjho; každý duch, kterýž wyznáwá Jezu Krysta w těle přisslého, z Boha gest; ale wsseliký duch, kterýž newyznáwá Jezu Krysta w těle při-

ſſlého, nenj z Boha; nýbrž tok geſt ten duch Antykryſtů, o kterémž ſte ſlýchali, že přigjti má, a giž geſt nynj na ſwětě. 1 Jan 4, 1—3. duch geſt tedy tolik, co učenj ducha Božjho. To ſlowe metonymia causae.

Widěly oči mé ſpaſenj twé. Luk. 2, 30. to geſt: ſpaſytele twého. Uzřj wſſecko tělo ſpaſenj Božj. Luk 3, 6. t. g. ſpaſytele, poſlaného od Boha na tento ſwět. — Wymjtal Ježjš ďábelſtwj, a to bylo němé. Luk 11, 14. t. g. ďábelſtwj, kteréž člowěka učinilo němého, aneb, kteréž člowěku nedalo mluwiti. — Wy gſte ſláwa naſſe, y radoſt. 1 Tes. 2, 20. t. g. přjčina ſláwy, y radoſti. — Dwa národowé gſau w žiwotě twém. 1 Mogž. 25, 23. t. g. otcowé dwau národů. To ſlowe metonymia effectus.

Metonymia subjecti.

W nocy wyučugj mne ledwj má. Žalm 16, 7. to geſt: pobjzegj mne náchylnoſti mé.

Kdež geſt poklad wáš, tuť bude y ſrdce waſſe. Mat. 6, 21. t. g. žádoſti, a tauhy waſſeho ſrdce.

Hlas Hoſpodinů zatřáſá pauſſtj. Žalm 29, 8. to geſt: obywatele gegj, continens pro contento.

Bůh milowal ſwět. Jan 3, 16. t. g. lidi na ſwětě.

Swět poſtaupil po něm. Jan 12, 19.

Kwilte lodj mořſké. Izai. 23, 1. to geſt: lidé, kteřjž ſe na lodjch plawjte.

Ne hrob oſlawuge tebe, ani ſmrt tě chwálj. Izai. 38, 18. to geſt: pohřbenj, a zemřelj.

Sežrali Jákoba. Žalm 79, 7. gměnj a ſtatky potomků Jákobowých. Possessor pro re possessa.

Knj=

Knjže obleče se w smutek. Ezech. 7, 27. t. g. w oděw, kterýž znamenjm smutku gest. Signatum pro signo.

Metonymia adjuncti.

Uwedlibyste sſedinu mé s bolestj do hrobu. 1 Mogž. 42, 38. t. g. mne wěkem giž sessediwělého. Accidens pro subjecto suo.

Duchowé nečistj padali před njm; Mark. 3, 11. to gest: lidé duchem nečistým posedlj. Contentum pro continente.

Ptey se na dni staré, kteřjž byli před tebau. 5 Mogž. 4, 32. Tempus pro rebus in tempore factis.

Nebude odgata berla od Jůdy; 1 Mogž. 49, 10. t. g. důstognost králowská. Signum pro signato.

Nenj giného gména pod nebem, daného lidem, skrze kteréžbychom mohli spaseni býti. Skutk. 4, 12. nenj gména t. g. prostředku. Nomen pro re ipsa.

Synecdoche.

Synekdoche, συνεκδοχη, gest změna slow, když se celá wěc gmenuge a rozumj se částka, aneb na odpor tomu, když se částka gmenuge, a mjnj se celá wěc. Dobré gest, wlastnj střechu mjti, to gest: dům. Běžj mu o hrdlo t. g. o celý žiwot.

Dnes budeš semnau w rági; Luk. 23, 43. t. g. dusse twá. Totum pro parte.

Prach gsy, a w prach se nawrátjš; 1 Mogž. 3, 19. t. g. tělo twé.

Gak krásné nohy zwěstugjcých pokog. Izai. 52, 7. Řjm 10, 15. t. g. lidé. Pars pro toto.

Wycházel k němu Jeruzalém, a wssecko Jůdstwo, y wssecka okolnj kragina Jordánská. Mat. 3, 5. to gest: mnozý lidé z těch mjst. Byli pak w Jeruzalémě přebýwagjcý Židé, muži nábožnj ze wsselikého národu, kterýž pod nebem gest. Skutk. 2, 5. t. g. z welmi mnohých nebo rozličných kragin.

Země tekaucý mlékem, a strdj. Ezech. 20, 6. t. g. oplýwagjcý wssemi dobrými wěcmi.

Máte geden druhému nohy vmýwati. Jan 13, 14. t. g. z prawé, a vpřjmné lásky máte geden druhému poslaužiti.

Ironia.

Ironye, po česku opáčné mluwenj, *εἰρωνεία*, gest tropus, když naopak mysljme, nežli mluwjme; k. p. Kde gsau bohowé gegich? skála, w njž naděgi měli? — Nechať wstanau, a spomohau wám; nechť wám skreyssj gest skála ta. 5 Mogž. 32, 37. 38. t. g. nikterak wám nespomohau.

Gděte, služte každý vkydaným Bohům swým. Ezech. 20, 39. t. g. spusťte se model, a ctěte prawého Boha.

Když bylo poledne, posmjwal se gim Eliáš, a řekl: Křičte wysokým hlasem, poněwadž Bůh gest; neb snad něgaké rozmlauwánj má, neb ginau prácy, neb gest na cestě, aneb spj, ať procýtj. 1 Král. 18, 27.

Dau=

Daufalť w Boha, ať ho nyni wyswobodj, gestli mu milý. Mat. 27, 43.

Pilát řekl Židům: Ay, král wáš! Jan 19, 14.

Klekagjce před njm, posmjwali se gemu, řkauce: Zdráw buď králi Židowský! Mat. 27, 29.

Hey ty! genž russjš chrám, a we třech dnech zase wzdělawáš ho, pomozyš sám sobě; gsyli Syn Božj, sstupiž s křjže. Mat. 27, 40.

K tropům počjtagj také nadsázku, hyperbolen, ὑπερβολη, genž gest nadsazená řeč pro zwelićenj, když se netak mnoho rozuměti musý, gak mnoho se prawj; anebo gest podsázka, čili podsazená řeč, pro ztenčenj něčeho. Ku přjkladu: Wystawme sobě město, a wěži, gegižby wrch dosahal k nebi. 1 Mogž. 11, 4. t. g. wěž, mezy wssemi tu neywyšssj.

W pustinu obrátjm hory, y pahrbky, a wsselikau bylinu gegich wysussjm, a obrátjm řeky w ostrowy, a gezera wysussjm. Izai. 42, 15. t. g. nepřátelé Božj přigdau na zmar.

Od hřmotu křiku zpráwců twých zbauřj se wlnobitj. Ezech. 27, 28.

Od keychánj geho zažžehá se swětlo, a oči geho gsau gako záře switánj. Job. 41, 9.

By blázna y w stupě mezy krupami pjchem zopjchal, neodegde předce od něho bláznowstwj geho. Přjslow. 27, 22, t. g. nadarmo zatwrzelce káráme, a oprawugeme.

Bys pak wysoko udělal gako orlice, nýbrž bys mezy hwězdami položil hnjzdo swé, y odtud strhnu tě. Abdyáš 4.

Země nemůže snesti wssech slow geho. Amos 7, 10.

Gá

Gá čerw gsem, a ne člowěk; vtržka lidská, a powrhel v wssech wůbec. Žalm 22, 7.

7) Zatemnělost obzwlásstě w mluwenj gest od allegorye.

Allegorye, αλληγορια, ginotag, gest takowá řeč, kde se giné prawj, a giné mjnj, t. g. kde se wssecka slowa newlastně (tropice) rozuměti musegj, k. p. Wolu mlátjcymu nezawjžeš vst, t. g. dělnjku pracugjcymu nezadržjš mzdy.

Buďte bedra wasse přepásaná, a swjce hořjcý, t. g. buďte hotowi k smrti, gako posel k cestě, a sluha s pochodnj na pána w nocy čekagjcý. (Jůda) vwáže k winnému kmenu osle swé, a k wýbornému kmenu oslátko oslice swé; práti bude v wjně raucho swé, a w čerweném wjně oděw swůg. 1 Mogž. 49, 11. t. g. w |dědičném wládařstwj Jůdowu bude hognost wjna.

Pamatug na stwořitele swého we dnech mladosti swé — prwé než se zatmj slunce, a swětlo, a měsýc, y hwězdy, a prwé nežby se nawrátili hustj oblakowé po dessti. Kazatel 12, 1. 2. t. g. prwé než se na tebe těžkosti vwalj, a bjda bjdu stjhati bude.

Průduchowé z wysosti otewřjni budau, a zatřesau se základowé země. Izai. 24, 18. Hrozné nesstěstj, a zkáza lidi zastihne.

8) Kdekoli se tedy w textu nesrozumitedlnost naskytne, rozwážiti se musý, geli od wýkladu, či ze mluwenj od starého někakého, nynj neobyčegného zwyku, čili od homonymie, neb od tropu, neboli allegorye. O čemž pozorowati slussj:

a)

a) Gestli se hned slowům textu nerozumj: tedy budto wýklad twrdý, aneb wěc sama, giž neznámá, w přjčině gest.

b) Pakli slowa známá gsau, literně wssak wzatá nemotorný něgaký smysl rodj: tedy gistý gest tropus, aneb allegorye.

c) Geli slowo známé, wssak rozdjlného smyslu naskytuge, tedy gest homonymie.

9) Odkud pak nerozumitedlnost pocházý, wyrozumj se, gestliže kazatel:

a) S předcházegjcými, a následugjcými slowy se poradj?

b) Owssem rozwážjli, o gaké tu wěcy spisowatel mluwj, a gaký aumysl má? Nebo tu samo se vkazuge, Verba intelligenda sunt secundum subjectam materiam. Slowa rozuměti se magj, gakby se to materyi té, o njž řeč začatá, trefowalo.

c) Gestliže podobných o té wěcy mluwjcých powěděnj posaudj, a s přjtomným mjstem ge srowná, nebo tak se pjsmo pjsmem wykládá. (Kljn klinem se musý wyrážeti.)

d) Gestliže naposledy do půwodnjho gazyka anebo do giných wykladačů pohljdne.

10) Wyswětluge se pak wssecko to takto:

a) Gestliže slowo wýkladem twrdé gest, polož měkčegssj a swětlegssj, gako mjsto oruží, hůl, neb potřeby pastýřské.

b) Pakli starodáwný zwyk pominul, a my předesslých wěcý nynj nevžjwáme, obnow to, co gindy býwalo a wypiš to neykratssjmi slowy, co se mjnj, a gakbychom to nynj řekli. — Včinil gsem tě nepřemoženého; wjtězyti budeš; neodolagjž nepřátelé, tak gako se obilj pod cepem

brá=

brániti nemůže. — Efraim gen miluge zemské pohodl. Ozeaš 10, 10. 11.

c) Gestliže gest Homonymia, powěz w kolikeré slowo se bráwá smyslu, a w gakém tu stogj?

d) Geli tropus, dey misto něho proste wlastnj slo wo, neb periphrasim, gako Jac. 5, 9. „Newzdychegt gedni proti druhým." t. g. Nemstěte se; gest synecdoche pars pro toto, nebo wymstiwánj se, má několik stupnů gako:

1) Skutkem, zlým za zlé se odměnowati.

2) Řečj, zlořečiti, proklinati, pomlauwati.

A tož tuto mjnj, a spolu s tjm Synecdoche, wsse ligaké wymstiwánj; nebo kdo neymensij zapowjdá, zapowjdá wssecko.

e) Geli allegorye, wygádři gi slowy otewřenými; toliko na prawidlo pamatug: Parabolae non sunt extendendae ultra scopum, intentionemque dicentis. t. g. Podobenstwj nemá se dále wztahowati, nežli cýl mluwjcýho s sebau nese; a wýklad podobenstwj se srownáwati s prawdau zgeweného Božjho slowa.

11) Wýklad slow neylepssj gest ten, kterýmž se rozum gich snadničký, patrný a gako powrchu ležjcý činj. Někdy zagisté někteřj wýkladowé tak wyswětlugj, že cokoli mluwj, nic se smysl slow neotwjrá; nýbrž čjm se wjce wyswětluge, tjm býwá tmřgi, a tož nenj wyswětlowati, než zatemňowati; nenj rozwjnati, než zamotáwati; nenj gádro wylupowati, než spolu se sslupinau hmožditi, a droponiti. Protož péče měg, aby wýklad z dobrého základu brán, a slowy kratssjmi, gadrnými wssak wynássjn byl.

O

O dwogj dyspofycý.

Dispositio, pořádek neb rozloženj kázanj dwoge gest, textownj, a artykulnj.

Textownj, když se propofycý prostě hystorycky oddělá, co se tu wyprawuge; gako kdyby kdo na náš text kázal: že Krystus lásku Otce swého k lidem zweličuge, a to wyprawowánjm.

a) Koho milowal? — Swět. b) Gak hrubě? — Tak, že Syna dal. c) K gakému cýli? — aby wssickni w něho wěřjcý spaseni byli. To se po částkách parafrástice wyswětluge, a z každé částky naučenj wywodj.

Artykulnj pak kázanj gest, když se za propofycý locus communis t. g. artykul, nebo článek wjry wezme, a z textu y od ginud z pjsem wyswětluge, gako kdyby kdo kázal o spasenj lidském:

1) Gaký gest počátek? — Milosrdenstwj Božj.

2) Gaký prostředek? — Dwůg: s strany Božj, Krystus a zásluha geho: s strany nás, wjra.

3) Gaký cýl? — Žiwot wěčný.

Otázka gest, gaká gsau lepssj kázanj, textownjli, či artikulownj? Někteřj tato, ginj onano chwálj, a kladau tyto y onyno důwody. Ale rozepři gistý bohomluwec rozhoduge takto: „Gestliže text gest weřegný, theticus, t. g. wyučugjcý, gako gsau apoßtolská, Krystowa a prorocká kázanj, že propofycý také může a má weřegná býti, to gest: artykulnj; pakli gest hystorycký, wyprawugjcý něco, hypotheticus, propofycý také hystorycká, a kázanj textownj aby bylo."

A wssak nezapowjdá se kazateli, kdykoliby potřebu toho widěl, artykule wjry wykládati; než mluwj se gen, co textu býwá přjpadněgssjho.

O hlawnjch kázanj částkách.

Kázanj má ssest hlawnjch částek, kteréž gsau:

1) Exordium, přjstup.

2) Propositio, předloha, aneb Partitio, rozwrh.

3) Declaratio, smyslu wyswětlenj, neb wyloženj.

4) Demonstratio, dúwoděnj, čili dowozowánj.

5) Applicatio, přiwlastněnj.

6) Epilogus, záwjrka.

Ginák mluwě, tři gsau hlawnj částky kázanj.

I. Exordium, přjstup.

II. Tractatio textus, w njž se obsahuge:

1) Propositio aneb partitio, předloha, nebo rozwrh.

2) Declaratio, smyslu wyswětlenj, neb wyloženj.

3) Demonstratio et amplificatio, dowozowánj, a rozwáděnj; proloženj podobnými pjsmy, katechysmem, rozumnými přjklady, podobenstwjm.

4) Applicatio, doloženj na posluchače, čili přiwlastněnj, anebo textu w užitek obrácenj.

III. Epilogus, záwjrka.

Přjstup k tomuto wssemu posluchačů dwéře, ussi a srdcý otwjrá. Záwjrka zase ge zamyká, a zapečetuge.

I.

I. Přjstup, exordium.

Přjstup gest začátek kázanj, kterýž posluchače k bedliwosti powzbuzuge, a k tomu směřuge, aby se posluchačům mdloba nasse, a potřebnost Božské pomocy w mysli obnowila, a k textu přjpadná přjprawa včinila.

Přjstup bere kazatel:

1) z osoby, buď wlastnj, ku přjkladu sw. Pawel k Kolosenským 1, 9., nebo z osoby posluchačů, gako sw. Pawel Skutk. 17, 22. Takby kazatel, mnoho posluchačů mage, řjcy mohl: „Neymilegssj! dobře ste včinili, že gste se hlučně sessli, nebo máme přepěkný text, a bude k wassj potřebě.“ Naproti tomu málo posluchačů mage kazatel, řjcyby mohl: „Žel buď Bohu nassj nedbalosti; wěcý zwlásstnjch naskytá nám dnessnj text, a nenj gich kdo poslauchati.“ Tedy wy přjtomnj žiwě — — —

2) Z mjsta, ku p. gestli kázanj gest w domě, může se řjcy, že text náš (Jan 3, 16.) w domě gest mluwen w saukromnosti před gednjm a wssak pilným posluchačem.

3) Z času, když text k přjtomným časům, w nichž se toto, neb ono děge, nebo k dnessnj službě Božj připadá.

4) Z textu: Buď že geg kazatel gak gest pěkný schwaluge, neb gak se tu s předcházegjcými slowy držj, neb gak se předesslého kázanj týče; aneb geli kromobyčegný text, proč k přjtomné chwjli wybrán gest? vkazuge.

5) Od ginud: k. p. když powěděnj něgaké kazatel přiwodj, které summu textu obsahuge. Přjstup nebuď dalekỳ, aniž krátký; nebo s dlauhým krkem potworný gest.

II.

II. Předloha, propositio, a rozwrh, partitio.

Předloha gest krátké, a summowny oznámeny, co se z přjtomného textu mluwiti bude. Kazatel musý dobře powážiti cýle textu, kam směřuge, a co se w něm dělá? Poručugeli tu čemu Duch Božj, či důwodj něčeho? či napomjná? či radj? či wystřjhá? či poraučj? či hrozý? či schwaluge? či hanj? čj gen wypprawuge něco? Což někdy w samém textu patrno gest, někdy předcházegjcý, neb následugjcý slowa namjtagj.

Předloha má:

1) Z textu giti, a ne do něho wnássjna býti.

2) Má býti s textem reciproka, to gest: nemá ani wjc, ani méně w sobě obsahowati, než co text nese.

3) Předloha má býti co neywyžssj, t. g. krátká, a prostá, bez množenj a kwětowánj slow.

Předloha má summu wsseho kázanj posluchačům w mysl wložiti; protož nepochopjli gi posluchači dobře a gadrně, giné wssecko téměř v wjtr kazatel rozpráwěti bude. Hřessj tedy kdož twrdými, neb welebnými slowy předlohu přednássj, anebo w nj tak slowa množj, že gi téměř kdy zawřjti newj.

Rozwrh, partitio.

Rozwrh wěc položenau, aneb obsah řeči na částky dělj; slowe také distributio, a o tom gsau tato prawidla:

1) Na wjce, nežli na tři částky řeč se rozwrhnauti nemá; a to proto:

a)

a) Že wjce částek pamět mate, gak kazateli, tak owssem posluchači.

b) Že kázanj přjliš na částky rozdrobené, horliwé býti nemůže; proto že w častém z částky do částky přestupowánj horliwosti impetus se trhá, a ochladne. Horliwost kázanj w oprawdowém na applikacý se messkánj, a gadrném gj zostřowánj záležj; k čemuž wětssj překážky býti nemůže, gako mnoho otázek, když se gen z gedné na druhau skáče, a žádné leč galowě, gako přibižkau neodprawj.

Tak přjtomného textu (Jan 3, 16.) částky gsau tři: 1) koho Bůh milowal? 2) Gak welice? 3) Proč?

Někdy se text sám patrně na gisté částky dělj, což samo přečtenj geho vkazuge, gako 1 Kor. 15 kap. mluwj Pawel o budaucým wzkřjssenj, kteréhož neyprw gistotu klade od počátku až do w. 34., potom způsob popisuge od w. 35. dokonce, což patrné gest. Někdy pak částky w textu tak, y ginák rozstaweny gsau, a bedliwým toliko kazatele saudem, co kam náležj, rozeznáno a spořádáno býti musý. Gako Iza. 56. částky dwě gsau: Prwnj, napomenutj k dobrým skutkům, kteřjž se tu wypisugj.

Druhá, přjčina k tomu ponaukagjcý; což diwně gedno skrze druhé propleteno gest, a co k prwnj neb druhé částce náležj, z celé kapitoly shledáno býti musý.

2) Dichotomia, διχοτομια, dwaučástečnost, zwlásstnj má chwálu pro snadnost y k rozuměnj, y zpamatowánj; a wssak, kdo gj powěrně ssetřj, často wětssj nesnadnost, sobě y giným dělá, proto že ne wssecky wěcy tak na dwé, leč s něgakým zawilým točenjm, a kraucenjm sstjpati se dagj.

3)

3) Částky wěcy tak se klásti magj, aby od prwnj k druhé, a od druhé k třetj, gako po stupnjch se sslo. Tak w přjtomném textu Jan 3, 16. mohau gjti částky: 1) O začátku. 2) O prostředku. 3) O dokonánj spasenj nasseho. Začátek spasenj nasseho gest sám Bůh; prostředek spasenj připrawugjcý gest syn Božj, Pán Ježjš Krystus; dokonánj a cýl žiwot wěčný.

4) Částky gakým pořádkem položeny gsau, týmž pořádkem gedna po druhé traktowány býti magj.

5) Začátek traktowánj každé částky má býti přečtenj textu, aby posluchač wěděl, co se o tom prawj.

6) Text pak rozwláčitěgi se čjsti má, aby mezy slowy textu a wýkladem gich rozdjl byl.

7) Geli text krátký, že se děliti nemůže, může se řjcy, že se 1) wyswětlj, 2) naučenj z něho vkáže. Takto deklaracý sama za gednu částku kázanj, applikacý za druhau bude.

III. Smyslu wyswětlenj, declaratio.

Neyprwněgssj práce při slowjch gest wyloženj gich, aby prawý gegich smysl posluchačům co neykratčegi a neyswětlegi před oči postawen byl, o čemž gsau tato prawidla:

1) Gsauli slowa textu sama z sebe swětlá, netřeba než synonymie (συνωνυμια,) neb periphrasý, to gest: ginými slowy gich obnowenj, ku přjkladu, w druhé částce, Jan 3, 16. že Syna swého dal, řjcy, že Bůh to, což neymilegssjho měl, to gest: Syna swého, kteréhož před

wěky zplodil, a w lůnu swém přechowal, nám pro potřebu nassi z nebe na zem poslal. Podobně w třetj částce.

2) Pakli slowo textu některé w smyslu zatemnělé gest, na tom se pozastawiti, a ge rozbjrati slussj, žeby gako po sněti sslupiny, a po rozrazenj sskořepiny gádro se vkázalo.

Tak tuto (Jan 3, 16.) při prwnj částce nesswětlé gest slowo swět, y musý se powědjti, že se njm minj někdy nebe, a země složenj, někdy lidé na swětě bydljcý wssickni wesměs; někdy sami bezbožnj, a to gest tuto wyznamenánj geho.

Tak Bůh milowal swět, a t. d. to gest: Milosrdenstwj Otce nebeského tak weliké gest, že Syna swého poslal na swět, aby za wssecky lidi stal se obětj smjřenj. 1 Jan 2, 2.

3) Pakli celé promluwenj twrdé gest, musý se powědjti, odkud to mluwenj wzato gest, a gak my nynj obecně to wyslowugeme. Přjklad toho na slowjch Krystowých: Luk. 12, 35. „Měgte bedra přepásaná, a swjce hořjcý," kdež se vkázati může, že wýchodnj národowé, kteřjž nosý dlauhý oděw, chtjce práce čerstwé konati, aneb na cestu se wydati, opasowali se. Služebnjcy pak, když pány swé domů zprowázeti nočnjm časem magj, swjce do rukau berau. Krystus Pán tedy těmito slowy k bedliwosti, a hotowosti wede.

4) Gestli přjtomnému textu od odpůrců k doljčenj negakého bludu cyzý smysl se dáwá: dobře gest kratičce a střjdmě toho dotknauti a swrcy; gako tuto (Jan 3, 16.) při prwnj částce smysl nenj, gakž některj prawj, že Bůh gen ty milowal, o kterých předzwěděl, že wěřiti budau, a že swětem proto ge nazýwá, poněwadž též hřjssnj byli, a pekla

so-

sobě zaslaužili; nebo gakýby to byl důwod w tento smysl: Tak Bůh milowal ty, kterj wěřiti měli, že Syna swého dal, aby každý ten, kdo gistě wěřiti má, nezahynul?

5) Připaussti̇li text wjce, než geden wýklad, na to Kazatel pilně pomysliti má, aby ten wýklad lidu schwálil, který gest neywlastněgssj, a neywzdělawatelněgssj.

Kazatel text tak wykládey, gak ku potřebj posluchačů neylépe připadá. Tak werš Izaiássů, 7, 14. „Ay, panna počne, a porodj syna, a nazůwe gméno geho Immanuel," gedni o Krystu, ginj o Ezechyássowi, ginj o Izaiássowu synu rozuměgj; ale kazatel okolišnosti rozwáže, prwnj wýklad schwálj, a vtwrdj.

IV. Důwoděnj, demonstratio.

Demonstratio gest stwrzenj toho, což se giž powědělo, a wyswětlilo; že ten, a ne giný slow těch smysl gest, gak se powědělo. To potwrzowánj bere se: 1) Z textu. 2) Z giných podobných pjsem. 3) Z katechysmu. 4) Z rozumu. 5) Z přjkladů. 6) Z podobenstwj.

1) Z textu přjtomného, t. g. z geho okolišnostj. Ku přjkladu: Kazatel wykládage werš Jan, 3, 16. že se wěrau nemjnj hystorycká wjra, než žiwá, dowodj toho z wersse 3, 21. kde Krystus Pán mluwj, o činěnj prawdy.

Když se wykládá powěděnj Krystowo: „Nebudeli hogněgssj sprawedlnost wasse, nežli zákonnjků, a faryzeů, newegdete do králowstwj nebeského." Mat. 5, 20. Že Krystus Pán nemluwj o sprawedlnosti ewangelické, nýbrž o zákonnj: ten wýklad se twrdj:

a)

a) Cýlem textu; nebo tu Krystus před sebe wzal, zákon wykládati.

b) Z slow předcházegjcých; neb Krystus Pán napomjná apoštoly, aby swětlem pobožnosti giným swjtili.

c) Z slow následugjcých; neb po částkách wykládá zákon.

2) Pjsma podobná cytugj se, aby se gedno druhým twrdilo, a wyswětlowalo, gako k stwrzenj, že wjra toliko vsinj nespasý, cytugj Mat. 7, 21. „Ne každý, kdo mi řjká Pane! Pane! wegde do králowstwj nebeského, ale ten toliko, kdož činj wůli Otce mého, kterýž w nebesých gest.“ Jak. 2, 14. „Co prospěge bratřj mogi, prawjli kdo wjru mjti, a nemáli skutků? zdaliž geg ta wjra může spasyti?“ — 2 Tym. 2, 19. „Znát Pán ty, kteřjž gsau geho, a: Odstup od neprawosti každý, kdož wzýwá gméno Krystowo.“

Prawidla toho:

a) Cytowánj Pjsem má býti z obogjho zákona, nebo nowý zákon starým se twrdj, a starý nowým wyswětluge.

b) Pjsma magj ne mnohá, wšak přjhodná k wěcy přiwozowána býti, sýceby nebylo dowozowánj než matenj sebe, y giných.

c) Máli přiwedené pjsmo něco nesnadnosti, slušj se při něm zastawiti, a wyswětliti, přidáwage: gakoby řekl.

d) Když se propowěděnj přiwodj, formálnjch slow Ducha swatého slušj užjwati, lečby slowa twrdá, a nepochopitedlná byla, gako Izai. 28, 24, 25.

Powjšli ta slowa, tak gakž w textu stogj, žádný neporozumj, ale powjšli smysl, k čemu směřugj, snadno srozumj.

Cytugeli se hystorye, slowy se tak wázati neslussj, leč kterakby Emphasim, to gest: ostrost, a platnost w sobě měla: gako kdyby cytowal Ezech. 37, 10. o budaucým wzkřjssenj, dosti bude, summu platněgssjch slow připomenauti, a ne wsseho wyřjkati.

3) Dobře také, a wzdělawatelně dělá, kdož Katechysmus cytuge, a gak se co s přikázanjm Božjm, s modlitbau, wjrau křesťanskau kljčj, a swátostmi srownáwá, vkazuge. Gako že Bůh milowal swět, (Jan 3, 16.) potwrditi se toho může: a) Ze záwjrky přikázanj Božjch, že Bůh gest činjcý milosrdenstwj nad tisýcy. b) Z článku wjry prwnjho, kdež se nazýwá otcem; nebo aniby toho gména neměl, kdyby nemilowal. Že Syna dal, toho druhý djl snessenj Apoßtolského potwrzuge. Že skrze wjru ospraweldněnj gde, též snessenj Apoßtolské včj. Swátosti owssem to swědčj, a twrdj. Že konec wjry gest žiwot wěčný, včj tomu poslednj dwa článkowé wjry, druhá prosba w modlitbě Páně, a swátosti.

4) Důwodowé mohau také bráni býti z rozumu, an prawjme, co samo přirozené swětlo vkazuge; gako kdybych k dotwrzenj milosrdenstwj Božjho, že Bůh swět milowal, rozumu toho podáwal k vpowáženj; nepřátely swé milowati, nenjli těžká wěc, a weliká ctnost?

5) Wyswětluge y twrdj se také přjklady, když vkazugeme, kdo kdy podobného něco negen včinil, nýbrž trpěl: o čemž též prawidla gako o cytowánj powědjna býti mohau, aby ne množý, ale přjpadnj přjkladowé byli wedeni. Gako tuto (Jan 3. 16.) že každý, kdož wěřj spasen bude, přjklad ženy hřjssnice, lotra, a Pawla dosti bude.

6)

6) Podobenstwj magj zwlásstnj moc k potwrzowánj, a gako k zapečetowánj srdcým lidským toho, což giž z Božjho slowa přiwedeno gest; gako kdyby kdo na ta slowa, že Bůh Syna dal (Jan 3, 16.) připomjnal typy, neb figury, kterýmižto w starém zákoně předukázáno, a gako malowáno bylo, že Syn Božj za lid, geden za wssecky na smrt dán bude. Tak wydán pak na smrt, aby skrze to poslussenstwj zasljbené z něho požehnánj wssechněm čeledjm země zrozeno bylo. Tak wydán Jonáš, aby geden za wssecky utonul. Tak každoročně kozel geden za hřjchy lidu utrpěti, a druhý pryč zahnán býti musyl. 3 Mogž. 16. 10. 11.

Prawidla o tom:

a) Podobenstwj bráti se magj z wěcý známých, a ku pochopenj snadných. Přjklad toho máme na podobenstwjch, gichž proroci, Krystus, a apossstolé užjwali.

b) Podobenstwj ne mnohá býti magj.

V. Doloha, applicatio, čili w užitek obrácenj.

Applikacý wůbec.

Applikacý gest textu wyswětleného posluchačům k užitku obrácenj.

Applikacý gest neyplatněgssj částka kázanj, bez nižby kázanj bylo strom bez owoce, ořech bez gádra, zwon bez srdce, tělo bez dusse. Applicatio est anima concionis.

Vžitek z Božjho slowa k nám plynaucý (gakož w djlu druhém, XI. XII. oznámeno) pater gest:

1) Vgisstěnj w prawdě, usus didascalicus.
2) Odwrácenj od bludu, usus elenchticus.
3) Zamilowánj ctnosti, usus paedeuticus.
4) Nelibost k hřjchům, usus epanorrthoticus.
5) Potěssenj w křjži, usus paracleticus, consolatorius.

Takowá applikacý, čili textu dokládánj dwogj gest:

a) na wěcy a
b) na osoby.

Na wěc: když bez gmenowánj osob weřegně o wěcy mluwjm, ku přjkladu: Odtud widjme, že prawé gest toto, a toto včenj: tuto se porážj tento blud; tuto se poznáwá, gak gest vžitečná wěc bázeň Božj. Tuto poznáwáme, gak gest sskodná wěc, nemjti pozoru na swé swědomj. Tuto máme přjklad, že gest neyplatněgssj potěssenj, w Bohu se těssiti.

Na osoby pak, když se hned ze gména tomu, tu co náležj, wyčjtá, ku přjkladu: Odtud widjme, že včenj nasse gest prawé, když včjme, a wyznáwáme, a t. d. Tuto se zahanbugj Aryáni a t. d. Tuto sobě slyssíte wy Páni, a wrchnosti! — — Tuto nechť se zahanbj ožralcy, a lakomcy, a t. d. Wemte sobě potěssenj tuto, wy chudj! a t. d.

Prawidla:

a) Applikacý weřegná každému kazateli, a kázanj gest powinná: Osobnj pak prozřetedlnosti potřebuge: kdo, kde, kdy, komu mluwj.

b) Navčenj každé aby z textu plynulo.

Po-

Potwrzowánj w prawdě, usus didascalicus.

Geli který článek k spasenj potřebný, aneb gestli o něm někteřj pochybugj, magj býti posluchači napomenuti, aby se w něm vtwrdili, a stálj byli.

Formule k tomu gsau tyto, a giné podobné: Odtud widjme — Důwod tuto máme — Vtwrzuge nám pjsmo toto wjru naššj — Mocně se tuto prokazuge — Tjmto powěděnjm posylugeme wjry swé — O ššťastnj my, že tomuto tagemstwj rozumjme. Máme tuto zač Bohu děkowati, že a t. d.

Wýstraha od bludu, usus elenchticus.

Co prawdě odporného gest, to má kazatel oznámiti Božjm slowem wywrátiti, a od toho posluchačům wýstrahu dáti.

Prawidla býti mohau tato:

a) O žádném bludu zmjnky činiti netřeba, leč patrně proti přjtomnému textu čelj.

b) Nýbrž ani wšeho, co proti textu čelj, připomjnati se nemá, než před čjm posluchače wystřjhati gest potřebj. Pročež bludowé dáwnj, a dalecý, o nichž posluchači newědj, ani wywracowáni, ani gmenowáni býti nemagj, proto že bludy wyčjtati, gest rozsýwati; poněwadž kacýřstwj nic giného negsau, než hřjčka mozku lidského; wyprawowati ge, gest myšlenkám podnět dáwati. Lépe tedy pomygj těch w kautě nechati, nežli hýbánjm gimi smrad množiti.

c)

c) Wywrácenj má býti krátké, swětlé a mocné.

Formule k refutowánj tyto gsau: Widjme tedy, že blaudj ti. — Bjdně se meylj — Slepj, ó slepj, kteřjž této prawdy newidj — Ale porážj se tu blud tento. —

Napomjnánj k dobrému, usus paedeuticus.

Napomjnánj gest nabjzenj a rozhorlowánj posluchačů k tomu dobrému, o němž se z textu mluwilo, totiž buď ku pobožnosti a bázni Božj, buď k lásce k bližnjmu, genž záležj w sprawedlnosti, a milosrdenstwj, aneb zdjlnosti; buď k střednosti w činech wlastnjch. W kterémž rozhorlowánj: 1) Potřebnost té ctnosti schwalowána býti má. 2) W čem záležj, pow'čowáno. 3) Gak k nj přigjti, a gak překážky přemocy? vkazowáno, a to wsse krátce, swětle, a gadrně.

Formule k tomu gsau tyto: Tuto y my k sobě slyssme: „Znáteli tyto wěcy, blahoslaweni gste, budeteli ge činiti," dj Krystus Pán (Jan 13, 17.) O deyž to Bůh, abychom negen posluchači, ale činitelé byli. — Hle toto: „Bůh milowal" — mluwj podnes, každý z nás sobě slyš, a t. d.

Zehránj na hřjch, usus epanorrthoticus.

Zehránj gest osskliwenj posluchačům hřjchů, o nichž se w textu mluwilo. O tom gsau prawidla:

a) Na hřjchy, a ne na osoby má žehrati kazatel, a pamatowati na to, že sám gest také člowěk, a že swatý Pa=

Pawel dj: Wssecko mi slussj, ale ne wssecko prospjwá. 1 Kor. 6, 12.

b) Na wsseligaké hřjchy tagné, y zgewné má býti dotjráno, proto že množý gsau tagnj hřjssnjcy, čehož třebas ani sami neznagj, gako nemodljwati se gest tagný hřjch, ale giných hřjchů pramen.

c) Ne wssickni hřjchowé gmenowáni býti magj, nebo co o bludech řečeno, totéž y o hřjssjch prawé gest, že mluwiti o nich, gest, gim včiti, proto že wssetečná gest mysl lidská.

d) W každém žehránj osskliwen má býti hřjch co neywjce, gak mrzkostj geho, tak y Božjmi pohrůžkami.

e) Každé žehránj má býti zawřjno napomenutjm ku pokánj, a zaslibenjm milosti Božj, a giných vžitků, z pokánj gdaucých.

Formule žehránj takowé býti mohau: Kdožby sobě neosskliwil mrzutého toho hřjchu? Nechť se tuto zahanbj ožralcy, lakomcy. — Nahledniž tuto každý k sobě.

Formule napomjnánj ku pokánj: Ale nehřessiti gest wěc angelská, hřessiti a nepřestáwati, dábelská. Hřessiti, a powstáwati přiházý se lidem, kteřjž spasenj swé milugj, protož — Nemůžeš wssak tak hluboko zabřjsti, abys wybřjsti nemohl, gen čiň pokánj. Tohle slowe rány dělati, rány hogiti.

Potěssowánj, usus paracleticus, consolatorius.

Potěssowánj gest vkazowánj posluchačům, gak se gim text w křjži, w pokussenj, y w smrti hodj. To zagisté trogj gest, k čemuž wssecka potěssenj směřugj, aby sobě křesta-

ſtané wěděli, gak vdatně w křjži, w pokuſſenj a w ſmrti počjnati.

1) Křjž gſau bjdy a zármutkowé wſſeligacý, zwláſſtě pak chudoba, nemoc, ſyroba, nenáwiſt, protiwenſtwj, a přjkořj gakákoli.

Protož kazatel, co z textu chudým, co nemocným, co oſyřalým, co protiwenſtwj ſnáſſegjcým ku potěſſenj wzato býti může, wždycky vkazowati má.

2) Pokuſſenj gſau kolikerá. Protož naſkytáli text někeho, gakžby ſe w pokuſſenj zůſtawený člowěk vdatně mjti měl, zamlauwati toho neſluſſj, poněwadž řjdko pobožnj bez pokuſſenj býwagj.

3) Smrt geſt nepodporněgſſj zlé přirozené, gjž ſe tělo neywjce leká. Protož křeſťané čaſto wyvčowáni o tom býti magj, proč ſe nelekati ſmrti, ale gj dobrau myſlj čekati, když přigde, podnikati magj.

Formule: Potěſſená gſau tato ſlowa wſſechněm zarmauceným. — Tjmto miloſtným zaſljbenjm Božjm nechť ſe potěſſugj chudj. — O gak ſladká gſau ſlowa tato! Ach Pane Bože! gak gſau přeſſtědrá potěſſowánj twá! Přigměteż toho wy, pokuſſenj trpjcý. — Včte ſe také, aby ſte potěſſowati negen giné mohli, nýbrž y ſami, přiſſloliby pokuſſenj na wás, zachyſtáni byli.

Čaſto přicházegj přjčiny, že poſluchači k chwálenj Boha, a k modlitbě napomenuti, a porozhorleni býti mohau; protož ſe toho w takowém mjſtě pomjgeti nemá. Takto promluwě a zweliče, že nás Bůh milowal, a Syna dal, řjcy mohu: Ach, gakého geſt hoden chwálenj Pán Bůh náš! gehož miloſrdenſtwj tak přewelikée geſt, bychom každý den, každau hodinu, každého okamženj děkowali, newyděkugeme ſe. A proſme, ať nás od newděčnoſti zachowá. — Promlu-

mluwě že „kdo wěřj, spasen bude," řjcy mohu: Y záležjli tak mnoho na té wjře, klekeyme každý den na kolena, a řjkeyme: Pane! přispoř nám wjry! Po wyswětlenj toho slowa nezahynul — řjcy mohu: Sami pak často k zahynutj se chýljme, prosme Pána, ať na toto slowo swé pamatuge, a zahynauti nám nedopaussstj.

VI. Záwjrka.

Záwjrka kázanj, epilogus, conclusio, peroratio, gest posledek řeči, posluchače k tomu, aby kázanj dobře vžili, wedaucý. Částka tato kázanj gest tak potřebná, gako exordium, a chce vměle býti vdělána, gako která giná.

Ze záwjrky pozná se kazatel.

Chladná zagisté záwjrka chladného kazatele vkazuge. Částky gegj gsau: 1) Repetycý. 2) Napomenutj. 3) Winš.

1) Repetycý gest kratičké některým slowem hlawnjch a potřebněgssjch mluwených wěcý obnowenj.

2) Napomenutj gest probuzenj k pilnému spamatowánj toho, a ostřjhánj.

3) Winš gest žádost k Bohu, aby sám v wjře, lásce a naděgi nás wzdělawal, a ku koncy wjry, genž gest wěčný žiwot, pro milosrdenstwj swé nám dopomáhal.

Záwjrka čjm kratssj, tjm lepssj býwá; a čjm ostřegssí w wěcech, slowjch a hlasu gest, tjm milegssj.

O

O přecházkách, transitiones.

Potud o částkách kázanj. Přináležj pak také k swětlosti kázanj slussné spogowánj částek. Coby medle lidské tělo bylo, kdyby vdowé wespolek žilami propleteni nebyli, a swázáni? Gakby se stawenj w hromadě drželo, kdyby gen dřjwj a kamenj rozsázel, a žádnými sponami, skobami, hřebjky, wápnem, gedno s druhým nespogil?

To pak spogowánj děge se někdy kratčegi podlé gramatycké konjunkcý: „poněwadž, ačkoli, tolikéž, ne méně, také, a tak, tedy, nýbrž, pročež:" aneb obssjrněgi skrze přecházky, transitiones. Tyto pak gsau formule, kterýmiž posluchačům, že od wěcy k wěcy přistupugeme, náwěsstj dáwáme, ku přjkladu:

Až potud o prwnj wěcy, následuge druhá.

Potud mluweno o cýrkwi weřegně, následuge o audech gegich.

Přecházka slowé plná, když se obé powj, y co giž mluweno, y k čemu se nynj přistupuge. Užjwá se pak často gen polowičných přecházek, když se buď toliko to, co přisslo, napowj, a hned bez odpowědi giné začne, gako: „až potud o prwnj wěcy; druhá nám wyprawuge, kterak" — aneb když o tom, co přisslo, mlče, o následugjcým se mluwj, gako: „následuge druhá wěc, w njž se"— a t. d. Přecházky se někdy skrze otázky dělagj: Ale řekne někdo, — aneb: „Tutoby mohl mysliti někdo, gak, aneb proč toto gest? — Pročež přistupme k druhé neb třetj wěcy, ta nás při tom zprawj." — —

Djl

Djl třetj.

O ljbeznosti kázanj.

Negen swětlé, ale y ljbezné kázanj býti musý, máli se s chutj a vžitkem poslauchati.

Ta ljbost gest: 1) w celém kázanj. 2) W pěkných wěcech. 3) W ozdobných slowjch. 4) W ozdobných sentencých. 5) W přjgemnosti hlasu. 6) W gestjch wážných.

I. Ljbeznost celého kázanj.

Ljbeznost celého kázanj gest trogj. 1) Gistota. 2) Krátkost. 3) Proměnnost.

K ljbeznosti celého kázanj náležj předně gistota, a ta záležj w tom, aby kazatel dobře sobě kázanj připrawě, dobře ge sobě také w paměť wložil, a pořád směle, a wesele mluwil. Mluwjli kazatel s oslýchánjm, a nesmělostj, nahlédage do papjru, owsSem s nějakým zatjnánjm, a teprw slow, y wěcý lapánjm, nepřjgemné kázanj býwá včiněno. Protož kazatel sobě kázanj časně přistroge, gednau y podruhé, y wjcekráte, geli mdlé paměti, přeběhnauti, a opakowati sobě musý. Tuto se Horácowo wyřknutj naplnj: Rem bene praevisam verba haud invita sequuntur. Dobřeli sobě přehljdneš wěc, poplyne tobě sama řeč.

K ljbeznosti patřj za druhé krátkost, a tato gest ozdoba znamenitá, a k činěnj bedliwých posluchačů gistý prostředek; gakž prawj Horác:

Quid-

Quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi faciles, teneantque fideles.
To gest: Cokoli předkládáš, mluw krátce, by posluchač snáze
Slowům srozuměl twým, a wěrně ge w paměti snássel.

Nebo nemožné gest lidské mysli, aby přes hodinu při gedné wěcy gadrně zdržána byla. Protož co se déle mluwj, v wjtr se mluwj. Nýbrž geli kdo w tom znám, že dlauho mluwjwá, posluchači dlauhosti se bogjce, hned z počátku mysl zpausstěgj, tak že ne žiwé býwá poslauchánj. Dlauhost na prosto gest zbytečná, a nemůže než tesskliwá býti. Mezy tjm nalezagj se wssak y takowj posluchači, kterým y prodlaužené, geli gen bystře přednesseno, kázanj dlauhé nebýwá.

Námjtka.

Dj někdo: „když gest mnoho wěcy, sskoda gich necháwati." Na tuto námjtku odpowjdám: Dobřeby bylo, aby bylo mnoho wěcy, ale že někdy býwá mare verborum, gutta rerum, moře slow, krůpěge wěcy: protož odmjsýli kazatel zbytečnost slow, bez nichž také býti může: sotwa gich tak mnoho zůstane, aby protahowati musyl; w hodině welmi mnoho powědjti může. Dále: Byť y vžitečných wěcy, a navčenj hognost měl, zdaž wssecko gednostegnau obssjrnostj westi třeba? Wyberme pro posluchače potřebněgssjch a přjpadněgssjch, giných krátce dotkněme. Tutobychom o tom, a tam o onom mluwiti mohli, ale nenj času. Syce mnoho sy vmjniti a málo neb na běh odbýwati, a z částky na částku sskládati, gest mali concionatoris bona nota, zlého kazatele dobré znamenj. Nýbrž radj oswjcenj mužj, kdykoliby kazatel vstáwánj posluchačů spa-

spatřil, aby hned přestal, byť gesstě lepssj wěcy měl, a čas třeba nepřessel. Syce málo toho vžjwá, a mohlby to lépe podruhé při čerstwosti wynaložiti, nežli tu. Nebo gako tu nenj žádná přjwětiwost, do hostů cpáti a ljti wssecko, což máš, y neylepssjho: tak tuto podobné gest.

K ljbeznosti celého kázanj patřj za třetj proměnnost, a rozličnost gak wěcý, tak slow. Nebo wsseligak prawé gest: Varietas delectat, rozličnost dáwá ljbost. Kwjtek čjm wjce má barew, tjm býwá milegssj: zahrada čjm wjce rozličných stromů a bylin, tjm wzácněgssj; apatéka čjm wjce rozličných léků, tjm dražssj; muzyka čjm wjce uměle prowjwagjcých hlasů, tjm ljběgssj, a gjmawěgssj: tak y tuto newždycky gednjm hlasem wrzati, ne wždycky gednostegných formulj, přecházek, a slow užjwati slussj.

II. Pěknost wěcý.

Trogj gest ozdoba wěcý: 1) Zwlásstnost, 2) Přjpadnost, a 3) Gadrnost.

1) Zwlásstnost w tom gest, aby nebyly tolliko známé a giž ossaustané wěcy, ale něco neobyčegného, aby ku podjwenj posluchač přiwozowán byl. To gak přjklady mnohých řečnjků, tak samým zkussenjm se ztwrzuge. Nebo kazatelé ti, kteřjž nemyslj, aby nowým něčjm posluchače občerstwili, nepřjgemnj gsau a tesklíwj, proto že sobě posluchač myslj, tobych y gá uměl powědjti; a tak mu hned mysl ginam zaběhne, aneb usne. To zagisté přirozeno gest wssechněm lidem, (by pak se y w tom sauditi neuměli) aby wěcy nowé a neobyčegné milowali, a mysl po nich se páśla.

Mezy

Mezy tjm tak nowé wěcy býti magj, aby z staré maudrosti Božj, w pjsmjch swatých wygewené, wzaty byly, a k nim napomáhaly, a aby přitom byly snadné. Nebo wysoké a z pátého ponebj wzaté maudrosti nepřinássegj podiwenj, než raděgi při hlaupých wětssj mrákotu a tesklíwost, při oswjcených pak smjch. Netřeba pak takowých nowých wěcý w Plátonowi, Senekowi, Ezopowi hledati, (ač kde y to platj? w následugjcým djlu se vkáže;) biblj swatá plná gest přepěkných powěděnj, hystoryj, přjkladů, podobenstwj, přjpowjdek, kterých se mistrowsky w přjstupjch, wýkladech, záwjrkách vžjwati může.

2) Přjpadnost w tom gest, aby cokoli kazatel mluwj z textu, a k textu, z posluchačů k posluchačům bylo. Nebo nemluwiti w kázanj slowy textu, pokud neywýš možné, a nenarážeti wždycky na přjtomné časy, gest tak orati, aby role nezoraná zůstala; gest tak mlátiti, aby obilj newymlácené zůstalo, to gest: mlátiti zemi, stěny, hambalky, neb samu slámu, bez dosahowánj wssak klasů. Protož kazatel mluwiti tak má, aby každé téměř slowo z textu bylo, a k přjtomnému času a mjstu připadalo. Tak aby wssecko, co se mluwj z textu plynulo, a wssecko se o přjtomný čas, a přjpadnosti nasse otjralo. Toho pak chceli kdo následowati, musý sobě neydřjwe text prohlédage, obzwlásstnj sentencý, phrases, a slowa wyhlédnauti, na nežby y wýkladem, a mrawným ponaučenjm dotjrati y w celém mluwenj napadati mohl.

Toho sstetře kazatel způsobj w posluchačjch ljbeznost, a budau se djwiti, že text tak wěcy přjpadný gest, když se wždycky gedno druhému, text přjtomnému času, a čas textu ozýwati bude.

3) Gadrnost w tom gest, aby, cokoli mluwj kazatel, takowé bylo, gakoby to před očima posluchačů malowal.

Ce-

Čehož ku konánj dwogj gest nástrog. 1) Merismus, a 2) Hypotyposis, ὑποτυπωσις.

Merismus, μεϱισμος, distributio, gest po částkách něčeho wyčjtánj, gako: Aby každý, kdož wěřj, to gest: Každý; žid, pohan; včený, nevčený, vrozený, nevrozený, maudrý a hlaupý. To welikého swětla a ljbeznosti přidáwá. Neb ačkoli, když kdo dj: „Wálka gest,“ wssecko což we wálce býwá, vhrnkem powěděl: nicméně, wyčteli giný po částkách, co se tu děge, gako: wyléwánj krwe, laupeže, ohně každodennj, zpusstěnj zemj, mordowánj, zagjmánj přátel, dělánj sjrotků, zprzněnj panj a panen, zastawenj Božjch služeb, přestánj práw, a wsseligakých dobrých řádů, swobodný průchod wsselikým bezbožnostem, a hanebnostem, strach odewssad: tento, ačkoli nic wjce nepowěděl než onen, předce zdáti se bude, že wssecko powěděl, onen nic. Gen tu ssetřiti slussj, aby se hlawnjch částek neopausstělo, an se drobněgssi wyčjtagj. Ez. 24, 1. 2. 3. Ezech. 36, 4. Řjm. 2, 6. 7. 8. Jan 5, 28. 29.

Hypotyposis, ὑποτυπωσις, čili repraesentatio, gest okoličnostj gadrné wyčjtánj, aby se posluchači zdálo, ne že poslauchá, ale že se djwá na wěcy. Tak wypsal Dawid Boha strogicýho se na bezbožné: „Bůh gest saudce sprawedliwý! Bůh sylný hněwá se na bezbožného každý den. Neobrátjli se, naostřjž meč swůg; ano lučisstě swé giž natáhl, a naměřil ge. Připrawil sobě y zbrog smrtedlnau; střely swé proti ssküdcům sprawedliwých přistrogil.“ Žalm 7, 12—14.

Wssecka hlawa gest nedužiwá, a wssecko srdce zemdlené. Od zpodku nohy až do wrchu hlawy neni na něm mjsta celého, gen rána, a zsynalost, a zbitj zahnogené, čehož

 se

se ani newytlačuge, ani wwazuge, ani olegem změkčuge. Země wasse zpustla, města wasse wypálena ohněm. Zemi, prawjm, wassi před wámi cyzozemcy zžjragj, a w paussť obracegj, tak gakž wsse kazý cyzozemcy. Y zůstala dcera Syonská sama gako baudka na winicy, gako chalaupka w zahradě tykewné, a gako město obležené. Izai. 1, 5—8.

Wylegi wody na žjžniwého, a potoky na wyprahlost. Wylegi ducha swého na sýmě twé, a požehnánj swé na potomky twé. Y porostau, gako mezy bylinami, gako wrbj wedlé tekutých wod. Izai. 44, 3. 4. — Izai. 34. Baruch 6, 3. — Kolos. 2, 14. 15.

III. Ozdobowánj slow.

Slowa se okrasslugj trogjm způsobem:

1) Přidáwánjm, 2) směňowánjm, 3) harmonyj.

Přidáwánj a množenj slow děge se skrze epitheta, synonyma, a periphrases.

Epitheta, gména přjdawná, negsauli čistě k wěcy připadagjcý, wjce řeč hyzdj, než ozdobugj.

Synonyma a epitheta (Gména saunačná, přjdawná) množiti neslussj, leč kde se něco wygadřuge, zweličuge aneb ztenčuge, gako we wyswětlenj, a mrawném ponaučenj býwá. Protož směssný se činj, kdo w přjstupu, w předloze, rozwrhu, a w záwjrce slowný gest.

Periphrasis wssudy mjsto má, geli toliko k wěcy.

2) Směňowánj slow gest dwogj: prosté a kwětowané; prosté, když mjsto slowa, geho saugmj (synonymum) aneb periphrasy položjm, což aby se proměňowalo, sstřiti dobré gest. Syce, kdo ku přjkladu, Krysta ginač gménowati

ne-

newmj, než gednjm způsobem, gako: Pán a spasytel náš, Gežjš Krystus, a Pawla: apoštol Páně, sw. Pawel: teskliwý gest kazatel. Y gsau takowj kazatelé, kteřjž w gednom kázanj, gedno a též slowo, neb periphrasim množstwjkráte až wšsi bolegj opětugj, gakoby žádných synonymů nebylo.

O směňowánj slow kwětowaném bylo giž w djlu druhém gednáno.

3) Harmonye záležj w vmělém slow proti sobě rozstawěnj, aby ljbě zněla; tomu rhetorowé řjkagj Figurae dictionis, a počjtagj těch figur deset; ale kazatel neyčastěgi může vžiti čtyr, genž gsau:

1) Anaphora. 2) Epistrophe. 3) Climax. 4) Paranomasia.

Anaphora (relatio) gest opakowánj gednoho a téhož slowa w počátcých průpowědj, gako když djm: Tak Bůh poraučj, tak láska welj, tak rozum vkazuge, tak společné wzdělánj wyhledáwá, tak na swatých přjklady máme.

Přjkladowé anaphory z pjsma swatého:

Požehnaný budeš w městě, požehnaný y na poli. Požehnaný plod žiwota twého, aurody země twé, y plod dobytka twého, prworozené skotů twých, y stáda bráwů twých. Požehnaný koš twůg, y djže twá. Požehnaný budeš wcházege, požehnaný y wycházege. 5 Mogž. 28, 3—6. Gak gsau mnozý nepřátelé mogi, mnozý powstáwagj proti mně; mnozý mluwj o dušši mé: Nemáš tento žádné pomocy w Bohu. Žalm 3, 2. 3.

Lépe gest daufati w Hospodina, nežli naděgi skládati w člowěku. Lépe gest daufati w Hospodina, nežli naděgi skládati w knjžatech. Žalm 118, 8. 9.

Někomu dána bývá skrze Ducha řeč maudrosti, giné= mu pak řeč vměnj podlé téhož Ducha; ginému pak wjra w témž duchu, ginému darowé vzdrawowánj w gednostegném Duchu; někomu pak diwů činěnj, ginému pak proroctwj, ginému pak rozeznánj duchů, ginému pak rozličnost gazyků, ginému pak wykladánj gazyků. 1 Kor. 12, 8—10.

Bratřj, kterékoli wěcy gsau prawé, kterékoli poctiwé, kterékoli sprawedliwé, kterékoli čisté, kterékoli milé, kterékoli dobropowěstné, gestli která ctnost, a gestli která chwála, o těch wěcech přemýšlugte. Filip. 4, 8.

Epistrophe (conversio) gest téhož slowa (Epiphora) neb syllaby při koncy opětowánj; gako: Bůh Otec nás stwořil, Syn wykaupil, Duch swatý poswětil. Co nás Bohu Otcy milé činj? — Wjra. Co Krysta včastny? Wjra. Které gest znamenj Ducha swatého w nás přebýwagjcýho? — Wjra. —

Židé gsau? gsem y gá. Izraelštj gsau? gsem y gá. Sýmě Abrahámowo gsau? Gsem y gá. Služebnjcy Krystowi gsau? (nemaudře djm) nadto gá. 2 Kor. 11, 22. 23.

Žalm 136 naskrze, „wěčné gest milosrdenstwj geho." Kdož gest to ten král sláwy? — Hospodin zástupů; onť gest král sláwy. Žalm 24, 10.

Climax (gradatio, scala, gradus) gest gako po stupnjch gjti, když se předcházegjcý průpowědi poslednj slowo, nebo aud na začátku následugjcý průpowědi častěgi opakuge, gako:

Wyslýchati budu (dj Hospodin) wyslýchati budu nebesa, a ona wyslyšj zemi. Země pak wyslyšj obilj, y mest, y oleg, a ty wěcy wyslyšj Gezreele. Ozeáš 2, 21. 22.

Pé=

Péče o učenj se gest milost, a milost gest ostřjhánj zákona gegjho, pozor pak na zákon gest podpora neporussitedlnosti. Neporussitedlnost pak působj to, abychom byli bljzko Boha. Žádost tedy maudrosti přiwodj do králowstwj. Kniha maudrosti 6, 18—20.

Na počátku bylo Slowo, a to Slowo bylo u Boha, a to Slowo byl Bůh. To bylo na počátku u Boha. — W něm žiwot byl, a žiwot byl swětlo lidj. A to swětlo w temnostech swjtj, ale tmy ge neobsáhly. Jan. 1, 1. 2. 4. 5.

Chlubjme se naděgj sláwy Božj, a negen naděgj, ale také chlubjme se sauženjmi, wědauce, že sauženj trpěliwost působj, a trpěliwost zkussenj, zkussenj pak naděgi, a naděge nezahanbuge; nebo láska Božj rozlita gest w srdcých nassich skrze Ducha swatého, kterýž dán gest nám. Řjm. 5, 2—5. — 1 Kor. 11, 3. — Jak. 1, 24. 25. — 2 Petr. 1, 5. 6. 7.

Paronomasia, παρονομασια, agnominatio, adsonatio, soniadaequatio, gest figura řeči, když se maličko litery w slowě změnj, aby se smysl změnil, gako: negsau wůdcowé, ale swůdcowé.

Statek, zmatek. Mladost, radost. Tak o wrchnosti mluwě, řjcyby mohl: Kdo neseš zbraň, braniž se, a zastáwey new innných, abys gi darmo nenosyl. Pokrytcy budau časem odkrytcy, magj hřjchy za hřjčky.

K Paronomasyi přináležj Ploce, πλοκη, to gest: když se gedno, a též slowo bez měněnj opětuge, tak wssak, aby neyprw osobu, potom powahy znamenalo, gako dj sw. Pawel: Ne každý žid gest židem, t. g. na srdcy obřezaným.

ným. Tak se řjcy může: Wizte Křesťané, abyste byli křesťany; poddanj poddanými, kněz ať gest knězem, wrchnost wrchnostj, milostiwý milostiwým, sprawedliwý sprawedliwým.

IV. Ozdoba sentencý.

Ozdobowánj průpowědj gest, aby ne wždycky prostě řeč sila, gakoby gen galowě něco powjdal, než aby se zažjwala tak y ginák.

W rhetoryce tomu řjkáme figurae sententiae, a gest gich deset:

1) Exclamatio, zwolánj.
2) Interrogatio, otázka.
3) Aposiopesis, zamlčenj.
4) Correctio, naprawenj, neb odwolánj.
5) Apostrophe, obrácenj řeči ginám.
6) Prosopopoeia, w osobě giného mluwenj.
7) Addubitatio, rozpakowánj.
8) Communicatio, k saudu podánj.
9) Occupatio, řeči předchwácenj.
10) Concessio, puštěnj.

1) Exclamatio, εκφωνησις, zwolánj, gest s podiwenjm neb s žádostj něčeho propowěděnj, ku přjkladu: Ay, gak gest to dobré, a gak utěšené, když bratřj w gednomyslnosti přebýwagj! Žalm 133, 1.

Obys protrhl nebesa, a sstaupil, aby se od přjtomnosti twé hory rozplynauti musyly. Izai. 64, 1.

Bj-

Bjdný gá člowěk! kdo mne wyſwobodj z toho těla ſmrti? Řjm, 7, 24.

O hlubokoſti bohatſtwj y maudroſti y vměnj Božjho! gak gſau nezpytatedlnj ſaudowé geho, a newyſtižitedlné ceſty geho! Řjm. 11, 33.

O národe newěřjcý, a přewrácený! dokud budu s wámi! dokudž wás ſnáſſeti budu. Mat. 17, 17.

2) Interrogatio, ερωτησις, otázka, geſt figura, když něco zwláſſtnjho s dotázkau powjdáme, ku přjkladu:

Kdožby ſe byl o mne zaſadil proti zloſtnjkům? kdoby ſe byl za mne poſtawil proti těm, genž páſſj neprawoſt? Žalm 94, 16.

Kdo může wymluwiti neſmjrnau moc Hoſpodinowu, a wyprawiti wſſecku chwálu geho? Žalm 106, 2.

K kterému kdy z Angelů řekl: „Syn můg gſy ty, gá dnes zplodil ſem tebe?“ Žid. 1, 5.

Newjdáſli toho, že muž ſnažný w djle ſwém před králi ſtáwá? neſtáwá před nepatrnými.

Proč ſe bauřj národowé, a lidé daremné wěcy přemýſſlugj? Žalm 2, 1.

3) Aposiopesis, αποσιωπησις, relicentia, zamlčenj, když něco nedopowjm, ku přjkladu:

Vmřeš pro ženu, kterauž ſy wzal, poněwadž geſt wdaná za muže. 1 Mogž. 20, 3. nedopowěženo totiž: newrátjšli gi.

Duſſe má zkormaucená geſt welmi; ale ty Hoſpodine! až dokud? (nedopowěženo: ſtjrati budeš mne?) Žalm 6, 4.

Slau-

Slaužj tato figura obzwlásstě w horliwosti, když něco wraucně powědjti chceme, a potom gako vpamatugjce se, vtjnáme, gako: Ožralcy gsau, howada obžerná, a nechž wsseho neprawjm. — Wrchnost mělaby, ale přigde čas, že giný k tomu přihlédne.

4) Correctio, επανορθωσις, epanorthosis, naprawenj, neb odwolánj, gest, když powědjce něco, zase gako odwoláwáme a naprawugeme, ku přjkladu: Přigde hodina, anobrž giž přissla, že se rozprchnete geden každý k swému, a mne samého necháte; ale negsem sám, nebo Otec semnau gest. Jan 16, 32.

Hogněgi, než oni wssickni pracowal sem; a wssak ne gá, ale milost Božj mně přjtomná. 1 Kor. 15, 10.

Žiw gsem giž, ne gá, ale žiw gest we mně Krystus. Gal. 2, 20.

Newctjti otce, hřjch gest, nýbrž co djm hřjch? — nesslechetnost weliká gest.

5) Apostrophe, αποςροφη, aversio, προσφωνησις, obrácenj řeči ginám, gest, když od posluchačů řeč odwrátě, k Bohu aneb k angelům, neb k někomu nepřjtomnému, neb wěcem bezdussným gi obracý kazatel.

Přjklady. Slyš, o Bože náš, že gsme w pohrdánj, a obrať pohaněnj gegich na hlawu gich, a dey ge w laupež w zemi, do njžby zagati byli. Nehem. 4, 4.

Takowá mzda budiž dána mým protiwnjkům od Hospodina, a mluwjcým zlé wěcy proti dussi mé. Ty pak, Hospodine Pane! nalož semnau laskawě pro gméno swé. Žalm 109, 20. 21.

Gako nádobu hrnčjřskau roztřjsstjš ge; a protož, králowé! nynj vsrozuměgte sobě: wyvčugte se saudcowé zemsstj? Žalm, 2, 9. 10.

Rý-

Nýbrž, o člowěče! kdo gsy ty, že odmlauwáš Bohu? zdaž hrnec dj hrnčjři: proč mne tak vdělal? Řjm. 9, 20.

Nebogte se zwjřátka polj mých; neboť se zazelenagj pastwiska na paussti, a stromowj přinese owoce swé, fjk, y winný kmen wydagj moc swau. Joel 2, 21.

6) Prosopopoeja, προσωποποιια, personae effectio, mluwenj w osobě giného, když gako ginau osobu na sebe bereme, a na gegjm mjstě mluwjme. Tak se w kapitole páté knihy maudrosti pěknau prosopopegj wypisuge pozdnj narjkánj bezbožných. —

Takto prawj Hospodin: Nebe gest má stolice, a země podnože nohau mých. Izai. 66, 1.

Mne wjce neuzřjte od této chwjle, až djte: Požehnaný, kterýž se béře we gménu Páně. Mat 23. 39.

Geden každý chwátá k zysku swému po swé straně; aneb řjká: Pogďte, naberu wjna, a opogjme se nápogem opogným, a bude nám rowně zegtřegssj gako dnessnj den, nýbrž wětssj, a mnohem hogněgssj. Izai. 56, 11. 12.

7) Addubitatio, απορια, διαπορησις, rozpakowánj, když se rozmeyssljme, co činiti, neb powědjti máme; ku přjkladu: Newjm tuto, odkud začnu? co prwé řjcy mám? peklemli bezbožného ku pokánj strassiti, čili nebem wábiti mám?

Kamžbych zassel od Ducha twého, aneb kamžbych před twářj twau vtekl? Žalm 139, 7.

Dj wládař sám w sobě: Co včinjm? neb pán můg odgjmá odemne wládařstwj; kopati nemohu, žebrati se stydjm. Luk. 16, 3.

Gestli mi prospěssněgi, žiwu býti w těle pro prácy, tedy newjm, cobych wywolil. K obému se k tomu naklo-

ňugi,

ňugi, „žádost mage vmřjti, a býti s Krystem," cožby mnohem lépe bylo; ale pozůstati w těle, potřebněgi gest pro wás. — Filip. 1, 22—24.

8) Communicatio, ανακοινωσις, k saudu podánj, když se něco samým posluchačům k saudu a rozeznánj podáwá; ku přjkladu: Nynj tedy obywatelé Jeruzalémsstj, a muži jůdsstj, suďte medle mezy mnau, a winicý mau! Izai. 5, 3.

Gestli gá skrze Belzebule wymjtám ďábly, synowé wassi skrze koho ge wymjtagj? Protož oni saudcowé wassi budau. Luk. 11, 19.

Petr, a Jan odpowjdagjce gim, řekli: Gestli to sprawedliwé před obličegem Božjm, abychom wás wjce poslauchali, než Boha, suďte. Skutk. 4, 19.

Co chcete? s metlauli abych přissel k wám, čili s láskau, a s duchem tichosti? 1 Kor. 4, 21.

9) Occupatio, προληψις, προκαταληψις, řeči předchwácenj, když posluchačů slowům, neb mysslenjm wstřjc wcházýme; ku přjkladu: Ale tutoby někdo mysliti mohl. Ale řekne někdo. Wstaupjli kdo tuto na odpor, a řekneli; — Gest pak řeči předchwácenj dwogj: tagné, a zgewné; occupatio tecta, et aperta.

Tagné:

Nemůže zmařeno býti slowo Božj; nebo ne wssickni, kteřjž gsau z Izraele, Izraelsstj gsau. Řjm. 9, 6.

Zgewné:

Nemyslete, že můžete řjkati sami v sebe: Otce máme Abraháma; neboť prawjm wám, že může Bůh z kamenj tohoto wzbuditi syny Abrahámowy. Mat. 3, 9.

Ale řekne někdo: Kterak wstanau mrtwj? w gakém pak těle přigdau? 1 Kor. 15, 35.

10)

10) Concessio, συγχώρησις, puſſtěnj, když něco odpůrcy pauſſtjme, tak ale, aby ſe to na geho hlawu obrátilo; ku přjkladu:

To wěřjš, že geſt geden Bůh, dobře činjš, y ďáblowé tomu wěřj, a wſſak ſe třeſau. Jak. 2, 19.

Nechť geſt tak, že ſem gá wás neobtěžowal; než chytrý gſa, lſtj ſem wás zgjmal.

Zdaliž ſkrze někoho z těch, kteréž ſem poſlal k wám, oblaupil ſem wás? 2 Kor. 12, 16, 17.

V. Přjgemnoſt hlaſu.

Hlaholem kazatele welmi ſe řeč ozdobuge, geſtli že ho přjpadně vžjwá, aby totiž mluwil:

1) Hlaſytě, bez náſylj wſſak, a bez křiku.

2) Pozorně bez huhnánj, zadrhánj, kaſſlánj, ſtonánj, trhánj, a dwořenj gakéhokoli.

3) Přjpadně k wěcy, njž neb wýš, ſpěſſněgi nebo rozwláčněgi, gak o čem. „Bez muzyky nekaž" — řjkáwal geden zwláſſtnj muž. Muzyka pak má linye, poněwadž noty wyſtupugi neb ſſtupugj, a noty některé gſau krátké, giné dlauhé, giné běžné, giné kwadráty. Tak hlas kazatele ne po gedné linyi gjti má, čehož kdyby kdo w obecném mluwenj vžjwal, wyſmánby byl. Ani gednoſtegně ſkákati nenj ſluſſné, aneb zaſe na kwadráty ſtrhowati hlas; než gak geſt wěc, tak mluwiti.

Emphatica, t. g. ſlowa platná, wáhu magjcý, pozoru a ſpamatowánj potřebugjcý, wážně a rozwláčně ſe mluwiti magj, wěcy žaloſtné též. Wěcy pak weſelé, běžně, běžněgi ař gdau. Po čáſtkách pak takto pozor na to býti má.

Přj-

Přjstup přednássegj tichým, předlohu a wyswětlenj prostřednjm hlasem. Mrawné ponaučenj pak a záwjrka gadrněgi znjti magj, než giné částky.

VI. Wážnost gestů.

Poslednj gest wssak znamenitá kazatele ozdoba gestus; to ge přjslussné hýbánj těla, kteréž tomu chce, aby na kazatelnicy kazatel neležel, ale stál, ne maňasem a sspalkem, ani zase zápasnjkem, neb keykljřem byl, ale člowěkem žiwým, nábožným, wssak o wěcech žalostných twář smutnau, o weselých weselau vkazowal; o nebi mluwě, wzhůru, o pekle, neb zemských wěcech dolů hleděl. Tuto mnozý mnohá prawidla dáwagj, při applikowánj wssak gich dobře na pozoru se mjti slussj.

Wůbec gest známo, že některým samo přirozenj gakausý ljbost dalo, aby cokoli činj, milé bylo, giným pak nesstěstj gakés, aby cokoli činj, bylo nepřjgemné.

W mezých tedy swých každý držeti se má.

Djl

Djl čtwrtý.

O mocnosti a pronikawosti kázanj.

Mocnost kázanj w tom záležj, aby kázané slowo hluboce wázlo w srdcých posluchačů, a gimi, kam řečnjk Božj naměřil, hýbalo. Kdo syc hledá, aby wěcy pěkné přednássel, swětle, a libě, tjm samým nemálo mysli posluchačů dosahuge.

Zwlásstnj wssak gesstě prawidla požůstáwagj, gak se tjm hlaub k srdcy pronikati může; pročež y těch kazatel ssetřiti musý, nechceli zwmyslně něčeho w auřadě swém zanedbáwati, gelikož Božjm nástrogem gest, ostatek pak poraučeti Bohu.

Naměřowati pak má kazatel wssemi swými kázanjmi, gako služebnjk Krystů, k tomu, aby posluchačům poslaužil:

1) K plnému Boha, a geho čisté pocty milowánj.

2) K nenáwiděnj satana, a geho klamu, a swodu, y wsselikého při Božjch wěcech mudrowánj, a wssetečných nebezpečných aumyslů lidských.

3) K známosti wlastnjch hřjchů, a wssudy se nalezagjcý bjdné nedokonalosti, a z toho k neljbenj se sobě, pýřenj se před Bohem, a k ustawičnému pokánj.

4) K bázni Božj a pomsti geho, a skrze to k patrnému chozenj w powolánj swém.

5) K společné lásce a milowánj wssech bližnjch, a konánj při nich gak sprawedlnosti (w nesskozenj gim žádným wymysslených způsobem), tak w milosrdenstwj, (w napomáhánj gim, čjm možné, a tak k litosti, a cytedlnosti bjd gegich skutečně).

6)

6) Ku potěssenj w Bohu, a k weselé we wssech přjčinách naděgi milosti Božj zde y wěčně. Což wsse chceli posluchačům mocně do srdce wkládati, tohoto sedmera pilně sstřiti musý:

I. Aby mluwil pjsemně.
II. Aby mluwil wážně.
III. Aby mluwil směle, gako z mjsta Božjho.
IV. Aby po mjstech k bedliwosti napomáhal.
V. Aby potřebněgssj wěcy dobře zaostřil.
VI. Aby z prawdy a wlastnj cytedlnosti mluwil.
VII. Aby Boha na pomoc wzýwal.

I. Prwnj prostředek ku pohybowánj srdcý gest mluwiti pjsemně.

Předně tedy, pokudž neywýš možné, ať myslj kazatel, aby kázanj geho wynássena byla slowy a frázými samých pjsem swatých, y přjklady a hystorgemi týchž pjsem, a to pro přjčiny dwě:

a) Že tak poraučj Duch Božj. „Pán Bůh posýlage Ezechyele k lidu, řekl: Gdi, a mluw gim slowy mými.“ Ezech. 3, 4.

Ne swými, ne Cyceronowými něgakými slowy, než Ducha swatého slowy mluwiti má, kdož z mjsta Božjho mluwiti chce. (Ut jureconsultus sine lege, sic legatus sine auctoritate loqui erubescat, multo autem magis Theologus sine scriptura.)

b) Že žádného mistrowněgssjho a mocněgssjho řečňowánj nenj nad řeč Ducha swatého w pjsmjch, a býti nemůže. Nechť sobě, kdo chce, chutná Cyceronů, neboli Demosthenů styl, (způsob psanj) ani gegich wssak, ani žádného člowěka řeč tak hluboko, a ostře, gako řeč

Božj

Božj nepronikne na wěky. „Žiwá gest zagisté řeč Božj, a mocná, a pronikawěgssj nad každý meč na obé straně ostrý, a dosahuge až do rozdělenj y dusse, y ducha, y klaubů, y sspiku w kostech, a rozeznáwá myssljenj y mjněnj srdce." Žid. 4. 12. Žádný pěkněgssj grammatyky, a ozdobněgssj rhetoryky, mocněgssj dialektyky nevdělá, nad Ducha swatého na wěky.

Chceli kdo slj čnými lidskými frázými, a přjpowjdkami mluwiti, řečňowánj to geho w vssjch se bude stawowati, ale k srdcy neprostaupj, proto, že srdce lidské, ač se w něčem kochá, gjmati se wssak žádnému nedá, kromě swému wssemohaucýmu stwořiteli, gakož zkusseno gest.

Ale proti tomu by někdo řjcy mohl:

α) Slowa a frázes pjsma gsau twrdá; srozumitedlněgi gest posluchačům nassjmi zwyklými slowy mluwiti.

Odpowěd. 1) A čj gest wina, negsauli pjsemná mluwenj posluchačům obwyklá, nežli kazatele, kterýž má posluchačům biblj swatau gak w wěcech, tak w slowjch w známost vwoditi.

2) Když se pjsemných mluwenj přjpadně, a kde potřebj maličkým wyswětlenjčkem vžjwá, nic nad ně swětlegssjho, nic mocněgssjho nenj.

β) Řjcyby někdo mohl: Takby ani powěděnj včitelů cýrkwe přiwoditi nesluſſelo, gežto často pěkná gsau; nýbrž mnoho gest y mudrců pohanských pěkných powěděnj, též hystoryj rozličných, které se za přjčinami lidem pro povčenj, neb wýstrahu, připomjnati mohau.

Odpowěd. 1) Odkázáni gsme k zákonu, a swědectwj. (Izai. 8, 20.) Tu dosti gest powěděnj a hystoryj, y přjkladů předíwných prawý sklad. Ten rozbjrati a po-

slucharům vkazowati newzdělawatedlněgi gest. Co lid prostý wj, kdo byl Cycero neb Seneka?

2) Může se pak něco y z Otců, y z pohanských knih přiwáděti w dwogj přjčině: a) Gedno, když gsau posluchači wycwičeněgssj, wěcem takowým rozuměgjcý. b) Druhé, když potřebugj potwrzenj w prawdě, anebo zahanbenj, může se z Otců něco vžitečně připomenauti, pro vkazánj nassj s nimi w včenj gednomyslnosti. Pakli poslauchá někdo zarytý w hřjssjch, může se něco o ctnosti pohanské z pohanských knih připomenauti, a řjcy: tohle pohané smyslili neb činili! zastyďme se my křesťané. Tak cytowati včj sám Krystus, y apossTolowé. „Králowna od poledne powstane k saudu k pokolenjm tjmto, a potupj ge, nebo přigela od končin země, aby slyssela maudrost Ssalomaunowu." Mat. 12, 42, 6, 7. Bohem žiwi gsme, a hybeme se, y trwáme, gakož y někteřj z wassjch poetů powěděli, že y rodina geho gsme. Skutk. 17, 28. Tyt. 1, 12.

II. Druhý prostředek ku pohybowánj srdcý gest mluwiti wážně; totiž: kazatel musý mluwiti wážně a vctiwě, proto že welikého pána poselstwj weliké zprawuge. Nebo počjnáli sobě kdo w kázanj drze a bugně, potřásáli kadeře, wynássjli wássně swé, mluwjli duchem panským, neb rychtářským, gakoby na robotu rozkazowal: tuchne y hned w posluchačjch nábožnost, a tjm samým, co wzdělati měl při nich, kazý — vctiwost k Bohu a slowu geho; co pak kazyti měl, wzdělawá — zatwrdilost srdce a zhrdánj Bohem a geho napomjnánjm. Dobře onen, když tázán byl, kteráby neypředněgssj ctnost bohomluwcowa byla? odpowěděl: Pokora.

Po-

Pokorný zagisté, a tichý duch Krystů wládne lidskými srdcy; pýcha a drzost gen plaché lidi činj. Protož kazatel dowěrnost k slowům swým při posluchačjch wzdělávati musý, což zprawj, gestliže se přičinj, aby tomu posluchači rozuměli, že on při wssem wssudy ssetřj obogjho prawidla, y wjry y lásky; Wjry ne giné, než přednássege to, o čem gest neproměnitedlná a gistá wůle Božj, lásky ne k giného cýli, než k gegich spasenj. Tomu porozumjli posluchač, nebude mocy tak snadno wyhnauti, ale dá se gjti ku poslussenstwj. Co gináče wypadne, to kazatel Bohu poraučeti musý.

III. Třetj prostředek k hýbánj srdcy lidskými gest mluwiti směle. Totiž kazatel mluwiti musý, ne gako v lidj sobě něco gednage, ale směle, a gako z mjsta Božjho, přjkazy a vsudky Božj wyhlassuge. Následownjkem zagisté má býti Krysta Pána, kterýž mocně konal poselstwj swé, a včil cestě Božj, nepatře na osobu člowěka. Mat. 22, 16. Čehož na aposstoljch a prorocých přjklad máme, a to slowe Parrhesia, παῤῥησια, kteréž na prosto vžjwati musý, kdo djlo kazatele konati chce. Syc kdo chaulostiwý gest, a lidských přewrácených saudů, neb potracenj přjzně se bogj, ten nechť sobě to slyssj, co Jeremiássowi řekl Bůh: Mluw k nim, cokoli gá přikazugi tobě, a nelekey se gich, abych tě nepotřel před obličegem gegich. Jer. 1, 17. Tak chce Bůh vdatné mjti posly swé, a ne bez přjčiny. Nebo gak se mluwj, tak se posluchačů slowo chytá, mocněli, mocně, mdleli, mdle; nebo mluwjli kazatel, gakoby sám tomu nedowěřowal, nedowěřuge y posluchač, a gákž byl, tak zůstane. Pakli sobě kazatel mocně počjná w Bohu, podwracý tjm wsselikau wy-

wysokost zpjnagjcý se proti vměnj Božjmu, á gjmá wsseli-kau mysl w poddanost Krystu, (2 Kor. 5,) proto že tjm powolné w powolnosti vtwrzuge, nevstawným rozpakowánjm wyráži, zarputilé pak w vrputnosti zahanbuge. A wssak ta směllost swé meze a cýle mjti musý. W oznamowánj li-dem wýstupků gegich a pohrůžek musý býti kazatel směllý, w napomjnánj pak a želránj krotký a litostiwý, summau z mjsta Božjho wssecko poručiti musý; od osoby pak swé wssecko pokorně dělati, a lidi skrze tichost a dobrotiwost Kry-stowu (2 Kor. 1) prosyti má, aby se smjřili s Bohem. (2 Kor. 5.)

IV. Čtwrtý prostředek k hýbánj srdcy lidským, gest k bedliwosti napomáhati kde potřeba. Když kazatel na něco vžitečného přigde, cožby chtěl, aby buď wssickni, neb někteřj posluchači k srdcy pustili, dobře gest na tom se pozastawiti, a gak k bedliwosti, tak ku zpama-towánj napomenauti. Nebo když se hodinu mluwj, nemůže posluchač wsseho ani zpamatowati, ani co potřebněgssjho sobě wybrati. Nebo y pobožnému posluchači někdy mysl ginám zaběhne, že se čistého lecos přeslechne. Protož ka-zatel powědom gsa, že na něco gadrného přicházý, má dě-lati NB. Selah. סֶלָה׃ To pak děge se takto:

1) Vmlknutjm, ažby posluchači proberauce se, oči y vssi nastawili. Protož kazatel ssetřiti musý, aby ne leckdes, třebas prostřed řeči, zatna se, mlčel, gakž býwá, když newj co mluwiti, a tjm ne pozdwihowánj, než skloňowánj hlaw působj. Ale kde řeč gjti má, aby ssla; vmlknutj pak aby mjsto NB. bylo posluchačům.

2) Oznámenjm že něco pilného gest před rukama, k če-muž formule mohau býti tyto: Tuto znameneyte. Deyte

po-

pozor na tato slowa. Rozwažte, prosým, co prawj Duch swatý. A přepěkného slowa: nakloňte vssi (k slyssenj.) Krystus vžjwal té formule: Kdo má vssi k slyssenj slyš. W Izai. 1, 2. Slysste nebesa. 5 Mogž, 3, 21. Slysste to wssickni národowé. 1 Král. 22, 28. Slysste wssickni lidé.

3) Opětowánjm po druhé y po třetj slowa neb powěděnj, kteréžby kazatel rád posluchačům do srdce wprawil: ku přjkladu:

Bychom pak y my, neb angel s nebe kázal wám mimo to, což sme my wám kázali, prokletý buď. Gakož sme prwé powěděli, a gesstě znowu prawjm: Gesližeby wám kdo giné ewangelium kázal, mimo, kteréž ste přigali, prokletý buď. Galat. 1, 8. 9.

Poněwadž navčenj za navčenjm, navčenj za navčenjm, zpráwa za zpráwau, zpráwa za zpráwau gich docházela, trossku odtud, trossku od onud: y bude gim slowo Hospodinowo navčenj za navčenjm, navčenj za navčenjm, zpráwa za zpráwau, zpráwa za zpráwau, trossku odtud, trossku od onud, k tomu aby ssli, a padagjce nazpět setřjni byli, a zapleteni gsauce aby polapeni byli. Izai. 28, 10, 13.

Nepřátelé twogi, Hospodine! nepřátelé twogi zahynau. Žalm 92, 10.

Dusse nasse gako ptáče znikla osýdla ptáčnjků, nebo osýdlo se ztrhalo, y wynikli sme. Žalm 124, 7.

4) Schwalowánjm slow posluchačům tjmto neb giným způsobem. Tato slowa napisste sobě na srdce! Powěděnj toto dobře sobě pamatugte, k hodině pokussenj neb smrti. Powěděnj toto s sebau wezměte domů, a včte gemu dnes

dět-

djtky swé, y čeládku swau. Složte to prosým na poklad, a opětugte ge sobě několikráte.

V. Pátý prostředek k hýbánj srdcý gest: zaostřowati, kde potřeba. Zaostřowánj obzwlásstně se k tomu wztahuge, když kazatel přjklad nějaký, co se s kým zběhlo, připomjná, buď že z přjtomného textu gest, neb od ginud, aby užjwal hypotyposi, Apostrophe, prosopopoeiae. Nebo čjm wjce k přjtomné wěcy pronjká, tjm wjce k tomu, co odtud wywesti strogj, srdcý nahybá. O hypotyposi, ὑποτύπωσις, při třetjm djlu powědjno, že gest žiwé malowánj něčeho, co se dálo. Kdo tedy podobného co činil neb trpěl, před oči geg posluchačům, gako žiwého stawěti slussj, a potom řjcy: Tohle tehdáž činil neb mluwil Bůh, neb tento a tento, nynj totéž mně, tobě a ginym prawj: Ty gsy ten Dawid, Manases, tebe také trestati bude, nepřestanešli toho. To též skrze apostrophen, ἀποστροφη, býti může: Powěz nás milý swatý Dawide! Powěz nás Jobe! přjkladem swým, coš ty w úzkostech činil? — Ty ses odewzdal Bohu a gemus poručil cesty swé. — Též může býti per prosopopoeiam, προσωποποιια: Gak, kdyby nynj žiw byl Abrahám, Dawid, Petr, Job; coby řekl? gistě trestalby twrdost nassi. Gá gsem se w pokussenj takto chowal, řeklby Abrahám, gá takto, řeklby Dawid, Job, ač gsem padl, wssak gsem hned zase powstal.

Summau wssudy může žiwý kazatel prosopopoeiam dělati, a osobám y wěcem řeč w usta wložiti, gakoby samy tu stogjce, kázaly, napomjnaly, wystřjhaly, prosyly, těssily; přiwlastňuge: Bohu Otcy, Krystu, Dawidowi, Absolonowi, Gidássowi, hluchému neb slepému uzdrawenému: „Mne, mne za přjklad měgte, o smrtedlnj lidé, co se stalo

se-

semnau, téhož na sebe řekeyte!" Též stromům, kamenjm, wodám: gako: Tento strom (Math. 21.) wystřjhá nás přjkladem swým, chcemeli prokletj vgjti, abychom bez owoce nikdý nebýwali, neb kdo wj, kdy Pán přigde, aby přihlédl a owoce požádal. Tak od hřjchu wystřjhage kazatel, aby se gich ani w skrytě žádný nedopausstěl, mohlby řjcy: Půda pod námi, stěny okolo nás prawj: nehřeš člowěče! widjme. Suk z dřewa prawj: gá na pomstu wolati budu. Kámen ze zdi prawj: Gá toho potwrzowati budu. Vžitečná gest také wěc, aby sobě kazatel z pjsem shledal řeči lidj kořjcých se, prosých od Boha milosti, děkugjcých, a též w osobách gegich aby vžjwal. Ku přjkladu: když k modlitbám přistupuges, řjkey s Abrahámem: „Prach gsem a popel, a wssak se pokaussjm s Pánem swým mluwiti." Stjháli tě swědomj twé, neřjkey s Kainem: „wětssi gest neprawost má, než aby mi odpusstěna býti mohla." 1 Mogž. 4, 13. ale s publikánem: „Bože! buď milostiw mně hřjssnému!" Chtěllibys někomu k trpěliwosti w křjži poslaužiti, rcy: Hospodin gest milostiw, nechť včinj, co se widj gemu. Ku wděčnosti napomjnage rcy: Nuže pozdwihněme s Dawidem hlasu y srdce, a rceme: Ey dusse má, oslawug Pána swého.

VI. Sestý prostředek k hýbánj srdcý gest: Z prawdy a z wlastnj cytedlnosti mluwiti. Platné a newyhnutedlné toto gest, k čemu kdo giných nakloniti chce, že sám prwé w tom býti musý, tak aby z prawdy a wlastnj cytedlnosti mluwil. Chceli nakloniti k milowánj Boha, aby prwé láskau k němu sám zažehán byl; pakli k osskliwenj hřjchu některého, lakomstwj, opilstwj, ossemetnosti, aby sám w sobě prwé a v sebe dobře geg zossklivený měl.

Chce-

Chceli kazatel rozweseliti, sám musý wesel býti, pakli rozkwjliti, sám bolest mjti musý. To zagisté přirozeno gest, že kdo něčjm hnauti chce, sebau prwé hnauti musý; kdo někoho něčemu chce nawčiti, gemu to wjce přjklady, než slowy vkazowati musý. Tak Krystus Pán sám začal neyprw činiti, potom giné včiti. (Skut. 1, 1.) a swatý Pawel Tyta napomjnal, aby sebe samého we wssem dáwal za přjklad. Tyt 2, 7. Protož Nazianzenus dobře řekl, že kněz, nečinč tak, gakž včj, lewau rukau stawj, a prawau bořj. Nebo zkussené gest, že kněz wjce přjkladem než slowy wzdělawá. Protož nenjli kazatel sám w sobě žiwý a rozhorlený, žiwé a horliwé wěcy gak bude mluwiti? Nebo co komu nenj w srdcy a z srdce, nemůže, než neplatné býti, a byť y gakkoli křiklawě řečňowati chtěl, ba y řečňowal, newidjli se toho w prawdě při něm: nebude se to nic posluchačů chytati, nýbrž k horssjmu to poslaužj, totiž aby kazatele za člowěka lehkého poznáwali, a k zhrdánj řečmi Božjmi přjčinu sobě brali. Protož toho powážiti má kazatel, chceli mocně kázati, aby přjkladný byl we wssem, a bez vhony; chceli kázanjm posluchače rozhorliti, aby sám neyprw horliwostj srdce naplnil; chceli těssiti, aby potěssenj plný byl; chceli k zármutku wésti, aby sám w srdcy bolest měl; chceli na hřjchy žehrati, aby se sám sobě neyprw neljbil, k čemuž cesta tato gediná gest, aby kázatj se strogé sám sobě neyprwé kázal, a k čemu giným poslaužiti chce, sobě neyprw poslaužil, tak od srdce k srdcy slowo Božj snadno procházeti bude.

VII. Sedmý prostředek pohybowánj srdcý gest Boha na pomoc wzýwati. Lidských srdcý slowo tjm hlau-

be

he gjmá, když se kazatel k Bohu obracý, od něho mluwe- nému slowu mocy a požehnánj žádage; — to pak býwá

1) Hned při počátku řeči.

2) Po proposycý, buď wždycky, gakž někteřj ka- zatelé magj obyčeg, anebo toliko, když nesnadný článek k wykladánj přicházý, aneb se wěc, na njž mnoho záležj, přednássseti má; tu se žádost, neb wzywánj Boha platně přidáwá.

Formule k tomu tyto, a těm podobné gsau: Pán Bůh, k gehož sláwě tyto wěcy se mluwiti budau, nastrogj srdce, vssi y gazyk náš, abychom y mluwiti y přigjmati to mohli, což se k geho sláwě a nám k spasenj mluwiti bude. —

O lásce kázati mage, řjcy mohu: „Bůh, kterýž láska gest, wylj nynj swau lásku w srdce nasse, abychom gj zažženi gsauce, láskau naplněná srdce odsud domů odnésti mohli!“

3) W applikacý leckdes, gako při navčenj: Dey Bůh, abychom při této prawdě stálj byli do smrti. Při wýstraze: Pán Bůh rač dáti, abychom se tohoto, y giných hřjchů wystřjhati mohli!

Při napomjnánj: Deyž Bože, abychom tomu mohli zadost činiti. Přjkladowé toho w prorockých, a aposstol- ských kázanjch gsau hognj.

4) W záwjrce buď obyčegně: „k čemuž nám dopomá- hey.“ Nebo: „Gá gsem kázal, Ty ó Duchu swatý! za- pečeť slowa twá w srdcých wssech nás! Amen.

Gak máme napomjnati mocně?

Posud gsem gednal o prostředcých weřegných k hýbánj srdcý. Gak máme giž obzwlásstně napomenutj, trestánj, a potěssenj formowati, aby k srdcy pronikala?

Na-

Napomenutj z Božjho slowa děge se křesťanům:

A) K milowánj Boha nadewssecko.

B) K dokazowánj milosrdenstwj k bližnjmu.

C) Ku pokánj.

D) Ku stálosti w dobrém.

A) K milowánj Boha doháněgj lidi tři wěcy: a) Krása geho. b) Spřjzněnj, kteréž s njm máme. c) Dobrodinj geho.

Co pěkné, to přirozeně k sobě táhne srdce. Giž pak nic vsslechtilegssjho, krásněgssjho, blahoslaweněgssjho, diwněgssjho nad Boha býti nemůže. Nebo cokoli dobroty, krásy, ljbeznosti w twořjch gest, to wsse gen stjn toho, co gest w Bohu. Zatjm přirozené gest, abychom přátely swé krewnj milowali. Bůh gest neybližssj přjtel, w němž žiwi gsme, hybeme se, y w bytu trwáme; bližssj gest nás než my sami sebe; gest otec náš přemilý, práwem stwořenj y z nowu zrozenj. Přirozené gest také, abychom toho, kdo nám dobře činj, a na kom nám záležj, milowali. Žádný pak wjce nečinj nad Boha toho, a z něho nám plynau y přirozenj darowé: žiwot, krása, sýla; y nabytj vměnj, maudrost, a sstastný w čemkoli prospěch, y tělesnj: pokrm, nápog, oděw, pokog, a bezpečné bydlenj: y duchownj: slowo Božj, známost prawdy, swoboda w náboženstwj, wjra, nowý rod, y minulá y přjtomná, y budaucý dobrodinj, kteráž kde potřebj wyčjtati, a zweličowati se magj, aby srdce lidská w milowánj Božjm rozněcowána byla.

B) K milosrdenstwj a ljtosti k bližnjm slaužj se lidem, předně: zweličowánjm bjdy lidské zwlásstě osoby některé; za druhé: vkazowánjm, že bjdný ten gest náš přjtel a bratr, a z též krwe posslý, tauž krwj wykaupený, w též v Boha, ne wětssjli wážnosti; za třetj: hypotyposý

Kry-

Krysta geho před očima malowati, gakoby sám tu stoge almužny a slitowánj audu swému žádal, odplatu hogně zde y wěčně slibuge.

C) Ku pokánj lidi doháněgj tyto wěcy:

1) Gadrné vkazowánj, gacýbychom býti měli, a gacý gsme, gaká to před očima Božjma ossklíwost, per similia,

2) vkazowánj hřjchu tjže.

3) Vkazowánj hněwu Božjho proti hřjchům, a to per exempla.

4) Vkazowánj dobroty Božj, kterýž nám pokánj a milosti swé přege. A tu se hypotyposes dělati magj. Gak gest laskawý Bůh Otec, gak Krystus. — Gak prorocy, gak apoštolé ku pokánj zowau.

5) Předstjránj pohrůžek nekagjcým, a tu hypotyposis: gak nekagjcým w den saudný bude.

D) Ku stálosti w dobrém a bázni Božj děge se napomenutj mocně:

1) Hypotyposy muk Krystowých, kteréž wystáti musyl, nás z marného obcowánj wykaupiti chtěge.

2) Hypotyposy wssewědaucnosti Božské, kteráž se na wssecko djwá gasně. Žalm 139.

3) Že Ducha swatého w sobě máme, gehož rmautiti nesluššj, nebo gest to nebezpečné. Přjklad Dawidů. Žalm 51.

4) Bůh s sebau žertowati nedá. Žal. 6. Hřessjli kdo po přigaté milosti dobrowolně, běda mu. Přjsl. 1. Žid. 6. 10.

Gak máme trestati mocně.

Trestánj a žehránj aby hluboce wázlo, toto dwé působj: 1) Zwelikowánj hřjchů, a co z nich pocházý. 2) Hypotyposy pokut, které přigdau, nenaprawjli se člowěk.

Aby

Aby pak trestánj při posluchačjch ne zgitřenj a zdrážděnj, gakž býwá, (nebo nedůtkliwý gest wřed neduhů lidských,) ale zahanbenj a naprawenj přináſſelo, tyto wěcy k tomu napomáhagj.

1) Aby kazatel ne na osoby, než na hřjchy žehral. Nebo zgewně zahanbowánu býti, těžká wěc gest, a téměř nesnesytedlná; poněwadž se zdá, že kazatel gen wáſſeň a chautku prowodj. Protož se to tak okročowati má, aby sám ten, koho se dotýče, w swědomj se vbodnauti mohl. Pěkný této prozřetedlnosti máme na Krystu přjklad.

2) Aby kazatel na hřjchy žehral, ne na společné lidské nedostatky a poklésky. Činj to někteřj, že ledco posluchačům odrhugj, a o wětſſj wěcy třebas nic neřjkagj. A o těch Krystus řekl: že komáry cedj, a welblaudy požjragj.

3) Aby kazatel žehral, ale neſſtjpal, t. g. vžjwal ne něgakých gjzliwých, než pokorných, prosytebných, tužebných slow. Může řjcy: „ach, mogi posluchači! nečiňtež toho; Bůh hledj a hněwá se, litugte sami sebe, nedrážděte proti sobě hněwu Božjho, nestawěgte za hřbet těchto pohrůžek Božjch.“ — Ljtost swau kazatel nad tjm prowede, že toho zastáwati nemůže. „Gá na to newjm co řjcy; změniti toho nemohu, ani dáti někomu giného srdce, než co Bůh někdy řekne? A prosým wás pro sláwu Božj, pro spasenj naſſe, pomněte co za tjm stogj!

4) Obměkčuge také domluwu, gestli kazatel sám sebe wpogjmá. „Zahanběme se tuto, kdož gsme takowj!“ — Tak Chrysostomus: gá tuto na sebe sám nařjkám, sám sebe saudjm, sám sebe trescy; kdo slyſſj, nechť hledj, co o sobě sám také smysliti má.

5) Gestliže kazatel w osobě nepřjtomného na hřjchy žehře, gakož na Kainowu zaufalost, Gidáſſowu newěru, Petrowu drzost.

6)

6) Gestliže kazatel ne w osobě swé, než w osobě Krystowě, neb apoštolowě neb prorokowě žehře. „Ne gá to prawjm, ale Pán. Nechť slyšj, kteřj sobě w tom powědomi gsau, ne mne, ale pjsmo."

7) Gestliže kazatel slussnau, střednau omluwu činj, proč to mluwil. „Gábych nesměl toho hřjchu ztěžowati, a tak často odrhati, kdyby mne nenutila má powinnost, přjsný rozkaz Božj, přjklad proroka a apoštola, a nebezpečenstwj spasenj našeho. Pomůželi to komu ku pokánj, pochwáljm Pána Boha, pakli nic, gá očistjm dussi swau."

8) Communicatio také napomáhá. Sudte sami, nenjli to osskliwý hřjch, zwyk, sudte: slussjli k tomu mlčeti.

9) Owssem pak, přidáwáli kazatel oswědčowánj k posluchačům lásky, aby rozuměli, že to ne z hněwu, a wássně, než z horliwého gich milowánj činj. 2 Kor. 4.

Gak máme potěssowati mocně?

Potěssowánj bjdných mocné gest, gestliže kazatel:

1) Sstědrost a gistotu slibů Božjch (w gaké kdy přjčině gest) dobře w mysl wkládá.

2) Gestliže přjklady giných swatých, kteřj podobné wěcy trpěli, pilně před oči stawj.

3) Gestliže hypotypotice následugjcýho potěssenj a sláwy, kteráž pobožných w nebi očekáwá, welikost ukazuge, anobrž že y zde rozwlaženj po těžkostech milé gest.

4) Že bezbožnj také magj swá trápenj, za nimiž gesstě giná horssi trápenj stogj. A protož že lépe gest tuto trpěti, kdež y potěssenj (aspoň wnitřnj) předce proměssuge, y wssecko to w newypprawitedlnau radost proměniti se musý. To wssecko k textu a potřebě posluchačů specyfikowati slussj, a buď na nemoc, chudobu, syrobu, protiwenstwj od

lidj,

lidj, neb potřebenj, neb smrt se táhnauti musý, a bez vžitku nebude.

Gak máme mocně zawjrati.

Mocně se zawjrá kázanj, když kazatel

1) znenadála, gakoby vťal, přestane, a to třeba w neywětssj horliwosti.

2) Wsslechtile něco, čehož prwé w traktacý slyssáno nenj, po stwrzenj wsseho, summowně wynese, buď powěděnj nějaké, neb přjklad, neb podobenstwj.

3) Když horliwě k modlitbám napomene.

4) Ale neywjc, když se vmněle a wraucně Pánu Bohu pomodlj, y tu hned s lidem Boha, aby co we gménu geho wsáto a wsstjpeno gest, zaljwal, a požehnánj dáwal, ponjženě a pokorně s plnau důwěrnostj požádá.

Modlitba služebnjka cýrkewnjho.

Gežjssi Kryste, knjže pastýřů, biskupe náš swrchowaný! kterýž gsy mne nehodného w počet služebnjků, a pastýřů také pogjti ráčil, owečeк swých krwj twau wykaupených částečku k pasenj mně swěřiw. Tys Pane! Petra, beránky swé gemu swěřiti mage, třikráte, milowallisy tebe, se tázal, načež y gá s Petrem se ohlassugi: Milugi tebe Pane Gežjssi! ty wjš, že milugi, hotow gsa pro tebe, a owečky twé negen prácy wynakládati, ale y dussi wydati. Wjš Pane wnitřnosti mé, zkus srdce mého, přepal ledwj má a poznep, žeť gsem gá služebnjk twůg, činiti wssecko, co mjti chceš, žádostiwý. A nenjli w čem vmyslu dosti buď sprostného, neb celého, neb horliwého, y to při mně

na-

napraw, dopln, rozněť pro milosrdenstwj swé. Wssak gsem twůg Pane Gežjssi! a twé djlo dělám, twůg také zůstati, a twé djlo prospěssně dělati žádám. Než bez tebe Pane Gežjssi! nic nemohu, gakož s ty sám wyswědčil, a gá to poznáwám. Protož neopausstěg djla swého, pokorně prosým, kteréž při mně, we mně a skrze mne dělati začals. Dey mi wěrným býti w domě twém, a bedliwým y snažným w prácy twé, abych ostál bez zahanbenj, když přigdeš, a počtu požádáš. Rád chcy dělati wssecko, můg Pane Gežjssi! cokolis poručil, a poraučjš, ale mdloby swé a nestatečnosti se lekám. Nebo mám gá strážným býti lidu twého, sám člowěk držmawý, a zraku proti tak mnohým nepřátelům duchownjm přjliš mdlého gsa? Mám býti pastýřem owcý twých, sám pastwy a stráže vstawičně potřebuge? Mám býti wůdcem a včitelem djtek twých, sám djtě gsa? Mám býti swětlem swěta, gá, kterýž w osobě sám tak mnoho mrákot widjm a cýtjm? Mám býti solj před porussenjm giné hogicý, gá sám porussený člowěk? Mám býti slaupem železným w domě twém, a zdj měděnau w mjstě twém, gá hljna, prach, a popel? Ach smilug se Pane Gežjssi, nestačjmť gá těmto wěcem, sám ty to we mně, a skrze mne děley, gestliže dělati mám, ginak nic nebude; před nebem y zemj se oswědčugi. A wssak wěrnýs ty, kterýž oswědčil, že moc twá w nemocy lidské se dokonáwá, toť mne těssj. Protož mámli býti slaupem, podpjrey mne, abych neklesl, mámli býti solj, y sol mně ohněm křjže a ostrostj gakýchkoli, nedbám; cwič mne sobě gak sám chceš, gen abych zmohl a vmřel we mně a skrze mne w giných nákaze hřjchů. Mámli býti swicý gasně hořjcý w domě twém, dodáwey mi sám swětla rozumnosti, a přiljwey olege darů Ducha swého. Mámli býti wůdcem a včitelem djtek twých, sám ty mne za ruku

wey

wed, a powꝛug wždycky, abych w ničem nezblaudil, a giných w blud neywedl. Mámli býti strážným lidu twého, střež ty mne sám napřed, abych zmařen nebyl pro milosrdenstwj twé. Mámli naposledy owce twé pásti, sám ty pastew žiwota dodáwey. Nebo gestli ty ruky swé otwjrati, a pastew dobrých a pramenů wod žiwých nám vkazowati nebudeš, kdežbych gá to bral, odkud to opatřil? Budiž tedy ty sám wssechněm nám wssecko, aby tebe samého byla y wssech a ze wsseho čest; z tebe, skrze tebe, a k tobě ať plyne wssecka plnost darů potřebných, kteréž pro nás w tobě složil Otec.

O maudrosti wěčná! wyvčug nás! o swětlo wěčné! oswěcug nás. O Gežjssi wěčný Božj Synu, cýrkwe hlawo, Pane a Bože můg! Wykupiteli můg! biskupe můg! wed, řiď, zprawug chtěnjm dobrým, y mocy darug. Koney y dokoney započaté při mně milosrdenstwj; pas y spas mne s lidem twým na wěky.

Přigmi Gežu Kryste! pokorná wzdychánj ponjženého sluhy swého, a nepohrdey tjm, kdož se žádá ljbiti tobě, a mnohé zýskati tobě, a napomocy, gako mdlá nádoba sláwě twé. O přigmi mysl, oblib žádost, potwrď chtěnj, požehney wěrnému vsylowánj, a rcy na to w swatém swém nebi: Amen.

Přj-

Přjdawek.

Particulae numerandi.

Nejprw. Zatjm. K tomu. Nad to. Přes to. Dále. Až naposledy.

Formulae transitionum.

Až potud o prwnjm.

Abychom k tomu, což nejpřednějssjho gest, přistaupili.

Giž zatjm giná wěc k rozgjmánj nám se podáwá y w těchto slowjch.

Giž samých slow poslyssme. Gakž toho, y to potwrzuge.

Zatjm dále nás wyučuge. Zatjm podáwá.

Nynj, což zatemnělegi napřed powěděl, swětle wyguďruge.

Obzwlásstně pak tuto posauditi slussj.

Ale dále nás wede apoßstol.

Mezy tjm musyme se y při tomto zastawiti.

Když gsme porozuměli z toho. — Zatjm powažme.

Ale abychom k tomu, což za druhý článek položeno gest, přistaupili.

Čemuž abychom lépe wyrozuměli, wizme co dále w textu následuge.

Což pak to, což ginde apoßstol.

Formulae transitionum in applicationes, per quas ex improviso ad applicationem veniatur.

Tuto máme přjčinu, abychom nahlédli sami k sobě.

Ale zasedněme s sebau na počet, gak se podlé toho chowáme.

Oplakánj hodna gest newděčnost lidská této milosti Božj.

Což tedy řjcy o těch, gesto . . . .

Toto pak negen pro ony řečeno gest, ale y pro nás.

Ty gsy ten Dawid, ten Job . . . tebe Pán Bůh bude trestati, aneb milowati, gestli že tak chowati se budeš.

Když widjme cyzý nesstěstj, hleďme se . . . .

Tuto hleď potěssenj, kdož potěssenj potřebuges.

Přesladká gsau slowa tato, kdybychom uměli gich užjwati.

Na toto Božj zaslibenj můžeme se bezpečně spolehati.

Gestliže tomu tak gest, gakž ginák nenj: kudyž tedy my na to přicházýme, abychom tak sspatnau důwěrnost k geho otcowstwj měli? Přjčina.

Ale nynj swět, aby lichwa hřjchem byla, nechce.

Gesstě teď hle hlas Božj. Ezech. 18, 13.

Formulae adhibendae in occupationibus.

Mohlby wssak někdo ne bez přjčiny se ptáti.

Ale tuto gest otázka.

Mohloby tu něgaké pochybowánj na mysl přigjti.

Což tedy djme k tomu?

Že pak někteřj mnj . . . .

Nechť

Nechť tuto žádný na ta myšlenj nepřicházý.

Gestliže pak se komu zdá, že to neb giné proti tomuto včenj čelj, že odporné gest to powěděnj — že se nesrownáwá s tjm, což ginde Krystus dj, že tento smysl porážj.

Aniž to námi hýbati má, že apoštol gediné dj.

Si confutatio falsi subjungatur veri dogmatis confirmationi, sic:

Odtud se porážj blud těch, kteřjž . . .

Widj se, gak těžce blaudj —

Gak se s prawdau nesrownáwá, což Antykryst.

Ne nesnadně giž každý sauditi může, gak daleko od prawdy se vchyluge, což . . .

Wystřjhegmež se tedy bludůw.

Pročež přebjdně se meylj, kteřjž . . .

Nedegte se neymilegšj přemluwiti.

Formulae consolandi.

Potěšugme se tuto.

Ku potěšenj slaužj —

Gak rozkošného potěšenj nám podáwá tento text.

Nenjť vkrácena ruka Hospodinowa. Izai. 59, 1.

Přigmiž každý a připusť k srdcy toto potěšenj, aby daufanliwě s Dawidem řjcy mohl: Hospodin můg pomocnjk. Žalm 118, 6.

Může tedy každý z nás řjcy s Dawidem: Bych y w stjnu smrti chodil, nebudu se báti. Žal. 23.

Newypausstěgnie z mysli powěděnj Krystowa: „Blahoslawenj chudj.“

Kohož geho břemeno a křjž hněte, obrať se k Bohu s Dawidem. Řjm. 8, 34. 39.

Formulae objurgandi.

Prosým wás Neymilegssj! proč se Křesťany nazýwáme?

Prosým, pomněte na pohrůžky Božj!

Formulae exhortandi.

Na sebe to obraťme, Neymilegssj! co prawj Pán.

Ale toto negen na Židy musýme obraceti; y k nám se wztahuge; nám mluwj prorok: „Přestaňte zle činiti, a včte se dobře činiti!“

Wytisstěno v Frantisska Geřábka.

Obsah.

stránka

Djl prwnj.

Sy-

Obsah.

stránka

Djl

Obsah.

strána

Djl druhý.

An-

Obsah.

Usus

Obsah.

strána

Djl

Obsah.

stránka

Djl třetj.

Cor-

Obsah.

stránka

Díl

Obsah.

stránka

Djl čtwrtý.

Oprawa omylů.

Na stránce	w řádku	má býti:
13	4.	rodičé
14	17.	okolj
26	19.	pewného aumyslu gsem
27	28.	podwracegjcý
31	2.	s Azafem
32	6.	že mne
40	22.	neywžitečněgi
60	11.	definitio, wýmez, u. m.
61	4.	w následowánj
61	22.	erige
62	15.	definitio, wýmez
64	17.	— —
65	24.	žiwá wjra w
65	25.	Božj
79	3.	Abraham (wždy s krátkým a w poslednj slabice)
—	7.	—
—	14.	—
100	13.	w Krysta
102	11.	po smrti giž těch
105	17.	negsa,
118	24.	wyčtenj
124	6.	wýklad, že položeno: Prowrtal mi vssi, mjsto: Otewřel
126	9.	swá
126	19.	anthropopathice
128	17.	Náhum

Na stránce	w řádku	má býti:
133	7.	pomozyž
136	8.	stupňů
161	19.	ὑποτυπωσις
162	14.	směnowánjm
162	25.	směnowánj
162	26.	geho sauznačnost (synonymum)
163	7.	směnowánj
163	22.	brawů
168	11.	Jan
170	17.	wstřje
178	13.	s pokolenjm
186	1.	křesťanům
188	13.	wěcy

Též v

Martina Neureutra,

knéhkupce w Praze gsau následugjcý knihy k dostánj:

Básně Ezopowy pro mládež. Podlé rozličných básnjřů sebrané a wypracowané od J. Meißnera, teď na česko přeložené od J. Sſießlera. Nowé s 150ti w dřewě řezbami zaopatřené wydánj. 8. W Praze 1816. 1 zl. 30 kr., s malowanými 2 zl. 30 kr.

Biblické přjběhy starého y nowého zákona dle Mnichowského wydánj přeložil Jož. Chmela. 5 djlů s 5 obrázkami. 8. w Hradcy Králowé 1821. 4 zl. 15 kr.

Biblická hystorye pro odrostlegšj mládež, gakož y pro dospělé, kteřj biblických přjběhů k poučenj a wzdělánj swému užjwati chtj. Pracý S. B. Wrány, knjž. Sſwarcenbergského kaplana na Worljce. 2 djly, starý y nowý zákon obsahugjcý. 8. 1821. 3 zl., na pěkněgšjm papjře 3 zl. 30 kr.

Diwadlo České nowé. Obsahugjcý hognau zbjrku půwodnjch a z cyzých gazyků na Česko přeložených her. 3 djly s rytinami, každý djl 3 hry obsahuge následugjcý. I. Hrabě Benjowský. Oba listky. Dům na sylnicy. II. Chytraušek. Husyté v Naumburku. Starý wozka Petra řečeného. III. Tintilliwantili. Rudolf z Felzeku. Strašjj. 8. w Praze 1819. djl po 1 zl. 30 kr. 4 zl. 30 kr.

Hněwkowského (S.) Básně drobné. W Praze 1820. wáz. 1 zl. 30 kr.

— Zlomky o českém básnictwj, zwláštně pak o Prozodyi w šesti listech. 8. w Praze 1820. wáz. 1 zl. 20 kr.

Katolické rozgjmánj a modlitby pro ženské. Zcela dle potřeby pohlawj gegjch zřjzené od A. Pařjzka, infulowaného českého kanownjka w Litoměřicých, ředitele c. k. pražské normálnj školy. 8. w Praze 1822, s rytinau na tisk. papjře 1 zl. 30 kr. na psacým 2 zl.

Kuchařka pražſká, wýborná kniha pro panj, děwčata a ſlu- žebné djwky w měſtě y wenku, genž denně naſkytagjcý ſe gjdla na dobrý, chutný též lacyný způſob ſtrogiti chtěgj. 8. w Praze 1805. 1 zl. 30 kr.

Kytka wonného kwjtj mrawného včenj pro djtky. Od Mi- chala Kadaně, faráře. 8. w Praze 1821. 24 kr.

Láſka a wděčnoſt, a mocnoſt ſwědomj. Dwa přjběhowé w němčině ſepſanj od A. Lafontaine, w Čeſſtinu vwedenj od J. Hýbnera a Lebkého. 8. w Praze 1821. 45 kr.

Lehkomyſlnoſt kleſtj ceſtu k neſſtěſtj. Prawdiwý přjběh od J. G. zčeſſtěný od J. W. Hýbnera. 8. w Praze 1821, s obálkau wáz. 15 kr.

Nalezenj Oſtrowu Madera, aneb: Zkuſſenoſt ſtarých geſt předce maudřegſſj, nežli láſka mladých ſrdcý. Od A. Lafontaine, w Čeſſtinu vwedená od J. W. Hýbnera. 8. w Praze 1821. wáz. 24 kr.

Pontana (J. J.) Knihy o ſtatečnoſti wálečné neb rekowſké, též domácý neb křeſťanſké. Kteréž po 307mi letech z ru- kopiſů wybral a wydal J. W. Zimmermann. 8. w Hradcy Králowé 1819. wáz. 1 zl.

Praktycká kniha ručnj pro včitele ſſkol měſtſkých y wenkow- ſkých, w německém gazyku ſepſaná od Williauma, nynj pak w čeſſtinu vwedená od Aleſſe Pařjzka (ſpolu) též s wlaſt- nim překladatele téhož přjdawkem. 8. w Praze 1 zl. 30 kr.

Ruljka (J.) Kázanj krátká k rannjm ſlužbám Božjm na wſſecky neděle přes celý rok. 2 djly 8. w Praze 1810. 2 zl. wáz. 2 zl. 30 kr.

Smitta (J.) Auplná dobropjſebnoſt Německá, po Německu y po Čeſku ſepſaná a wyſwětlená mnohými wýbornými, pos- čugjcými přjklady německými s potřebným wýkladem čeſkým pro mládež čeſkau. 8. w Pjſku 1819. wáz. 1 zl. 30 kr.

Thams (K. J.) neueſtes ausführliches und vollſtändiges deutſch- böhmiſches, ſynonymiſch - phraſeologiſches National - Lexikon oder Wörterbuch. gr. 8. Prag 1814. 3te Auflage; 2 Thle. Mit dem Portrait des Verfaſſers. 9 fl. geb. 10 fl. —

— — Neueſtes ausführliches und vollſtändiges böhmiſch- deutſches National - Lexikon oder Wörterbuch. gr. 8. Prag 1805. 2te Aufl. 9 fl. geb. 10 fl.

— — Leichte und gründliche Methode in kurzer Zeit ächt böh- miſch auszuſprechen, zu leſen und zu ſchreiben, für Deutſche zweckmäßig eingerichtet und herausgegeben. 8. Prag 1800. 15 kr.

